

รายงานการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อมของประชาชน
ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

สุกิจ ชัยมุสิก และคณะ

โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
หลักสูตรการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยญาณสังวร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อมของประชาชน
ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ECO-TOURISM AND ENVIRONMENTAL PRESERVATION OF PEOPLE
IN KOH CHANGTAI SUB-DISTRICT, KOH CHANG DISTRICT,
TRAT PROVINCE

รศ.(พิเศษ) ดร.สุกิจ	ชัยมุสิก
พระมหาวิโรจน์	ญาณวีโร, ดร.
พระวิสุทธิ	วิสุทธาจาโร
แม่ชีบัณฑิตาภา	เนตรน้อย, ดร.
ผศ.(พิเศษ) ดร.สมพงษ์	ธรรมโชติ
ดร.ฉัตรชัย	ศิริกุนพันธ์
นายเจริญ	ทูนชัย
นางริศร	พงศ์สุวรรณ
นายพนมนคร	มีราคา
ดร.กัญจिरา	วิจิตรวัชรารักษ์
นายพิเชฐ	ศรีหล้า
นายวรวิฑู	สุขสมบุรณ์

โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
หลักสูตรการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยญาณสังวร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเชิงปฏิบัติหลักสูตร “การวิจัยเชิงคุณภาพ” นี้ สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดอบรมสัมมนาให้แก่บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการพัฒนาให้คณาจารย์มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นไปตามเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดไว้ ของอาจารย์ประจำหลักสูตร ซึ่งการดำเนินการอบรมวิจัยเชิงปฏิบัติในครั้งนี้ได้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

ขอขอบคุณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบพระคุณ พระมหาทองเชิด กตปุณฺโญ, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยญาณสังวร ได้แก่ นายภูสิต วงศ์จอม หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป นายสมควร แก้วชาลุน หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการวิจัย นายวิโชค วิภูษิตวรกุล หัวหน้าฝ่ายประสานงานการวิจัย ผศ.ดร.ดำรงค์ เบญจคีรี นักวิจัย นายวสันต์ ฉายรัศมีกุล นักวิจัย น.ส. ชัชชนันท์ สระสวย เจ้าหน้าที่วิจัย ที่ให้โอกาสในการเข้าอบรม และดำเนินการจัดอบรมขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อมหาวิทยาลัย และขอขอบคุณอย่างสุดซึ้งต่อ อาจารย์ธเนศ ส่วนชะเอม ที่ปรึกษาที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยตลอดถึงทุกท่านที่ช่วยแนะนำในการเก็บข้อมูลและให้ข้อมูล ได้แก่ เทศบาลตำบลเกาะช้าง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ ตลอดถึงเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ทุกคน

หวังว่างานวิจัยเรื่องนี้จะมามีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งคุณความดีที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ ขอน้อมบูชาคุณพระพุทธรูปคุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ คุณบิดามารดา คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดถึงทุกๆท่านที่ได้อุปการคุณแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

รศ.(พิเศษ) ดร.สุกิจ ชัยมุสิก และคณะ

หัวหน้าโครงการวิจัย

4 ธันวาคม 2558

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาและอธิบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนสลักคอก ต.เกาะช้างใต้ อ.เกาะช้าง จ.ตราด 2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อมของชุมชนสลักคอก ต.เกาะช้างใต้ อ.เกาะช้าง จ.ตราด และ 3. เพื่อแสวงหาหลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนาที่นำไปประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม และผลที่ได้รับของชุมชน ต.เกาะช้างใต้ อ.เกาะช้าง จ.ตราด ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดีและมีอายุที่อาศัยอยู่ไม่น้อยกว่า 30 ปี ทั้งชายและหญิงโดยเลือกการวิจัยจากผู้วิจัย 1 : 3 คน จำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 36 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน จากผู้ที่อาศัยในท้องถิ่นนี้ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล และแบบสนทนากลุ่ม แบบสังเกตสภาพสิ่งแวดล้อม แบบบันทึกชีวประวัติบุคคลสำคัญ แบบบันทึกการเดินทาง แบบสำรวจพื้นที่เบื้องต้น และแบบสังเกตการณ์ไม่มีส่วนร่วมตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การท่องเที่ยวมีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจเป็นรายได้เสริมในชุมชน สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับป่าชายเลน ช่วยให้แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทางทะเลมีเสถียรและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดเครือข่ายการรวมกลุ่มการอนุรักษ์ป่าชายเลนและสัตว์น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการจัดกิจกรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น กิจกรรมเดินป่า ชมนก นั่งเรือชมหิ่งห้อย นั่งเรือมาด

ปัจจัยการส่งเสริมคืนชีวิตให้กับทะเลโดยการจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมธนาคารปู “รับร้อยปล่อยล้าน” มีการรับบริจาคปูไข่ล้านละ 1 ตัว ปล่อยลงทะเลเพื่อวางไข่ และกิจกรรมการปิดอ่าวสลักคอกเป็นเวลา 6 เดือน เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าโกงกางให้อุดมสมบูรณ์แบบยั่งยืน

ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในครัวเรือน เช่น งานประดิษฐ์ งานฝีมือ มาจำหน่ายที่ศูนย์สินค้าโอท็อป (OTOP) เป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าชุมชนไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว

3. หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างได้ผล เพราะการประชุมประจำเดือนพร้อมเพรียงกับประชุมรักษาอนุรักษ์สืบทอดเจตนารมณ์ของชุมชนจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ทำให้เห็นภาพสะท้อนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนสลักคอกมีความโดดเด่นและคงสภาพดั้งเดิมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ 1.การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2.รักษาสิ่งแวดล้อม

ABSTRACT

This research 1. The purpose is to study and describe ecotourism and environmental communities Salak. Sub. Koh Chang Tai. Koh Chang, Trat. 2. To analyze and synthesize the various factors that promote ecotourism and environmental communities Salak. Sub. Koh Chang Tai. Koh Chang, Trat. 3. To seek and Buddhist principles. Religious applied in eco-tourism and environmental protection. And the result has been the community. Sub. Koh Chang Tai. Koh Chang, Trat. Participants include people who are knowledgeable in this regard as well, and last lived at least 30 years for both men and women by selected findings from the research first. : 3 people, totaling about 36 people and focus group of 10 people from those who live in this district. The instrument was interviewed individually. And a group discussion Environmental observation Biography notes A travel notes A preliminary survey of the area And an observer not involved, respectively.

The research found that

1. Tourism as an economic benefit as income in the community. Create plenty to mangroves. Help hotbed marine species are stable and sustainable. The involvement of community causes network integration of conservation and water efficiency.

2. Factors promoting eco-tourism and environmental activities by distinctive and unique community activities such as hiking, bird-watching boat Firefly boat ride.

Factors boosting night life to marine activities such as crab banking activities "and release hundreds of millions" have been donated crab eggs per 1 million to drop down to the sea to spawn. And blockading Salak for six months to rehabilitate mangrove forests to sustainable abundance.

Promote tourism in the household, such as crafts, craft centers selling OTOP product (OTOP) is a distribution community to serve tourists.

3. The principles applied in ecotourism and environmentally effective. The monthly meeting unison to maintain the preservation of the spirit of community. Based on interviews and focus group discussions Ecotourism can see the reflection of the community and the environment Salak is distinctive and original condition of the community as well. This is in line with the sufficiency economy philosophy.

Keywords : 1. ECO-TOURISM 2. ENVIRONMENTAL PRESERVATION

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 โจทย์วิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น	4
1.8 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	13
2.3 ทฤษฎีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	15
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	36
2.5 พระพุทธศาสนากับการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม	43
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
บทที่ 3 สภาพพื้นที่ที่ทำวิจัย	52
3.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอเกาะช้าง	52
3.2 ข้อมูลทั่วไปของเกาะช้าง	56
3.3 ภูมิประเทศเกาะช้าง	57
3.4 ภูมิอากาศเกาะช้าง	58
3.5 ลักษณะและแนวเขตการปกครอง	58

3.6 สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	61
บทที่ 4 วิธีการดำเนินการวิจัย	67
4.1. การเลือกพื้นที่	67
4.2. การสำรวจพื้นที่ก่อนลงภาคสนาม	67
4.3. การวางแผนก่อนปฏิบัติงานภาคสนาม	68
4.4. ประชากรและการเลือกตัวอย่าง (Key Informants)	68
4.5. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	68
4.6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	68
4.7. การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย	68
4.8. เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม	69
4.9. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	70
4.10. การวิเคราะห์ข้อมูล	70
4.11. การเขียนรายงานการวิจัย	71
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	72
ส่วนที่ 1 บันทึกการเดินทาง	72
ส่วนที่ 2 สภาพพื้นที่ในชุมชน	76
ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	78
ส่วนที่ 4 อัตชีวประวัติบุคคล	86
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	87
6.1 สรุปผล	87
6.2 อภิปรายผล	89
6.3 ข้อเสนอแนะ	92
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ภาพการลงพื้นที่ที่ทำการวิจัย	
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	
ภาคผนวก ค ประวัติคณะผู้วิจัย	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลายและสวยงามที่สุดประเทศหนึ่ง รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวพักผ่อน ตลอดถึงเพื่อศึกษาเรียนรู้อย่างยิ่ง จึงเป็นที่นิยมและประทับใจสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ภาวะทางเศรษฐกิจที่ซบถดถอยและถดถอย โครงการการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีการตัดไม้ทำลายป่า การทำเหมืองแร่ ตลอดถึงการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ ทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ผลที่ตามมาคือความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ เราจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ธรรมชาติกับมนุษย์อยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือ Eco-Tourism จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยความหมายคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ทุนธรรมชาติอย่างมีชัยสดีให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และต้องคืนทุนต่อสังคม กล่าวคือการทำท่องเที่ยวโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ได้มีโอกาสเรียนรู้และรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่สมบูรณ์ในการพิจารณาทั้งในเรื่องทุนธรรมชาติและทุนทางสังคม ซึ่งส่งผลต่อทุนทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ได้ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ชุมชนบ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดจัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวอย่างมาก เพราะเป็นสถานที่ที่สามารถสร้างความประทับใจสำหรับผู้ที่มาท่องเที่ยวและพบเห็น บ้านสลักคอกประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการในการเดินทางท่องเที่ยว โดยต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัยเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ต้องการเป็นเจ้าของ ทำความเสียหายต่อระบบนิเวศ นานับประการ ทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้านสลักคอกเกิดภาวะเสื่อมโทรมทั้งจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นบางกลุ่มอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้นประเด็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ โดยเฉพาะการทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ จึงมีความหมายและความสำคัญต่อชุมชนบ้านสลักคอกเป็นอย่างมาก มากกว่าการท่องเที่ยวแบบธรรมดา เพราะต้องคำนึงถึงการท่องเที่ยวที่จะต้องมีการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย จะทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวและประชาชนมีจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนสลัก

คอก เพราะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายลงก็มีอยู่สูง การให้ความรู้ความเข้าใจหรือ การสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วม ของชุมชนในท้องถิ่นที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชน สลักคอกได้เป็นอย่างดี ซึ่งในปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีน้อย ทำให้ชุมชนบ้านสลักคอก ไม่ได้รับการอนุรักษ์เท่าที่ควร

จากการที่ชุมชนบ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดยังไม่ มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม รวมถึงการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมี ส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพราะจะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จาก การท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การลงทุนเกี่ยวกับ สิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นไกด์นำเที่ยว การนำสินค้าที่ เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขาย และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ รวมทั้งมีการนำหลักธรรม มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วย ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ สภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านสลักคอก ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงเร็วกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งส่งผล กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดถึงระบบเศรษฐกิจของชุมชน รวมถึงภาพรวมของการท่องเที่ยว ในประเทศไทย เพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศและชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ แต่เหนือสิ่งอื่นใดแหล่งท่องเที่ยวและ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงามของประเทศอาจจะไม่คงอยู่ให้ลูกหลานหรือนักท่องเที่ยวได้ มีโอกาสสัมผัสสิ่งทีพิเศษสวยงามทางธรรมชาติอีกต่อไป หากไม่มีการร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ ป้องกันแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเหล่านี้ไว้ในลักษณะการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ เพื่อให้แหล่งธรรมชาติเหล่านี้คงอยู่คู่ประเทศไทยอีกนานเท่านาน

ดังนั้น จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นแรงจูงใจให้คณะผู้วิจัยตัดสินใจทำวิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะ ช้าง จังหวัดตราด เพื่อนำผลวิจัยมาพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนนี้ต่อไป

1.2 โจทย์วิจัย

- 1.2.1 ประชาชนมีวิธีส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง
- 1.2.2 ประชาชนมีการใช้ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษา สิ่งแวดล้อม
- 1.2.3 ประชาชนได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอะไรบ้างมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.3.1 เพื่อศึกษาและอธิบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.3.3 เพื่อแสวงหาหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ประชาชนนำไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลที่ได้จากการปฏิบัติของประชาชน ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.4.1 ด้านเนื้อหาและตัวแปร

เป็นการศึกษาในทุกมิติของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้แก่ การท่องเที่ยวมีประโยชน์อย่างไร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีอะไรบ้าง การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน วิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ประสบผลสำเร็จ และหลักกรรมที่ใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อม เท่านั้น

1.4.2 ด้านประชากร

เป็นการวิจัยเฉพาะประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่ได้อยู่อาศัยในพื้นที่นี้ไม่ต่ำกว่า 30 ปี ทั้งพระภิกษุสงฆ์ และข้าราชการ โดยการเลือกมาวิจัยจำนวน 36 รูป/คน และทำโฟกัสกรุป จำนวนไม่ต่ำกว่า 8-12 รูป/คน เท่านั้น

1.4.3 ด้านสถานที่

เป็นการวิจัยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนบ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดเท่านั้น

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจเกิดความเข้าใจตรงกันจึงได้นำตัวแปรที่เป็นนามธรรมมานิยามศัพท์เฉพาะมีการกำหนดไว้ดังนี้

1.5.1 การท่องเที่ยว

1.5.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- 1.5.3 สิ่งแวดล้อม
- 1.5.4 การรักษาสิ่งแวดล้อม
- 1.5.5 สงเคราะห์และวิเคราะห์

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1.6.1 นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด
- 1.6.2 นำผลการวิจัยมาเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายและสาธารณชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การประชุมสัมมนาทางวิชาการ

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากโครงการวิจัยใช้ระยะเวลาสั้นๆ เพียง 5 วันมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การทำวิจัยเก็บข้อมูล ลงพื้นที่ให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด เพราะฉะนั้นจึงเก็บรวบรวมเฉพาะประเด็นสำคัญ อาจจะไม่ครบถ้วนเท่าที่ควร แต่ผลงานวิจัยก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้พอสมควร

1.8 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

- 1.8.1 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- 1.8.2 องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้
- 1.8.3 เทศบาลตำบลเกาะช้างใต้
- 1.8.4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง)
- 1.8.5 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ทุกวิทยาเขต)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอกะลา จังหวัดตราด” คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลแนวคิดและทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 2.3 ทฤษฎีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.5 หลักธรรมในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ในพจนานุกรม Webster’s Third New International Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า Tourism หรือ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อสราญใจ การบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วน Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางจากอีกจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อไฝหา สุขารมณ์หรือเพื่อความรู้ทางวัฒนธรรมแล้วกลับมา ณ จุดเริ่มต้น คำว่า “การท่องเที่ยว” จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้างมิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเคลื่อนย้ายประชากรจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในปัจจุบันการท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง ความหมายของการท่องเที่ยวนั้นอาจสรุปได้ในเงื่อนไข 3 ประการ คือ ประการแรก ต้องเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว ประการที่สอง ต้องเดินทางไปด้วยความสมัครใจ และประการสุดท้ายเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆก็ได้ ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ (วรรณ วลัยวานิช, 2539)

การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องการดำเนินชีวิตของคนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตมนุษย์มักเดินทางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาที่อยู่อาศัยใหม่ เพื่อติดต่อค้าขาย เพื่อเผยแพร่ศาสนาและเพื่อเชื่อมสัมพันธ์มิตรระหว่างประเทศ ปัจจุบันการเดินทางเกิดขึ้นในหลายวัตถุประสงค์ หากเป็นการเดินทางท่องเที่ยว ผู้เดินทางต้องการที่จะไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความเพลิดเพลินใจและเป็น

การผ่อนคลายเป็นพิเศษ จากวัตถุประสงค์ที่หลากหลายของการเดินทางจึงมีผู้ให้คำจำกัดความของการเดินทางและการท่องเที่ยว ดังนี้

องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ. 2506 และได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว คือ “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุม แต่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร” พร้อมทั้งให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน” (Tourist)

Gee, Choy และ Maskens (1987 : 4) ให้ความหมายของการเดินทางไว้ว่า การเดินทางหมายถึง การออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่นๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติ และการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น

McIntosh และ Goeldner (1986:4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง ผลของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ (การกระทำซึ่งกันและกัน) ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลและชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน เป็นการดึงดูดใจและต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ

จริยญา เจริญสุขใส และสุวัฒน์ จุฑากรณ์ (2545:72) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของบุคคล จากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ที่มิใช่เพื่อการหารายได้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เดินทาง (นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน) ธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภาครัฐที่ดูแลการท่องเที่ยว และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

ศรัญญา วรากุลวิทย์ (2546:2) กล่าวการประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางใดๆ ก็ตามที่เป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่นๆ เป็นการชั่วคราว
2. การเดินทางนั้น ผู้เดินทางเดินทางด้วยความสมัครใจ มิใช่เป็นการถูกบังคับ
3. การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดลักษณะของนักท่องเที่ยว ไว้ดังนี้ (อุดม เขยกีวงศ์ และคณะ 2548:222-224)

1. นักท่องเที่ยวภายในประเทศ หมายถึง ชาวไทยหรือชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เดินทางจากที่อยู่ในจังหวัดของตน ไปยังจังหวัดอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางใดๆ ที่มิใช่การหารายได้ในสถานที่ที่ไปเยือน และระยะเวลาที่พำนักไม่เกิน 60 วัน

2.นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ในการเดินทางครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 1 คืน หรือ 24 ชั่วโมง และไม่มากไปกว่า 60 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อ

- 1) การติดต่อกิจธุระ แต่ไม่ใช่เพื่อหารายได้
- 2) การมาเที่ยวพักผ่อนที่แวะจอดในท่าเรือ
- 3) การท่องเที่ยว การพักผ่อน การรักษาสุขภาพ การเยี่ยมญาติมิตร การศึกษาและดูงาน
- 4) การร่วมประชุมสัมมนา หรือเป็นตัวแทนสมาคม นักบวช นักกีฬา

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำว่า “การท่องเที่ยว” จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้าง มิได้มีความหมายเพียงการเดินทาง เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเคลื่อนย้ายประชากรจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกันมีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ฉะนั้น การท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวางและสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก

2.1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ความสำคัญของการท่องเที่ยว ได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังต่อไปนี้

ปวีณา โทนแก้ว (2542:1-3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวจัดเป็นกิจกรรมนันทนาการประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 3 ด้าน คือ

1) ความสำคัญต่อบุคคล การท่องเที่ยวเป็นสื่อสร้างสรรค์ความสำราญ เพลิดเพลินใจแก่มนุษย์ อันเป็นการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการเปิดโอกาสทัศนให้มีทัศนคติกว้างไกล สามารถรับและเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริง เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ตลอดจนสถาปนาความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษยชาติ เนื่องจากการท่องเที่ยวนำมาซึ่ง โอกาสแห่งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชนในชาติและนานาชาติ

2) ความสำคัญต่อสังคม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสืบทอดทางวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ช่วยพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค มาตรฐานการครองชีพ ตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดี

3) ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้สำคัญในรูปเงินตราต่างประเทศ ช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ กระตุ้นการสร้างงานและรายได้แก่ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตรา และกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น รวมทั้งกระตุ้นการผลิตและธุรกิจบริการต่างๆ

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวนั้นมีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างรายได้ การจ้างงาน สร้างอาชีพ การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม

ของท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้น การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวถือเป็นความสำคัญ และความจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง

2.1.3 ปัจจัยของการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

จุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวและสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติให้มา (Natural Attraction Factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปเที่ยวในพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่าและชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

(2) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural Attraction Factors) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสามารถดึงดูดใจให้มนุษย์ไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณ เป็นต้น วิถีชีวิตจากการกระทำของ

(3) คน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่คนเราสร้างขึ้นมา เช่น การแข่งกีฬา การแสดง การจัดเทศกาล เช่น งานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้ด้วยความสะดวกสบายที่สำคัญมากที่สุดคือ เรื่องที่พักแรมไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมา คือ การบริโภคจึงต้องมีร้านอาหารบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยว

3) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ คือ ต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างสะดวก

ปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความพึงพอใจหรือความต้องการที่จะได้รับการไปท่องเที่ยว โดยที่บางคนต้องการไปท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างเดียวแต่บางคนอาจจะต้องความสะดวกสบายในเรื่องของที่พักหรืออาหาร เป็นต้น

การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และการตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market of Tourist) แต่องค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง (อรนุช ศิลปภิญโญ, 2547) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวจึงเป็นปรากฏการณ์ของ

มนุษย์ที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมในการเดินทาง ไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่ย่อมมีจุดหมายของการเดินทางไปท่องเที่ยวที่ต่างกัน

2.1.4 วัตถุประสงค์กับการท่องเที่ยว

โรบินสัน (Robinson) ได้กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวของบุคคลมีอยู่ 8 ประการ คือ

- 1) เพื่อฟื้นฟูสุขภาพและร่างกาย
- 2) เพื่อสุขภาพอนามัย เพื่อสูดอากาศบริสุทธิ์ อากาศดี อากาศน้ำแร่
- 3) เพื่อเข้าร่วมหรือชมกิจกรรมทางกีฬา
- 4) เพื่อไปชมสิ่งที่แปลกใหม่ในต่างประเทศ
- 5) เพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ ความสนุกสนาน ความสดชื่น เพื่อการพักผ่อน
- 6) เพื่อสาเหตุส่วนตัว เช่น ไปเยี่ยมญาติ ไปพบเพื่อนใหม่หรือเพื่อหลบหนีคนที่ใกล้ชิดจำเจ
- 7) เพื่อเหตุผลทางด้านจิตใจ ศาสนา
- 8) เพื่ออาชีพและการธุรกิจ

ตามมติเอกฉันท์ของสหประชาชาติในการประชุมครั้งที่ 21 ในปี พ.ศ.2510 อันเป็นปีท่องเที่ยวสากลว่า “การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มนุษยชาติต้องการมากที่สุด ควรที่รัฐบาลของทุกประเทศและมนุษย์ทุกคนจะสนับสนุน” (Burkart & Medlik, 1985 : 59) จากมูลเหตุจูงใจ เพื่อการท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ คงจะไม่มีมูลเหตุจูงใจอันใดอันหนึ่งที่เป็นตัวกระตุ้นที่เด่นที่สุด แต่มีลักษณะผสมผสานกัน

ตามมติเอกฉันท์ของสหประชาชาติในการประชุมครั้งที่ 21 ในปี พ.ศ.2510 อันเป็นปีท่องเที่ยวสากลว่า “การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มนุษยชาติต้องการมากที่สุด ควรที่รัฐบาลของทุกประเทศและมนุษย์ทุกคนจะสนับสนุน” (Burkart & Medlik, 1985 : 59) จากมูลเหตุจูงใจ เพื่อการท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ คงจะไม่มีมูลเหตุจูงใจอันใดอันหนึ่งที่เป็นตัวกระตุ้นที่เด่นที่สุด แต่มีลักษณะผสมผสานกัน

2.1.5 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (WTO, 2004) ได้ให้อธิบายคำจำกัดความล่าสุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable Tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะไม่ใช่เป็นเพียงแค่การท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche tourism segments) หากแต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” (Mass tourism) โดยทั่วไปการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคต ดังนั้น หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ WTO จึงประกอบด้วย การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด การเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน

การสร้างความสำเร็จมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและเข้าถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholder) นอกจากนี้ ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

นอกจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholder) ทุกฝ่ายรวมไปถึงจะต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยว การดำเนินการวางแผนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญจะต้องมีเครื่องมือดัชนีที่ใช้วัดประสิทธิภาพต่อผลกระทบของการดำเนินการในส่วนต่างๆ เพื่อสามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

ปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ในการนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่กำเนิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นแล้วสืบทอดต่อกันมา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์

นักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความต้องการ (Demand) ที่ทำให้คนในแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวต้องตอบสนอง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยว และก่อผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มธุรกิจให้ความสำคัญกับธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จนอาจจะเลยผลกระทบด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น ถ้าจะให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กลุ่มธุรกิจนี้จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นตัวกลางที่จะช่วยกลั่นกรองคุณภาพของนักท่องเที่ยว

ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชน ขณะเดียวกันในชุมชนเองมีบทบาทเป็นผู้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ที่ผ่านมามคนในแหล่งท่องเที่ยวมักเป็นฝ่ายตั้งรับการท่องเที่ยวที่เข้ามา โดยคนในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมองเห็นผลประโยชน์ในเชิงรายได้ แต่อาจไม่ตระหนักและคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดตามมา นอกจากการตั้งรับกับทรัพยากรที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว คนในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวกลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าคนในชุมชนได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อย

เมื่อเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับเรื่องการกระจายผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ความรักท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งอยู่ในหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดย

เน้นการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของตนเอง ซึ่งเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องมีสิทธิเลือกได้ว่าต้องการให้ทรัพยากรของตนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือไม่และควรมีรูปแบบเช่นไร

นักวิชาการและสถาบันการศึกษา ได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน (Facilitator) ที่ช่วยนำความรู้ในทางวิชาการหรือภูมิปัญญาสากลมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อยกระดับและคำอธิบายองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นสากลได้ และยังทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการศึกษาค้นคว้ามากเท่าใด คนในชุมชน นักท่องเที่ยว และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวก็จะเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากบทบาทการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าแล้วนักวิชาการอาจเข้าไปมีบทบาทในการเป็นวิทยากรช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน หลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น จึงประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ 10 ประการ คือ

1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) หมายถึง ต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นานเพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิภูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle) ขยะเปียกอาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain diversity) ต้องวางแผนขยายรากฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลาย

เพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น นานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ต้องมีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการสร้างรายกระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) ต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7. มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ต้องมีการประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุมหารือถึงการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร และเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) ต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขายให้พร้อมและเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว โดยจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวินิจฉัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

สรุปว่า การท่องเที่ยวนอกจากนักวิชาการที่ให้ความหมายไว้แล้ว ยังหมายถึงการเปิดโลกทัศน์ใหม่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงความแตกต่างด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรมของชนถิ่นอื่นซึ่งจะก่อให้เกิดเรียนรู้สู่โลกกว้างให้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง หน่วยงาน องค์กรต่างๆ นอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2.1 นิยามและความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่นๆที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญได้แก่ Nature Tourism, Biotourism, Green Tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยว แบบยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย" โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยว ที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม แห่งประเทศไทย, 2539) สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้มีบุคคลหรือองค์กรต่างๆให้ความหมายและคำจำกัดความไว้มากมาย เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งและได้รับการอ้างอิงถึงเสมอ ที่สำคัญมีดังนี้

Ceballos Lascurain (1991) อาจจะเป็นคนแรกที่ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น"

Elizabeth Boo (1991) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อ การอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาและ สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม"

The Ecotourism Society (1991) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของ ระบบนิเวศและในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น"

Western (1993) ได้ปรับปรุงคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ The Ecotourism Society ให้สั้นและกระชับ แต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นคือ "การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทำให้ชีวิตความเป็น อยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น"

The Commonwealth Department of Tourism (1994) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือ การท่องเที่ยว ธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน คำว่า ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นด้วย ส่วนคำว่ารักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนนั้นหมายถึง การปันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เสรี เวชบุษกร (2538) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นด้วย"

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และดร.ชนิ เอ็มพันธ์ (2538ข) ; สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539) ได้กล่าวถึงแนวคิด ที่เป็นพื้นฐานหรือหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (nature-based) รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น (identical or unique) และทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น
2. เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ (responsibly travel) และมีการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainable management) ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ (no or low impact) และช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (learning) และการให้การศึกษา (education) เกี่ยวกับระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ความประทับใจ (appreciation) และประสบการณ์ (experience) ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการอนุรักษ์ ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (involvement of local community or people participation) ในภาคบริการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) มากกว่าการท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันที่เรียกว่า conventional tourism ซึ่งมักจะเป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะใหญ่ๆ (mass tourism) ที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักจะตกอยู่กับผู้ประกอบการหรือบริษัทนำเที่ยวเท่านั้น

จากการให้ความหมายและคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิด การรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาส ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย

2.3 ทฤษฎีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3.1 ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 57) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีการป้องกันรักษาโดยให้เกิดผลดีที่สุด แก่คนมากที่สุดและในระยะเวลายาวนานที่สุดต่อเนื่องกันไป

กัณฐรีย์ บุญประกอบ (2527 : 267) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การสะสมและการดำรงไว้เพื่อประโยชน์ในอนาคต

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (2528 : 1) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การรักษาสິงที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเราทั้งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพไว้มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียและการท าลายเกิดขึ้น

เกษม จันทรแก้ว (2524 : 4) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ก็ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นทุกสิ่งทุกอย่างบนโลก (อาจรวมไปถึงจักรวาล) เป็นทั้งของแข็ง ของเหลว ก๊าซ สารเคมีสัตว์มนุษย์ดิน หิน ต้นไม้แร่ อากาศ วัตถุธาตุ สิ่งก่อสร้าง บ้านเรือน ถนน โรงเรียน วัด เมือง ชุมชน วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี กฎระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ เป็นต้น

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (อ้างแล้ว : 2) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง สิ่งปรากฏตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นเอง ซึ่งอำนวยประโยชน์แก่มนุษย์และสภาวะธรรมชาติ

ด้วยกันเอง และได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นอุปสรรคเมื่อสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นพิษ

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2523:12) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุดและโดยทั่วถึงกัน การอนุรักษ์หรือการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงทรัพยากรทุกอย่างในเวลาเดียวกัน ไม่ควรจะแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด

จากความหมายต่าง ๆ ดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมครอบคลุมความหมายของทรัพยากรธรรมชาติด้วย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีความสัมพันธ์กับมนุษย์โดยช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์อย่างมาก ขณะเดียวกัน มนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบางอย่างลดน้อยลง ซึ่งถ้าหากไม่มีการควบคุมดูแลหรืออนุรักษ์อย่างได้ผลแล้ว ก็จะเป็นผลเสียแก่มนุษย์และสังคมได้

2.3.2 สาเหตุและปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิบบส์ (Gibbe) ได้สรุปสาเหตุความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับมหภาคว่า เกิดจากสาเหตุ 3 ประการ คือ

- 1) การใช้ทรัพยากรโดยไม่ระมัดระวัง เพื่อการส่งออกและต้องการเงินตราต่างประเทศ
- 2) นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มองข้ามการจัดการระดับพื้นที่
- 3) ผลที่ไม่ปรารถนานโยบายการพัฒนาที่ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นเข้าไปในเขตต้นน้ำลำธาร

ปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารและวิธีการที่เหมาะสมเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากการพังทลายของดินทำให้ประชาชนในชนบทที่ต้องอาศัยทรัพยากรดินและน้ำเพื่อการเพาะปลูกทำให้มีรายได้ลดลง ปัญหาดังกล่าวมีความรุนแรงมากในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งส่วนใหญ่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วนอกจากจะทำให้สัดส่วนการถือครองที่ดินต่ำลงแล้ว ยังทำให้เกิดการใช้ที่ดินแบบเข้มข้น (intensive land use) หรือมีการใช้ที่ดินอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องได้ด้วย นอกจากนี้การบุกรุกป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ การทำลายป่าไม้และการทำเกษตรแบบการทำไร่เลื่อนลอย ยิ่งสามารถทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำรุนแรงรวดเร็วมากขึ้น ผลกระทบที่เกิดต่อเนื่องตามาคือ ป่าไม้ลดความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่การประมงพื้นที่เพื่อการเกษตร และพื้นที่ป่าสงวนและศักยภาพในการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำลดลง ทรัพยากรสูญหาย และสุดท้ายคือ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์เอง (watershed resource management : 3-4) ปีเตอร์ โฮร์ (Peter Hoare) ได้วิเคราะห์ลึกถึงสาเหตุของปัญหาและได้เสนอว่า ปัญหาของการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาในชนบทมักอยู่ที่กระบวนการวางแผนที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสมส่วนใหญ่มักอาศัยการวางแผนในรูปแบบจากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง (top down) โดยไม่มีข้อมูลเพียงพอ โฮร์ได้เสนอแนะทางออกว่า การแก้ไขปัญหาในชนบทให้ได้ผลควรอาศัยข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งมีความสำคัญต่อ

การวางแผนแก้ปัญหา ทั้งนี้ ต้องให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจ

กิบบส์ (อ้างแล้ว : 98) ได้สรุปว่า การแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นต้องอาศัย มาตรการหลายประการรวมทั้งการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) การตัดสินใจ
- 2) การใช้ทรัพยากร
- 3) การสื่อสาร
- 4) การจัดการแก้ไขความขัดแย้ง

2.3.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เค วิลเลียม อีสเตอร์ (K. William Easter) ได้เสนอว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือเชื่อมโยงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหามากมายด้านควบคู่กันไป ได้แก่

- 1) การใช้มาตรการด้านกฎหมาย เช่น การจำกัดเขตการใช้พื้นที่ การออกกฎหมายควบคุม/หรืออนุญาตในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 2) การใช้แรงจูงใจในรูปเงินหรือรางวัล การเก็บภาษีการใช้การให้สิ่งตอบแทนหรือการปรับเมื่อมีการฝ่าฝืน เป็นต้น

- 3) การให้ความรู้และข้อมูลโดยความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคการวิจัย การสนับสนุนกำลังใจและการให้การศึกษา

- 4) การลงทุนโดยตรง เพื่อให้มาตรการในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อมนุษย์โดยตรง

เคนเนธ รุดเดล และเทนนีส เอรอนดิเนลล์ (Kenneth Ruddle & Dennis A. Roudincli) ได้ให้ข้อเสนอแนะซึ่งเป็นมาตรการสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรไว้ดังนี้

- 1) การเพิ่มความตระหนักต่อความสัมพันธ์อันซับซ้อน ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม

- 2) การปรับปรุงขบวนการบริหาร สถาบันและการออกกฎหมายเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

- 3) ปรับปรุงและขยายระบบข้อมูลและการวิจัยสำหรับการวางแผนและกำหนดนโยบายและปรับปรุงวิธีการในการประยุกต์แนวคิดเรื่องทรัพยากรสำหรับการวิเคราะห์นโยบาย

- 4) การพัฒนาระบบการศึกษาอบรมให้แก่สถาบันต่าง ๆ ทั้งของเอกชนและของรัฐในเรื่องการวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมในการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในอดีตที่ผ่านมาทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการเพิ่มผลผลิตและบรรเทาปัญหาความยากจนเป็นจำนวนมาก การเร่งรัดในการนำทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ดังกล่าวนี้ เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างใช้ กระจัดกระจาย และประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยโอกาสให้กับประชาชนที่อยู่ใกล้ชิดทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น จากเหตุผลข้างต้นจึงเกิดปัญหาสำคัญ 3 ประการ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2531 : 133-134) คือ

1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพไม่คุ้มค่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดจึงมีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว

2) ขาดการประสานงานในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละระดับพื้นที่ และเกิดปัญหาความขัดแย้ง

3) ขาดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อไว้ใช้งานในอนาคต ทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดจึงมีสภาพเสื่อมโทรม เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น แนวทางพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแนวใหม่ จึงประกอบด้วยกลยุทธ์ที่สำคัญ 3 ประการ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2531 : 1-2) คือ

- 1) ยึดพื้นที่เป็นหลัก
- 2) เน้นการผสมผสานกิจกรรมการบริหาร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ
- 3) สนับสนุนประชาชนและองค์กรในระดังท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

2.3.4 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพ.ศ. 2535

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพ.ศ. 2535“

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

- (1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพ.ศ. 2518
- (2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2521
- (3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“สิ่งแวดล้อม” หมายความว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น

“คุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า คุณภาพของธรรมชาติอันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้นทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ

“มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และสภาวะอื่น ๆ ของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนสิ่งแวดล้อม

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่น ๆ รวมทั้งกากตะกอนหรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษหรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้และให้หมายความรวมถึง รังสีความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญ อื่น ๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

“ภาวะมลพิษ” หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดย มลพิษซึ่งทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงเช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษในดิน

“แหล่งกำเนิดมลพิษ” หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้างยานพาหนะ สถานที่ ประกอบกิจการใด ๆ หรือสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ

“ของเสีย” หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสารหรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกากตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านี้ที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลว หรือก๊าซ

“น้ำเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลว รวมทั้งมลสารที่ปะปนหรือปนเปื้อนอยู่ในของเหลวนั้น

“อากาศเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่น คว้น ก๊าซ เขม่าฝุ่นละออง ฝ้าถ่าน หรือมลสารอื่นที่มีสภาพละเอียดบางเบาจนสามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้

“วัตถุอันตราย” หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุแก๊มมันตรังสีวัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์พืช ทรัพย์หรือสิ่งแวดล้อม

“เหตุรำคาญ” หมายความว่า เหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

“โรงงานอุตสาหกรรม” หมายความว่า โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

“อาคาร” หมายความว่า อาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

“ยานพาหนะ” หมายความว่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ เรือตามกฎหมายว่าด้วยเรือไทยและอากาศยานตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

“ผู้ควบคุม” หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตให้ทำการควบคุม ตรวจสอบ วิเคราะห์ดำเนินการ และบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการควบคุม บำบัด หรือกำจัดมลพิษอื่นใด ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษจัดสร้างให้มีขึ้นเพื่อการบำบัดน้ำเสีย กำจัดของเสียหรือมลพิษอื่นใดด้วยการลงทุนและเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง

“ผู้รับจ้างให้บริการ” หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้รับจ้างทำการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียหรือตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม

“เขตอนุรักษ์” หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตสงวนเพื่อการท่องเที่ยว และเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด

“เจ้าพนักงานท้องถิ่น” หมายความว่า

- (1) นายกเทศมนตรีสำหรับในเขตเทศบาล
- (2) ประธานสุขาภิบาล สำหรับในเขตสุขาภิบาล
- (3) ผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (4) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร
- (5) ปลัดเมืองพัทยา สำหรับในเขตเมืองพัทยา
- (6) หัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การปกครองท้องถิ่นอย่างอื่น นอกเหนือจาก (1) ถึง (5) ข้างต้น ที่ได้รับประกาศกำหนดให้เป็นราชการส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายเฉพาะว่า ด้วยการนั้น สำหรับในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

“เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

มาตรา 5 ในกรณีที่ยกข้อยกเว้นในพระราชบัญญัตินี้อ้างถึงจังหวัดหรือกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้หมายความรวมถึงกรุงเทพมหานครหรือให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแล้วแต่กรณีด้วย

มาตรา 6 เพื่อประโยชน์ในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติบุคคลอาจมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) การได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษา

คุณภาพสิ่งแวดล้อมเว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิในทางการค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(2) การได้รับชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากภัยอันตราย ที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษอันมีสาเหตุมาจากกิจการหรือโครงการใดที่ริเริ่ม สนับสนุนหรือดำเนินการโดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

(3) การร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อเจ้าพนักงานในกรณีที่ได้พบเห็นการกระทำใด ๆ อันเป็น การละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(4) การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(5) การปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัด ทั้งนี้ตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายว่าด้วยการนี้บัญญัติไว้

มาตรา 7 เพื่อเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมให้องค์กรเอกชนซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือกฎหมายต่างประเทศที่มี กิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและมิได้มี วัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือมุ่งค้าหากำไรจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าว มีสิทธิขอจดทะเบียน เป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 8 องค์กรเอกชนที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา 7 แล้ว อาจได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการ สนับสนุนจากทางราชการในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) การจัดให้มีอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้หรือ ตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(2) การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลหรือข่าวสาร เพื่อสร้างจิตสำนึกของสาธารณชนที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(3) การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเพื่อคุ้มครอง สิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้น

(4) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ เสนอแนะความคิดเห็นต่อรัฐบาลหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

(5) การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ได้รับอันตรายหรือความเสียหายจากภาวะ มลพิษอันเกิดจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ รวมทั้งเป็นผู้แทนในคดีที่มีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายนั้นด้วยในกรณีที่ องค์กรเอกชนที่ได้จดทะเบียนประสบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินกิจการตามวรรคหนึ่งและร้องขอให้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติช่วยเหลือ ให้นายกรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติมหาอำนาจสั่งให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม หรือสั่งให้ส่วนราชการหรือ รัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องดำเนินการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกต่อไป

คณะกรรมการกองทุนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนหรือเงินกู้ให้แก่องค์กรเอกชนที่ได้จดทะเบียนแล้วเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้ตามที่เห็นสมควรองค์กรเอกชนที่ได้จดทะเบียนแล้วอาจเสนอชื่อผู้แทนภาคเอกชน เพื่อให้คณะรัฐมนตรี พิจารณาแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้

ในกรณีที่องค์กรเอกชนใดที่ได้จดทะเบียนแล้วดำเนินกิจการโดยก่อความวุ่นวายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือไม่เหมาะสม ให้รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนขององค์กรเอกชนนั้นได้

มาตรา 9 เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัยของประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐเป็นอันมาก ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรให้ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจหรือบุคคลใดรวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใด ๆ อันจะมีผลเป็นการควบคุมระงับหรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันท่วงทีในกรณีที่ทราบว่ามีบุคคลใดเป็นผู้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษดังกล่าว ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตรายดังกล่าวด้วย อำนาจในการสั่งตามวรรคหนึ่ง นายกรัฐมนตรีมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัดแทนนายกรัฐมนตรีได้โดยให้ทำเป็นคำสั่งและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในการปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า

มาตรา 10 เพื่อเป็นการป้องกันแก้ไข ระงับหรือบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายจากภาวะมลพิษตามมาตรา 9 ให้รัฐมนตรีกำหนดมาตรการป้องกันและจัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไว้ล่วงหน้า

มาตรา 11 ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของตน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษและพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตรา

ท้ายพระราชบัญญัตินี้และกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้และกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวดที่ 1

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

มาตรา 12 ให้มีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานกรรมการคนที่หนึ่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นรองประธานกรรมการคนที่สอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริม การลงทุน ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่เกินแปดคน ซึ่ง คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ ในจำนวนนี้จะต้องมีผู้แทนภาคเอกชนร่วมอยู่ด้วยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง และปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นกรรมการและเลขานุการ

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้พิจารณาแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ มี ผลงานและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มาตรา 13 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

(2) กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 32

(3) พิจารณาให้ความเห็นชอบในแผนการจัดการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่รัฐมนตรีเสนอตามมาตรา 35

(4) พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด ตามมาตรา 37

(5) เสนอแนะมาตรการด้านการเงิน การคลัง การภาษีอากรและการส่งเสริมการลงทุนเพื่อปฏิบัติตามนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรี

(6) เสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมต่อคณะรัฐมนตรี

(7) พิจารณาให้ความเห็นชอบในแผนปฏิบัติการ เพื่อป้องกันหรือแก้ไขอันตรายอันเกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเสนอตามมาตรา 53 (1)

(8) พิจารณาให้ความเห็นชอบในการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่รัฐมนตรี เสนอตามมาตรา 55

(9) กำกับดูแลและเร่งรัดให้มีการตราพระราชกฤษฎีกาออกกฎกระทรวงข้อบังคับ ข้อบัญญัติ ท้องถิ่น ประกาศระเบียบและคำสั่งที่จำเป็นเพื่อให้กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีความเป็นระบบโดยสมบูรณ์

(10) เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการในกรณีที่น่าปรากฏว่าส่วนราชการหรือ รัฐวิสาหกิจใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมอันอาจทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง

(11) กำหนดมาตรการเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(12) กำกับจัดการและบริหารเงินกองทุน

(13) เสนอรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(14) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

มาตรา 14 ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสามปี แต่อาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้เป็นระยะเวลาติดต่อกันไม่เกินอีกหนึ่งวาระ

ในกรณีที่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นอยู่ใน

ตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้แต่งตั้งไว้แล้ว

มาตรา 15 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 14 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) เป็นบุคคลล้มละลาย

(4) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(5) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(6) คณะรัฐมนตรีให้ออก เพราะไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติหรือมีความประพฤติเสื่อม

เสียหรือมีส่วนได้เสียในกิจการหรือธุรกิจใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบโดยตรงหรือก่อให้เกิดความเสียหาย อย่างร้ายแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระคณะรัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนได้ และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ตนแทน

มาตรา 16 ในการประชุมคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการคนที่หนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการคนที่หนึ่งไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการคนที่สองเป็นประธานในที่ประชุมถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการทั้งสองคนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มาตรา 17 การประชุมคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา 18 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ชำนาญการหรือคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจะมอบหมายก็ได้

การประชุมคณะกรรมการผู้ชำนาญการและคณะอนุกรรมการ ให้นำมาตรา 16 และมาตรา 17 มาใช้บังคับโดยอนุโลมมาตรา 19 ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจเรียกให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและบุคคลอื่น ส่งเอกสารการสำรวจผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องของโครงการและแผนงานของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือบุคคลนั้นมาพิจารณา ในการนี้อาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงด้วย หากเห็นว่า โครงการและแผนงานใดอาจจะทำให้เกิดผลเสียหายร้ายแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เสนอมาตรการแก้ไขต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป

ในกรณีที่เอกสารหรือข้อมูลที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้ส่งตามวรรคหนึ่งเป็นเอกสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับความลับอันมีลักษณะเป็นสิทธิบัตรซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนดวิธีการและมาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้เอกสาร หรือข้อมูลเหล่านั้นถูกเผยแพร่สู่บุคคลอื่นใด นอกจากนี้จะต้องใช้เอกสารหรือข้อมูลนั้นเพียงเพื่อวัตถุประสงค์ของมาตรานี้เท่านั้น

มาตรา 20 ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติคณะกรรมการชำนาญการหรือคณะอนุกรรมการ อาจเชิญบุคคลใดมาให้ข้อเท็จจริง คำอธิบาย ความเห็น หรือคำแนะนำทางวิชาการได้เมื่อเห็นสมควร และอาจขอความร่วมมือจากบุคคลใดเพื่อให้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือเพื่อสำรวจกิจกรรมใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มาตรา 21 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจมอบหมายให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกรมควบคุมมลพิษหรือกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ปฏิบัติการหรือเตรียมข้อเสนอมายังคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเพื่อพิจารณา

หมวด 2

กองทุนสิ่งแวดล้อม

มาตรา 22 ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งเรียกว่า “กองทุนสิ่งแวดล้อม” ในกระทรวงการคลัง ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังต่อไปนี้

(1) เงินกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงตามจำนวนที่นายกรัฐมนตรีกำหนด

(2) เงินที่โอนมาจากเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2535

- (3) เงินค่าบริการและค่าปรับที่จัดเก็บตามพระราชบัญญัตินี้
- (4) เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นคราว ๆ
- (5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับจากภาคเอกชนทั้งภายในและภายนอก
- (6) เงินจากดอกผลและผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุนนี้
- (7) เงินอื่น ๆ ที่ได้รับมาเพื่อดำเนินการกองทุนนี้ให้กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง เก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของกองทุนสิ่งแวดล้อมและดำเนินการเบิกจ่ายเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 23 เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการดังต่อไปนี้

(1) ให้ส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่นสำหรับการลงทุนและดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวม รวมทั้งการจัดหา จัดซื้อ ที่ดิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานและบำรุงรักษาระบบดังกล่าวด้วย

(2) ให้ราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจกู้ยืม เพื่อจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสียระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์อื่นใด สำหรับใช้เฉพาะในกิจการของราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจนั้น

(3) ให้เอกชนกู้ยืมในกรณีที่บุคคลนั้นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสียระบบกำจัดของเสีย หรืออุปกรณ์อื่นใด เพื่อการควบคุมบำบัดหรือขจัดมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมหรือการดำเนินกิจการของตนเองหรือบุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเป็นผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสีย หรือกำจัดของเสียตามพระราชบัญญัตินี้

(4) เป็นเงินช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(5) เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุนมาตรา 24 ให้คณะกรรมการกองทุนคณะหนึ่งประกอบด้วย ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมโยธาธิการ อธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกินห้าคน ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติแต่งตั้งเป็นกรรมการ และเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เป็นกรรมการและเลขานุการ ให้นำความในมาตรา 14 และมาตรา 15 มาใช้บังคับกับการดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการกองทุนโดยอนุโลม

มาตรา 25 ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) พิจารณาจัดสรรเงินกองทุนเพื่อใช้ตามกิจการที่กำหนดไว้ในมาตรา 23

- (2) กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข ระเบียบและวิธีการขอจัดสรรหรือขอกู้ยืมเงินกองทุน
- (3) กำหนดระเบียบเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และวิธีดำเนินงานของผู้จัดการกองทุน ตามมาตรา 29 และ มาตรา 30 ตลอดจนวิธีการประสานงานระหว่างคณะกรรมการกองทุนกรมบัญชีกลาง และผู้จัดการกองทุนตามมาตรา 29 และมาตรา 30
- (4) วางระเบียบการรับเงินและเบิกจ่ายเงินกองทุน
- (5) กำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินที่กู้ยืมจากกองทุนตามมาตรา 23(2) หรือ (3) รวมทั้งอัตราดอกเบี้ยและหลักประกันตามความจำเป็นและเหมาะสม
- (6) กำหนดอัตราส่วนและหลักเกณฑ์สำหรับการหักเงินค่าบริการและค่าปรับส่งเข้ากองทุนตามมาตรา 93

(7) จัดทำรายงานการรับจ่ายเงินของกองทุนเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนด

(8) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ การกำหนดระเบียบตาม (2) (3) หรือ (4) และการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตาม (1) หรือ (5) ของคณะกรรมการกองทุนจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะกรรมการกองทุนอาจแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อพิจารณาและปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการกองทุนจะมอบหมายก็ได้

มาตรา 26 ให้นำความในมาตรา 16 มาตรา 17 และมาตรา 20 มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน และคณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งโดยอนุโลม

มาตรา 27 ในการพิจารณาจัดสรรเงินกองทุนตาม มาตรา 23 (1) ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาคำขอจัดสรรในแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดตามมาตรา 39 เพื่อทำการก่อสร้างหรือดำเนินการให้มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินตามมาตรา 39 ให้แล้วส่วนหนึ่ง หรือราชการส่วนท้องถิ่นได้จัดสรรเงิน รายได้ของราชการส่วนท้องถิ่นกับเงินกองทุนที่คณะกรรมการกองทุนจะพิจารณาอนุมัติจัดสรรให้ตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนด

มาตรา 28 การจัดสรรเงินกองทุนให้ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน ทำการกู้ยืมตามมาตรา 23 (2) หรือ (3) ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนด เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการกองทุนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจจัดสรรเงินกองทุนให้ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนรายหนึ่งรายใดกู้ยืมเงินกองทุนได้ โดยมีกำหนดระยะเวลาเป็นพิเศษ และจะกำหนดให้ลดอัตราดอกเบี้ยหรือยกเว้นดอกเบี้ยตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา 29 ให้อธิบดีกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง เป็นผู้จัดการกองทุนในเงินกองทุนส่วนที่จัดสรรให้ส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่น สำหรับการลงทุนและดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียรวม

หรือระบบกำจัดของเสียรวมตามมาตรา 23 (1) และเงินกองทุนในส่วนอื่นที่คณะกรรมการกองทุนจัดสรร นอกเหนือจากมาตรา 23 (2) และ (3)

มาตรา 30 คณะกรรมการกองทุนอาจมอบหมายให้สถาบันการเงินของรัฐที่เห็นสมควรหรือ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นผู้จัดการกองทุนในเงินกองทุนส่วนที่จัดสรรให้ราชการ ส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจหรือเอกชนก็ยึดตามมาตรา 23 (2) หรือ (3) ได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้จัดการกองทุนมีหน้าที่วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในด้านการลงทุนและด้านวิชาการ และให้มีอำนาจทำสัญญาให้กู้ยืมแทนคณะกรรมการกองทุนในฐานผู้ให้กู้เก็บรักษา และจ่ายเงินกองทุนส่วนนี้ให้ผู้กู้ตามเงื่อนไขในสัญญากู้ยืม รวมทั้งติดตามทวงถามและรับเงินที่ผู้กู้ชำระคืน พร้อมทั้งดอกเบี้ยส่งเข้ากองทุนและให้มีอำนาจกำหนดระเบียบเพื่อปฏิบัติการในการให้กู้ยืมเงินได้โดย ความเห็นชอบของคณะกรรมการกองทุน

สัญญากู้ยืมตามวรรคสองจะต้องมีเงื่อนไข ซึ่งเป็นสาระสำคัญของสัญญากำหนดให้ผู้กู้มีหน้าที่ตาม ใช้เงินที่กู้ยืมไปเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของผู้ที่กำหนดไว้ใน

พระราชบัญญัตินี้หรือตาม กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

มาตรา 31 เงินกองทุนสิ่งแวดล้อมที่กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง เก็บรักษาไว้ตาม

มาตรา 22 ให้กรมบัญชีกลางนำไปหาดอกผลโดยการฝากออมทรัพย์หรือฝากประจำกับสถาบัน การเงินที่เป็นของรัฐ เงินรายได้ของกองทุนสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 22 ให้นำส่งเข้ากองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อ ใช้ในกิจการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 23 โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

หมวดที่ 3

การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 1 มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มาตรา 32 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม แห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องต่อไปนี้

(1) มาตรฐานคุณภาพน้ำในแม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำ สาธารณะอื่น ๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน โดยจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์บริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำใน แต่ละพื้นที่

(2) มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งรวมทั้งบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำ

(3) มาตรฐานคุณภาพน้ำบาดาล

(4) มาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศโดยทั่วไป

(5) มาตรฐานระดับเสียงและความสั่นสะเทือนโดยทั่วไป

(6) มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องอื่น ๆ

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามวรรคหนึ่งจะต้องอาศัยหลักวิชาการ กฎเกณฑ์และหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานและจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องด้วย

มาตรา 33 ในกรณีที่เห็นสมควร ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สูงกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนดตามมาตรา 32 เป็นพิเศษ สำหรับในเขตอนุรักษ์หรือเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 43 หรือเขตพื้นที่ตามมาตรา 45 หรือเขตควบคุมมลพิษตามมาตรา 59

มาตรา 34 ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจปรับปรุงแก้ไขมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้แล้วให้เหมาะสมตามความก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ประมวลด้านสำคัญของพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันโยบายส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (29 มีนาคม 2535) ใน พ.ร.บ.นี้พอที่จะสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. มุ่งที่ส่งเสริมให้ภาครัฐและภาคเอกชนตลอดจนประชาชนได้รู้จักที่จะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาด้านความสะอาดภายในท้องถิ่นของตน
2. มุ่งที่จะส่งเสริมและเผยแพร่ ข่าวสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาดให้เพิ่มขึ้น
3. มุ่งกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารที่เอื้อประโยชน์ต่อการป้องกันและรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของสิ่งแวดล้อม
4. มุ่งส่งเสริมด้านกองทุนและความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป พ.ร.บ. ฉบับนี้เน้นให้เกิดความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐและเอกชนที่จะช่วยกันอนุรักษ์และส่งเสริมรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามที่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กระจายอำนาจการบริหารจัดการและงบประมาณ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานจัดการทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยผ่านกลไกการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจและส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่องค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การดูแล รักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม องค์การบริหารส่วนตำบลก็มีภารกิจอื่น นอกเหนือไปจากด้านสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก และผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นว่า มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการในภารกิจอื่นก่อน ภายใต้สถานะที่มีข้อจำกัดด้านการเงินการคลังและบุคลากร ดังนั้น ควรโน้มน้าวให้ผู้บริหารท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอันดับแรกเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ไปสู่ท้องถิ่นและจะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อจำกัด ความเป็นไปได้ ความสามารถของบุคลากร และแผนการพัฒนาท้องถิ่นด้านอื่นๆ เพื่อประกอบการกำหนดบทบาทและภารกิจให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทุกระดับโดยเฉพาะผู้บริหารท้องถิ่นให้มีความรู้ด้านวิชาการควบคู่กับทักษะด้านการบริหาร ศักยภาพและข้อจำกัดขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และมีโครงสร้างพื้นฐาน ที่เอื้อต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อจำกัดขององค์การบริหารส่วนตำบล ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถขาดความเข้าใจและขาดความสนใจงานด้านสิ่งแวดล้อม ได้รับงบประมาณน้อยขาดการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง และไม่มีความเข้มแข็งในการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลมีความต้องการความช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนโครงการและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคลากรและต้องการบุคลากรรับผิดชอบที่มีความรู้
2. ความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการและการวางแผนทรัพยากรธรรมชาติ
3. ความรู้และเทคนิคด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
4. ความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายและการมีที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อมทบบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 รับรองอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

มาตรา 6 “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญได้ตามแนวนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน ที่เน้นการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 66 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วน

ร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ”

มาตรา 78 (3) “กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึงตนเองและตัดสินใจในกิจการของ ท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ

ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” โดยการออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสามารถอ้างถึงรัฐธรรมนูญมาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

(2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

(3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจากรัฐธรรมนูญดังกล่าว เป็นการให้อำนาจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างกฎหมายรองรับการทำงานในการบริหารจัดการ ทรัพยากร โดยให้อำนาจกับหน่วยงานท้องถิ่นในการดูแล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จและสามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ตามอำนาจกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ทำให้การแก้ไขปัญหาในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืนและเกิดความสมดุล เพราะเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนเกิดความรัก ความห่วงใยในทรัพยากร ซึ่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้ง ชุมชนเอง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ภาครัฐภาคเอกชน และหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง การให้อำนาจกับชุมชน ในการดูแลทรัพยากรร่วมกัน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้นมารองรับ การดำเนินงานของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานของชุมชนมีประสิทธิภาพ ได้รับการยอมรับและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการตราข้อบัญญัติตำบลขึ้น มาเพื่อรองรับการดำเนินงานของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยอมรับกันในระดับสากลและหลักการมีส่วนร่วมตามหลักการ

ธรรมเนียมปฏิบัติได้ถูกกำหนดในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 รวมทั้งกฎหมายระดับ พระราชบัญญัติต่าง ๆ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 ได้ยอมรับหลักการนี้ในมาตรา 58 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลข่าวสารหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

และในรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2550 ได้ยอมรับหลักการนี้ในมาตรา 56 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิได้ทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

กฎหมายที่รับรองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ฯ กำหนด คือ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. ให้ประชาชนมีโอกาสรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการมากขึ้น
2. ให้ประชาชนสามารถปกป้องรักษาประโยชน์ของตนได้ดีขึ้น
3. ให้ความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ยังกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ โดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการไว้ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ หลักที่ว่าผู้ขอไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือประโยชน์เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารที่ขอ และหลักที่ว่า “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น”

นอกจากนั้น การร้องขอให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐ สามารถอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าหน้าที่ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสาร ฯ ที่ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิจารณาว่า จะให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือไม่ในลักษณะองค์กรกึ่งตุลาการที่ทำหน้าที่ชี้ขาดซึ่งจะทำให้การคุ้มครองสิทธิการขอให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น สิทธิในการได้รับข้อมูล คำชี้แจงและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้

บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชน เช่นกัน ในมาตรา 67 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

“สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ

อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับการคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นของประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว”

ปัจจุบันรัฐได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนพ.ศ. 2548 เพื่อให้หน่วยงานของรัฐถือปฏิบัติ และเป็นวิธีการตามกฎหมายเพียงฉบับเดียวที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จะได้รับรองสิทธิของประชาชนไว้ แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายรับรองโดยตรง เมื่อพิจารณาถึงลำดับชั้นของกฎหมายก็เป็นที่น่าสังเกตว่า สิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองนั้นต้องตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเป็นหลัก แต่การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นอยู่ในชั้นของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเท่านั้น

การกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเพียงระเบียบปฏิบัติของฝ่ายบริหารที่ใช้บังคับกับส่วนราชการฝ่ายบริหารให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันเท่านั้น ไม่มีลักษณะเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปและต้องปฏิบัติตามโดยตรง

สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เมื่อเกิดการจัดการของภาครัฐที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายนั้นจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติถึงการให้สิทธิประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมไว้ในมาตรา 67 วรรคสาม ดังนี้

“สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับการคุ้มครอง”

สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม คือ การให้สิทธิประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในการปฏิบัติราชการทางปกครอง มีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ภายในฝ่ายปกครอง และสามารถดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้มีการทบทวนการใช้อำนาจในทางปกครองของเจ้าหน้าที่ รวมถึงการขอให้เยียวยาความเสียหายการดำเนินการพิจารณาทางปกครอง โดยเฉพาะในส่วนของการออกคำสั่งทางปกครอง หน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ อย่างถูกต้องและครบถ้วนตามวิธีการปฏิบัติราชการในการออกคำสั่งนั้น

การให้สิทธิแก่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2550 ได้รับรองถึงสิทธิชุมชน เช่นกัน โดยมาตรา 66 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชน

ท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน”

หลักการมีส่วนร่วมที่ได้รับการยอมรับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นำไปสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมที่จะเข้าร่วมกับภาครัฐในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การยอมรับในหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ที่ต้องถือว่า ประชาชนในพื้นที่นั้นเป็นผู้มีส่วนได้เสียลำดับต้น (primary stakeholders) ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่อย่างไรก็ตามระดับของการมีส่วนร่วมก็มีการแบ่งไว้หลายระดับ เช่น

1. รัฐรวมศูนย์วางแผนและดำเนินการเอง
2. รัฐร่วมวางแผนกับประชาชนแต่ รัฐรวมศูนย์ดำเนินการเอง
3. รัฐร่วมกับประชาชนวางแผนและดำเนินการร่วมกับประชาชน
4. รัฐร่วมกับประชาชนวางแผนและมอบอำนาจให้กับประชาชนไปทำ
5. รัฐมอบอำนาจให้กับประชาชนวางแผนเองและดำเนินการเองทั้งหมด โดยจะต้องกระทำอยู่บน

พื้นฐานของหลักนิติธรรม (Rule of Law) การปกครองระบอบประชาธิปไตย การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า ฝ่ายปกครองจะใช้อำนาจไปตามอำเภอใจไม่ได้ การกระทำใด ๆ จะต้องอาศัยกฎหมายให้อำนาจในการกระทำการนั้น ๆ

หลักคุณธรรม (Integrity) กระบวนการในการบังคับใช้กฎหมาย จะต้องประกอบไปด้วย หลัก “คุณธรรม” ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้กฎหมายหรือการกำหนดนโยบายก็ตาม การใช้อำนาจรัฐนั้นจะต้องคำนึงถึงคุณธรรมประกอบด้วยเสมอ ในที่นี้หมายถึง การให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ฝ่ายปกครองปฏิบัติการต่อบนความเสมอภาคและเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ

หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักความโปร่งใสเป็นหลักการที่ยอมรับในหลักธรรมาภิบาลว่า การดำเนินการของเจ้าหน้าที่จะต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่เป็นไปด้วยความสุจริต และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จะต้องมีการปรับปรุงในส่วนของการกำหนดสิทธิหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ลดการใช้ดุลยพินิจของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ให้น้อยที่สุดให้เหลือเท่าที่จำเป็น เพราะดุลยพินิจที่กว้างเกินไปเป็นที่มาของการใช้ดุลยพินิจโดยมิชอบและการทุจริตและสร้างความไม่แน่นอนให้เกิดขึ้น

หลักการมีส่วนร่วม (Public participation) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่เดิมการบริหารราชการของประเทศไทย เน้นการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและเป็นรัฐข้าราชการ คือ ข้าราชการเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารและตัดสินใจทุกสิ่ง การเปลี่ยนแปลงใน

ระบอบประชาธิปไตยที่เน้นประชาธิปไตยทางตรงมากขึ้น ภาครัฐจะต้องยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ

หลักความรับผิดชอบ (Accountability) การกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่ในทางปกครอง เมื่อเกิดความเสียหายอย่างใดขึ้นกับประชาชนแล้วนั้น การแสดงความรับผิดชอบต่อความเสียหายของภาครัฐเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพื่อที่จะชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ความรับผิดชอบนั้นไม่เฉพาะในรูปของค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แม้แต่ในรูปแบบของการออกคำสั่งหรือกฎหมายลำดับรองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เหมาะสม ฝ่ายปกครองจะต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยกระบวนการ “ยกเลิก” หรือ “เพิกถอน” คำสั่งทางปกครองหรือกฎนั้นเสียเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้นกับประชาชน

ทั้งนี้ประชาชนสามารถทำให้หลักการเหล่านี้เป็นจริงได้ผ่านการมีส่วนร่วมทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเรียกร้องให้มีการบังคับตามสิทธิในศาลปกครองหลักการกฎหมายสิ่งแวดล้อม การพัฒนาประเทศที่ผ่านมารัฐบาลให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ละเลยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามจากกระแสความตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นทั้งภายในประเทศและในระดับระหว่างประเทศ รัฐบาลได้เพิ่มมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ดังที่ได้บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7, 8, 9, 10 และ ฉบับที่ 11 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้แก่

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ประชาชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อมจึงควรมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐ สิทธิ

ในการร่วมแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานราชการ การคัดค้านโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการจัดทำโครงการขนาดใหญ่ที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม การที่จะได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจะเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จในการนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมตามแนวคิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลักป้องกันความเสียหายไว้ล่วงหน้า (Principle of Precaution) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่ได้ทำการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment หรือ EIA) และสุขภาพของประชาชน (Health Impact Assessment หรือ HIA) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluters Pay Principle) ปกติผู้ผลิตจะจัดสรรค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าหรือบริการที่มีต้นทุนต่ำสุด เพื่อสร้างผลกำไรให้แก่ตนมากที่สุด โดยมีได้ผนวกความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคม (Social Cost) เข้าไปในราคาสินค้าหรือบริการดังกล่าว ท ให้ราคา

สินค้าหรือบริการนั้นมิได้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluters Pay Principle: PPP) ซึ่งเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ มาประยุกต์ใช้กับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ผู้ก่อให้เกิดมลพิษจะต้องรับผิดชอบต่อผลเสียหายที่เกิดขึ้น

หลักความยุติธรรมระหว่างคนต่างรุ่น (Intergenerational Equity) หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน หรือหลักการคำนึงถึงความเสมอภาคของคนรุ่นเดียวกันและชนรุ่นหลัง เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาคุ้มครองและการปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นปัจจุบัน ให้คงอยู่ไปถึงคนรุ่นอนาคต ซึ่งถือเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

เป้าหมายสำคัญของหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน ได้แก่

(1) การส่งมอบโลกใบนี้ไปยังคนรุ่นอนาคตในสภาพที่ไม่เสื่อมโทรมไปกว่าสภาพที่คนรุ่นปัจจุบันได้รับมา

(2) การคงไว้ซึ่งความหลากหลายของฐานทรัพยากรเพื่อเปิดให้คนรุ่นอนาคตมีทางเลือกเหลือมากที่สุดสำหรับแก้ปัญหาและตอบสนองคุณค่าที่ยึดถือ

(3) คนแต่ละรุ่นต้องจัดให้คนที่มิมีชีวิตอยู่ในรุ่นของตนมีสิทธิเข้าถึงมรดกที่ตนได้รับมาจากคนรุ่นก่อนอย่างยุติธรรมและต้องอนุรักษ์การเข้าถึงนั้นสำหรับคนรุ่นอนาคต

หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เป้าหมายสำคัญของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ รัฐจำต้องวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาสอดคล้องกับความจำเป็นในการคุ้มครองและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีผลระยะยาวมากกว่าการพัฒนาตัวเลขของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หลักการกฎหมายสิ่งแวดล้อมเหล่านี้สามารถนำมาปรับใช้ได้ทั้งในแง่ของการมองมาตรการต่างๆของรัฐในการจัดการปัญหาในพื้นที่ว่าได้มีการตระหนักถึงหลักการเหล่านี้และนำไปปฏิบัติให้เป็นจริงหรือไม่ รวมถึงการสร้างแนวทางในการเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายและมาตรการที่ใช้แก้ปัญหาในข้อเสนอทางออกของปัญหาต่อไป

สรุปว่า พระราชบัญญัตินี้ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อความสมดุลของธรรมชาติและวงจรชีวิตของสัตว์และพืช ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดได้แก่มนุษย์นั่นเอง เพราะเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลรักษา

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Citizen participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการและเป้าหมายของการพัฒนา เพราะการพัฒนาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด โดยที่การเริ่มต้นทำกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชนหรือผู้นำตามธรรมชาติซึ่งต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของชุมชน

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม (Meaning of Participation)

นิพัทธ์เวช สืบแสง (2526 : 10) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า หมายถึง การกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ของตนเองเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนดและดำเนินการของประชาชนเอง โดยที่กระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการมีส่วนร่วมในการค้นหาหรือกำหนดปัญหาของชุมชน การหาสาเหตุของปัญหา หาวิธีการแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและประเมินผลการดำเนินการแก้ปัญหา

Hay ได้ให้คำนิยามการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมว่า เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคนระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมของกิจกรรมของกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

สุรีย ตันต์ศรีสุโรจน์ (2531 : 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ และเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเกี่ยวกับนโยบายการ

มีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้กับประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

อคิน รพีพัฒน์ (2527 : 320) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “ให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง” ไม่ใช่ที่เรากำหนดไปแล้วมาให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดขึ้นมา

วิลเลียม ดับบลิว รีเดอร์ (William W. Reeder) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม จากความหมายต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การตัดสินใจ การกระทำ การรับผลประโยชน์ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้กระทำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในปรัชญาทางการพัฒนาชุมชนที่วามนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชนและสังคม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

นิรันดร์ วงศ์เวศน์ (2527 : 183) กล่าวว่า เกิดจากแนวความคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) ความสนใจและห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลซึ่งบังเอิญบุคคลเห็นพ้องกัน กลายเป็นความสนใจและห่วงกังวลร่วมกันของส่วนร่วม

2) ความเดือดร้อนหรือความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่ง

ไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนาการตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่จะตอบสนองความเห็นชอบส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

นอกจากนี้ ไพร์ตัน เดชะรินทร์ (2527 : 6) ได้เสนอหลักการและแนวทางการพัฒนาที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมดังนี้

1) ยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม ถ้าหากกิจกรรมที่จะนำไปให้ประชาชนเป็นเรื่องใหม่ ต้องใช้เวลาในการกระตุ้นเร่งเร้าความสนใจ ให้ความรู้ความเข้าใจจนประชาชนยอมรับความจำเป็นและประโยชน์ในการที่จะจัดทำกิจกรรมเหล่านั้น

2) กิจกรรมต้องดำเนินการในลักษณะกลุ่ม เพื่อสร้างกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ปลุกฝังทัศนคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวม ท างานเสียสละเพื่อเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

3) แนวทางการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนที่รับผิดชอบดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอกโดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกต้องไม่ทุ่มเทในลักษณะการให้เปล่าโดยสิ้นเชิง ต้องทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก

4) กิจกรรมพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชน ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความพร้อมรับของชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงการใช้ทรัพยากรชุมชน จะต้องสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

5) การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับถือทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากราชการ เพื่อเป็นผู้บุกเบิกหรือชักนำชาวบ้านต่อไป ผู้นำชุมชนโดยทั่วไปจะสามารถปรับทัศนคติและการยอมรับสิ่งใหม่ได้เร็วกว่า และเป็นผู้ที่ชาวบ้านศรัทธาอยู่ในตัวอยู่แล้ว การเริ่มต้นจากผู้นำจึงไปได้เร็วกว่าและได้รับการตอบรับจากประชาชนมากกว่า

6) ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้นกล่าวคือ ร่วมค้นหาข้อมูล ร่วมหาสาเหตุของปัญหา ร่วมปรึกษาหาทางแก้ไขปัญหา ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ร่วมการปฏิบัติงาน ร่วมการติดตามผลงาน จนถึงขั้นร่วมกันบำรุงรักษาในระยะยาวต่อไป

2.4.2 ขั้นตอนและลักษณะของการมีส่วนร่วม (Stage of Participation)

ชวัญชัย วงนิติกร (2532 : 18) ได้อ้างถึง Agbayani เกี่ยวกับการจัดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การร่วมประชุม
- 2) การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 3) การตีปัญหาให้กระจ่าง
- 4) การออกเสียงสนับสนุน หรือคัดค้านปัญหา

- 5) การออกเสียงเลือกตั้ง
- 6) การบริจาคเงิน
- 7) การบริจาควัสดุ
- 8) การช่วยเหลือด้านแรงงาน
- 9) การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
- 10) การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ

เจมส์ คี บีนทง (2526 : 10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ว่า มี 4 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

โคเฮน และอัปโฮฟฟ์ (Cohen & Uphoff อ้างในประสพสุข ตีอินทร์, 2531 : 21) ได้แบ่งการมีส่วนร่วม ออกเป็น 4 แบบ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การ สนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefit)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

คุณลักษณะของการมีส่วนร่วม (Character of participation) ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ได้มีผู้ศึกษาและให้แนวคิดไว้ดังนี้

พัตน์ บุญรัตน์ (2527 : 145) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น จะต้องมีขึ้นโดยตลอด ตั้งแต่ การวางแผนโครงการ การเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุกำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในสังคม

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาดังนี้

- 1) ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาตามความต้องการของชุมชน

- 4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้
- 8) ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

2.4.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วม (Form of Participation)

รูปแบบของการมีส่วนร่วมตามที่นักวิชาการศึกษาได้เสนอไว้มีหลายรูปแบบ ซึ่งลักษณะที่แตกต่างกันสรุปได้ดังนี้คือ

ลีเจ. แครี (Lee J. Cary) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้เป็น 5 แบบ ดังนี้

- 1) การเป็นสมาชิก (membership)
- 2) การเป็นสมาชิกเข้าประชุม (attendance at meetings)
- 3) การเป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน (financial contribution)
- 4) การเป็นกรรมการ (membership on committees)
- 5) การเป็นประธาน (position of leadership)

E. Sturt Chapin ได้ทำการศึกษาแบบของการมีส่วนร่วมและได้แบ่งแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meeting)
- 2) การมีส่วนร่วมออกเงิน (financial contribution)
- 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership on committees)
- 4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)

2.4.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม (Factor influencing Participation)

ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมนั้น มีผู้เสนอไว้ดังนี้

Singh (Kanchanachitra, 1979 : 42) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคมไว้ว่ามีปัจจัยถึง 32 ตัว ที่มีส่วนกำหนดระดับของการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวประกอบด้วย อายุ เพศ สุขภาพ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนระยะห่างของการตั้งบ้านเรือน ขนาดของครอบครัว มาตรฐานทางสังคมของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับของความเป็นอยู่ การครอบครองที่ดิน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติและสัญชาติพื้นเพของครอบครัว ลำดับชั้นทางสังคมปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคม ความเชื่อทางสังคม ความสนใจ ความเฉลียวฉลาด การอบรมทางพฤติกรรม ทศนคติข่าวสาร และการติดต่อ ค่านิยมทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อและการแสดงออกทางพฤติกรรม ความ

พึงพอใจ การแสดงตัว ประสบการณ์ หลักยึดถือประจำใจ การเป็นผู้นำ และการตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรม

Kaufman ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบทพบว่า อายุ เพศการศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และความยาวนานในการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

โสภณ หมวดทอง (2533 : 12) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของชุมชนนั้น มีปัจจัยทางสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ อาชีพ และที่อยู่อาศัยเข้ามาเกี่ยวข้อง และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจะได้รับความร่วมมือบรรลุความสำเร็จในนามกลุ่มองค์กรของชุมชน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Theory of Participation)

อับราฮิม มาสโลว์ (Maslow, Abraham M.) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับแรงจูงใจ (motivation) ต่อการกระทำของมนุษย์ไว้หลายประการ และได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความต้องการจากน้อยไปหามาก เมื่อความต้องการใดเกิดขึ้นแล้ว ไม่ได้ได้รับการบำบัดความต้องการเหล่านั้นเพียงพอความต้องการเหล่านั้นก็ยังคงอยู่ และจะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมโน้มเอียงไปในทางที่จะบำบัดความต้องการเหล่านั้นอยู่เสมอ

มาสโลว์ได้อธิบายว่า ความต้องการพื้นฐานที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ นั้น สามารถแยกออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) ถือเป็นความต้องการขั้นแรกสุด
- 2) ความต้องการความปลอดภัย (safety needs)
- 3) ความต้องการความรัก (love or belonging needs)
- 4) ความต้องการการยกย่องนับถือจากคนอื่น หรือมีเกียรติในสังคม (esteem needs)
- 5) ความต้องการประสบความสำเร็จ (self-actualization needs) ต้องการแสดงความสามารถของตนเองให้ประจักษ์แก่คนอื่น

จากทฤษฎีดังกล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า ความต้องการพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วม จากแนวความคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้ารับผิดชอบ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการมีสำนึกในชุมชนนั้น อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน
- 3) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

4) การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา

และจากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายปัจจัย การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยด้าน เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน การมีจิตสำนึก การบำรุงรักษา และการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีความสัมพันธ์กับระดับของการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ปรัชญาและแนวคิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) กำหนดให้การพัฒนาคือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อที่จะเสริมสร้างศักยภาพของคนและสภาพแวดล้อมทางสังคมตลอดจนการดูแลผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับคนและสังคม อีกทั้งมุ่งรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมากกว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับสูงเหมือนในอดีต ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญกับคนทั้ง

ในฐานะของผู้กำหนดการพัฒนา ผู้ได้รับประโยชน์และผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาคือ

- ก. การเพิ่มศักยภาพคนในฐานะผู้ขับเคลื่อนการพัฒนา
- ข. การกระจายรายได้กระจายผลประโยชน์ให้ถึงคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา
- ค. การดูแลผลกระทบในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม ทั้งในด้านการจัดสวัสดิการประเภทต่างๆ และการเพิ่มโอกาสการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ในการดำเนินงานตามปรัชญาและแนวคิดดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555 – 2559) จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 7 ยุทธศาสตร์คือ

1. การพัฒนาศักยภาพของคน ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพของคนทุกวัย โดยปรับปรุงกระบวนการพัฒนาจิตใจให้เกิดผลในทางปฏิบัติการพัฒนาสติปัญญา ทักษะ ฝีมือแรงงาน ให้คนไทยทุกคนมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการป้องกันด้านสุขภาพและพละอนามัย นอกเหนือจากการป้องกันปัญหา เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนมีสุขภาพดีถ้วนหน้า มีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรคตลอดจนการพัฒนาประชากรกลุ่มด้อยโอกาส ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมศักดิ์ศรี

2. การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม ประกอบด้วยแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน สร้างโอกาสให้คน ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและสังคม การพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชน และส่งเสริมวัฒนธรรมให้มีบทบาทในการพัฒนาคนและประเทศได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

3. การเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาคและชนบท เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนให้ทั่วถึง ได้มุ่งเน้นที่จะเสริมขีดความสามารถของคนและชุมชนให้มีศักยภาพเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว รวมทั้งส่งเสริมให้คนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาส่วนร่วมมีความยั่งยืน ตลอดจนการจัดระบบบริการจัดการในระดับพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและเอื้ออำนวยประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

4. การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคน และคุณภาพชีวิต เน้นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสใหม่ ๆ ทางเศรษฐกิจ

การสร้างรากฐานการผลิตของประเทศให้เข้มแข็ง เพื่อเพิ่มโอกาสการมีงานทำและพร้อมที่จะรับกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ควบคู่กับการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง และเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ

5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมุ่งที่จะฟื้นฟู บูรณะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป้องกันสภาวะแวดล้อมในเมืองและชนบท โดยเสริมสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการมากขึ้น การเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งรวมถึงการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ตลอดจนเพิ่มบทบาทการร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศอีกด้วย

6. การพัฒนาประชาธิปไตย เน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาครัฐกับประชาชนการสนับสนุนให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของภาครัฐตลอดจนการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการและความต่อเนื่องในการบริหารงานพัฒนา

7. การบริหารจัดการเพื่อแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้แนวคิดและกระบวนการพัฒนาในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 สามารถเริ่มต้นและดำเนินการให้บรรลุเป็นรูปธรรมได้ โดยจะเน้นการปรับกระบวนการบริหารงานพัฒนาสู่การปฏิบัติด้วยระบบการจัดการในระดับพื้นที่ตามภารกิจของหน่วยงาน และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม การกระจายอำนาจในระบบกลไกการบริหารงานของภาครัฐ การปรับบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคการพัฒนา ตลอดจนการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สรุปว่า ยุทธศาสตร์ในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนได้นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพราะเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียโดยตรง นโยบายการรักษาสิ่งแวดล้อมนี้จึงจะประสบผลสำเร็จ

2.5 พระพุทธศาสนากับการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

จริยธรรมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ให้การศึกษาอบรมสั่งสอนศาสนิกชนของตนให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม องค์กรพุทธศาสนาไม่มีเครื่องมือมากพร้อมที่

จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติได้โดยตรงอย่างบางหน่วยงาน แต่ก็มีพุทธธรรมเป็นแสงสว่างส่องใจให้แก่มนุษย์ได้มองเห็นตนเอง พฤติกรรมของตนเอง ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง เปลี่ยนแปลงชีวิตตนเอง ให้มีคุณค่า เกิดมาไม่ได้สร้างสรรค์อะไรแก่โลกมาก แต่ไม่สร้างความหายนะแก่โลกมากนักก็น่าจะพอใจได้ ความสูญเสียของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากจะมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมอันเป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปแล้ว ความคิดที่ปราศจากปัญญา ขาดวิจาร์ณญาณในการมองปัญหาอย่างเป็นกระบวนการและระบบ ก็เป็นสาเหตุสำคัญแห่งการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่น้อย ที่เห็นชัดเจนก็คือ ป่าไม้ของแต่ละประเทศที่ค่อยๆ เหลือน้อยลงทุกที เพราะมนุษย์ทำลายป่าหรือแม้กระทั่งรัฐบาลเอง คิดเพียงทรัพย์สินเงินทองที่ได้รับจากป่าเป็นมูลค่าที่ยอมรับกันขึ้น โดยขาดการคำนึงต่อไปว่า เมื่อป่าหมดไปแล้วผลกระทบอะไรจะตามมา แต่พวกเขาคิดเพียงว่า เมื่อป่าหมดพวกเขายังคงร่ำรวยอยู่ดีมีสุข น้ำในแม่น้ำลำคลองหลายสายในตัวเมืองใหญ่ๆ ที่กำลังจะเน่าอย่างพร้อมเพรียงกัน ในขณะนี้ มีสาเหตุมาจากบรรดาเจ้าของธุรกิจอุตสาหกรรมและรัฐบาลมองปัญหาเฉพาะหน้าว่าเมื่อประเทศมีโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ความยากจนจะลดลง ประชาชนจะมีความสุขมากขึ้น แต่ไม่ได้คิดต่อไปอย่างกระบวนการจนครบวงจรว่า โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้นจะปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำแล้วน้ำจะเน่าปลาจะตาย นานไปน้ำอุปโภคบริโภคจะขาดแคลนไปทั่ว ดังเช่นประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลาย ประชาชนแม้จะมีเงินมหาศาลมากองท่วมหัวแต่ถ้าต้องดื่มน้ำเน่าที่เต็มไปด้วยเชื้อโรคก็คงจะหาความสุขไม่ได้ โรงงานอุตสาหกรรมทั้งหลายนอกจากจะสร้างความขอกซ้ำให้แก่แม่น้ำลำคลองอย่างทั่วถึงแล้ว ในขณะนี้ก็ยอมรับกันแล้วว่าปฏิกิริยาเรือนกระจก ซึ่งทำให้อุณหภูมิร้อนขึ้นทุกวัน ก็มีสาเหตุมาจากควันพิษที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมนั่นเอง เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับความแห้ง เพราะไม่เหลือป่าให้ความชุ่มชื้นอีกต่อไปแล้ว น้ำในแม่น้ำลำคลองก็เน่าไปหมด อากาศบริสุทธิ์ที่หายใจก็กลายเป็นอากาศมีพิษ ชีวิตของมนุษย์ก็จะมีความปลอดภัยน้อยลง มีความสุขน้อยลงแต่ความทุกข์กลับทับถม ทวีคูณประดังเข้ามาทุกด้าน เหล่านี้คือผลอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่ขาดความพร้อมในด้านนามธรรม ขาดสติสัมปชัญญะที่ถูกต้อง ขาดความเห็นต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่ถูกต้อง ปัญหาแห่งการมองสรรพสิ่งตามความเป็นจริงอย่างถึงแก่นครบวงจรเป็นกระบวนการ

พระพุทธศาสนามีคำสอนที่สนับสนุนการพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพเหล่านี้เพียงพอลอยู่แล้ว เช่น เรื่องความกตัญญู, หลักการรู้จักประมาณในการบริโภค, ศีล 5, หลักสันโดษ, หลักอหิงสา, เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, เรื่องสมาธิ, ปัญญาและเรื่องนิพพานซึ่งเป็นหลักธรรมขั้นสูงสุด เป็นต้น

ด้านคำสอน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการดำเนินการทางสายกลาง หลักคำสอนส่วนใหญ่มุ่งให้บุคคลดำรงชีวิตในทางที่เหมาะสม ไม่ตั้งเกินไปและหย่อนเกินไป การดำเนินการทุกอย่างให้คำนึงถึงความพอดีเป็นสำคัญ ข้อนี้อบรมเอาการรู้จักใช้บริโภค และบริโภคอย่างพอเหมาะไม่มากเกินไป (โภชนมัตตัตถุญตา) จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากเกินไปจนเกินพอดี โลกปัจจุบันนี้กำลังประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายด้าน เนื่องจากมนุษย์บริโภค

ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป มนุษย์ไม่รู้จักใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม และกลมกลืนกับธรรมชาติ มีการทำลายธรรมชาติมากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็น

กล่าวได้ว่า พุทธจริยธรรมสภาวะแวดล้อมมองโลกแบบองค์รวม มีความสอดคล้องกับจริยธรรมแห่งระบบนิเวศวิทยา คือทัศนคติที่เห็นความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งทั้งหลาย ว่ามีสามัญลักษณะคือมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดำรงสภาพอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วแปรเปลี่ยนไปหรือสลายไปตามกาลเวลา สามัญลักษณะนี้คือลักษณะที่เป็นสามัญเหมือนกันในทุก ๆ สิ่ง เป็นสัจธรรม เป็นความจริงแท้ ขณะที่นิเวศวิทยาอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในรูปของวัฏจักรของสสาร เช่น วัฏจักรของคาร์บอน และวัฏจักรของธาตุอาหารซึ่งจะมีการหมุนเวียนอยู่ในสิ่งแวดล้อมและเข้าสู่สิ่งมีชีวิตหนึ่ง แล้วไปสู่อีกสิ่งมีชีวิตหนึ่ง แล้วคืนกลับสู่สิ่งแวดล้อมและถูกหมุนเวียนกลับไปใช้ใหม่โดยสิ่งมีชีวิตใหม่อีกต่อไปเป็นวัฏจักร และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายล้วนต้องสลายทั้งสิ้น มนุษย์ต้องมีความสำนึกถึงและรับผิดชอบต่อโลกมากขึ้น ดังที่ Nash¹⁹ กล่าวว่า “โลกเล็กลงทุกที และต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น.... ทุกวันนี้ ยิ่งกว่าที่แล้วมา จะต้องอธิบายชีวิตในความหมายที่มีความรับผิดชอบต่อจักรวาลมากขึ้น มิใช่แต่เพียงความรับผิดชอบต่อชาติต่อชาติ มนุษย์ต่อมนุษย์เท่านั้น แต่มนุษย์ยังต้องรับผิดชอบต่อชีวิตในรูปแบบอื่นๆ ด้วย”

ทัศนคติที่มองเห็นความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งนี้ย่อมทำให้สามารถลดและละความโลภลงได้ เพราะย่อมประจักษ์แก่ใจได้ว่าตนเองก็ย่อมสลายไป ลูกหลานของตนก็สลายไป ทรัพย์สมบัติและที่ดินของตนก็ย่อมแปรเปลี่ยนไป ย่อมไม่อาจยึดมั่นไว้ได้ มโนคติเช่นนี้ก็จะโน้มนำให้บุคคลมีวิถีดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย และจำเป็นต้องกระตุ้นเพื่อต้านกระแสบริโภคนิยม (Consumerism) เพราะการบริโภคเพื่อตัณหาจะไม่มีวันพอเพียง ความต้องการของมนุษย์มากเท่าไรจึงจะพอ? (How much is enough)

สำหรับพุทธจริยธรรมสภาวะแวดล้อมมีท่าทีที่เน้นความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นั่นคือ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง มนุษย์ไม่ได้เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric) หรือเจ้านายของโลก และธรรมชาติเป็นทาส แต่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (Man is a part of nature) มองธรรมชาติ พืช สัตว์ มนุษย์ ต่างอิงอาศัยกันและกัน หรือ มองแบบองค์รวม (Holistic view) ทุกสิ่งในระบบนี้ ต่างอาศัย เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์ไม่สามารถแยกตัวจากระบบนิเวศได้เลย พระพุทธศาสนาเน้นความรักและความเมตตาต่อสรรพสัตว์ ไม่เพียงแต่จะห้ามฆ่าสิ่งมีชีวิตเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการอนุรักษ์ชีวิตไม่ว่าจะด้วยวิถีทางใดก็ตาม มนุษย์มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสนองตอบต่อปัจจัยขั้นพื้นฐาน ไม่ทำอันตรายต่อโลกทางธรรมชาติที่มนุษย์อาศัยอยู่ มีท่าทีแบบอ่อนโยน ไม่ก้าวร้าว ไม่ตักตวงต่อธรรมชาติ ถ้าเราปฏิบัติตามคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักนิเวศเป็นศูนย์กลาง มนุษย์สามารถลดวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมได้

สรุปว่า หลักพุทธธรรมนั้น ได้มีการส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันกับธรรมชาติตลอด เพราะธรรมะก็คือธรรมชาติ ที่มนุษย์ทุกคนต้องดูแลรักษาและไม่ทำลายเพราะมนุษย์ต้องพึ่งพิงธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น กำเนิดพระพุทธเจ้า พระองค์เป็นราชโอรสแต่ถือกำเนิดใต้ต้นไม้ เสด็จออกบวชก็ตรัสรู้ใต้

ต้นไม้ แม้เสด็จดับขันธปรินิพพานก็ภายใต้ต้นไม้ ไม่มีหลักคำสอนข้อใดที่ส่งเสริมให้ประชาชนทำลายป่าไม้
ภูเขา แม่น้ำ หนทางเลย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลดา บุญอยู่ (2556:62-63) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ กรณีศึกษา : บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร” ผลการศึกษา
พบว่า ชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์มีสภาพทุนทางสังคมที่ประกอบไปด้วย 1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ผู้นำที่เป็น
ทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในหลายด้าน มีจิต
สาธารณะ และเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญของชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ 2) ทุนสถาบันองค์กร คือ กลุ่ม
องค์กรที่มีความสำคัญกับชุมชน ได้แก่ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร
และกลุ่มประมงพื้นบ้าน ซึ่งกลุ่มองค์กรเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งขึ้นมา และช่วยสร้างรายได้
ให้กับชุมชน 3) ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพ คือ การทำลอบปลาหมึก ภูมิ
ปัญญาด้านการถนอมอาหาร คือ การทำปลาเค็มผึ่งทราย ประเพณีที่มีความสำคัญ คือ ประเพณีสวดหา
เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวบ้านบนเกาะพิทักษ์ เป็นการไหว้ขอมาพ่อขุนทะเล แม่นางเชิงกระ และอีก
ประเพณีที่มีความโดดเด่น คือ ประเพณีวิ่งแหวกทะเลค่านิยมความเชื่อของชุมชนเกาะพิทักษ์ คือ พ่อตา
เกาะพิทักษ์ ชาวบ้านบนเกาะพิทักษ์มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 4) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่
ทรัพยากรทางทะเล ปะการัง หอยมือเสือ และสัตว์น้ำทะเล ทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กัน
และมีความสำคัญต่อชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ ในลักษณะที่ ส่งเสริมกันและกันในการพัฒนาและการสร้าง
รายได้ให้กับชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์นั้น
อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน ดังนี้ 1) ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ โดยในทุกวันที่ 29 ของทุกเดือนจะมีการประชุมของหมู่บ้าน 2) ทุกคนในชุมชนร่วมกันดำเนิน
กิจกรรมและปฏิบัติตามแผนการที่ได้วางไว้ 3) ชาวบ้านในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร่วมกัน 4) หลังจากการดำเนินกิจกรรมก็จะมีการติดตามและประเมินผล โดยที่
ทุกกิจกรรมจะต้องบัญชีรายรับ รายจ่าย และมีการประชุมเสนอแนะความคิด เห็นรวมถึงปัญหาในการ
ดำเนินกิจกรรม

ชลธิชา ดิษฐเกสร (2553:78-82) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้า
ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : ตลาดดอนหวาย จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษา
พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดดอนหวาย
จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมด้านการรับ
ผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการดำเนินการและด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปาน
กลาง และด้านการริเริ่ม และด้านการวางแผน อยู่ในระดับน้อย

ธวัชกร อินอุตร (2549:84-85) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลแม่ตา อำเภอมะสอย จังหวัดตาก” ผลการศึกษาพบว่าการยึดถือวัฒนธรรมชุมชน การเห็นคุณค่าในตน การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม และการปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากแต่การปรับตัวในด้านการประกอบอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง การปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของประชาชนตำบลแม่ตา อำเภอมะสอย จังหวัดตากที่มีเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพในครอบครัว ฐานทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ระดับแคดเมียมในร่างกายของตน การมีประสบการณ์ร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แต่การปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมจำแนกตาม อายุ และบุคคลในครอบครัวมีแคดเมียมในร่างกายสูงกว่าปกติไม่แตกต่างกัน และการยึดถือวัฒนธรรมชุมชน การเห็นคุณค่าในตน และการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมสามารถร่วมกันทำนายการปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 51.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

นภาพร ศิลปะเสริฐ(2552:42-44) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินพฤติกรรมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่บ้านนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 กรณีศึกษา : โครงการรุ่งอรุณ” ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เข้าโครงการรุ่งอรุณและนักเรียนที่ไม่ได้เข้าโครงการรุ่งอรุณมีพฤติกรรมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนที่เข้าโครงการรุ่งอรุณมีส่วนของการปฏิบัติอย่างเป็นประจำมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าโครงการรุ่งอรุณ ส่วนอิทธิพลของเพศของนักเรียนที่เข้าโครงการรุ่งอรุณมีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน และอิทธิพลของระดับการศึกษาของนักเรียนที่เข้าโครงการรุ่งอรุณมีพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จึงนับว่าโครงการรุ่งอรุณมีความสำคัญต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนและสมควรที่จะพัฒนาให้นักเรียนได้รับการอบรมความรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมกับโรงเรียนที่ไม่ได้เข้าโครงการในลักษณะเครือข่ายของโรงเรียน เพื่อที่จะพัฒนาทางด้านอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมต่อไป

วิโรจน์ มากมี (2548:87-88) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกัน และวิธีสอนตามแนวคู่มือครู” ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียน เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกัน และนักเรียนกลุ่มควบคุมที่สอนด้วยวิธีสอนตามแนวคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การพูดโต้ตอบแสดงความคิดเห็น และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกัน โดยภาพรวมนักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนเห็นด้วยมากที่สุดด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมี

อิสระในการเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนต้องการเรียนด้วยวิธีสอนแบบนี้อีกในโอกาสต่อไป และด้านประโยชน์ที่ได้รับนักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันกับเพื่อน ส่วนวิธีสอนตามแนวคู่มือครูโดยเฉพาะภาพรวมนักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความคิดเห็นว่า ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนถูกต้อง ด้านประโยชน์ที่ได้รับช่วยให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ศุภวรรณ เจริญชัยสมบัติ (2554:99-106) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนจากการท่องเที่ยวกรณีศึกษาเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียน เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกัน และนักเรียนกลุ่มควบคุมที่สอนด้วยวิธีสอนตามแนวคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่มีการปฏิบัติ น้อยที่สุด คือ การพูดโต้ตอบแสดงความคิดเห็น และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกัน โดยภาพรวมนักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนเห็นด้วยมากที่สุดด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีอิสระในการเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนต้องการเรียนด้วยวิธีสอนแบบนี้อีกในโอกาสต่อไป และด้านประโยชน์ที่ได้รับนักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันกับเพื่อน ส่วนวิธีสอนตามแนวคู่มือครูโดยเฉพาะภาพรวมนักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความคิดเห็นว่า ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนถูกต้อง ด้านประโยชน์ที่ได้รับช่วยให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ณัฐญา สิงห์ทอง (2554:104-106) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การผลิตสิ่งพิมพ์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการผลิตสิ่งพิมพ์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อนักออกแบบมีองค์ประกอบ 4R ได้แก่ Reduction คือ ลดพื้นที่การพิมพ์ที่มีขนาดใหญ่ ลดจำนวนการใช้สี ลดเทคนิคหลังการพิมพ์, Relate คือ การเลือกใช้โรงพิมพ์ที่มีการเลือกสารทดแทนหมึกพิมพ์ที่ผลิตจากสารธรรมชาติ, Recycle คือ นักออกแบบสามารถปรึกษาโรงพิมพ์ในการเลือกใช้กระดาษเยื่อเวียนใหม่, Redesign คือ สร้างแนวความคิดในการออกแบบสิ่งพิมพ์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม และแนวทางการผลิตสิ่งพิมพ์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อโรงงานอุตสาหกรรมพิมพ์ มีองค์ประกอบ 4R ได้แก่ Reduction คือ ลดกระบวนการผลิต ลดการใช้พลังงาน, Relate คือ การใช้สารทดแทน เลือกใช้หมึกพิมพ์ที่มาจากสารธรรมชาติ, Recycle คือ การใช้กระดาษเยื่อเวียนใหม่, Redesign คือ อนุรักษ์ภายในอุตสาหกรรมพิมพ์ต่อ ผู้ใช้บริการรณรงค์ด้านความสวยงามที่ยอมรับกับผู้ใช้บริการ ในการมีส่วนร่วมลดโลกร้อน

รัตนพันธ์ ศรีคล้าย (2546:108) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา” พบว่า “ชุมชนคลองเปี้ยะมีความเข้มแข็งได้เพราะการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีผู้นำ

ชุมชนที่ดี มีความเข้มแข็ง กล้าคิดกล้าทำ ซื่อสัตย์สุจริต และมีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานเพื่อกลุ่มอย่างจริงจัง มีรายได้จากการทำงานเท่ากับผู้ที่ทำงานกลุ่มทั่วไป ไม่มีสิทธิพิเศษใด การทำงานมีลักษณะโปร่งใส ไม่มีการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มมีการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกันและมีจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชน”

อนุพรรณ มณีวงศ์ (2553:116-117) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” จากการศึกษาพบว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบลสบเตี๊ยะ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างชุมชนเข้มแข็ง รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ด้านงบประมาณ และด้านการพัฒนาอาชีพในชุมชนตามลำดับ ประชาชนที่มีอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีทัศนคติที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยรวมทั้ง 4 ด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อาทิตย์ บุตดาตวง (2554:127-129) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านบางไพร มีทุนทางสังคมที่เด่นชัดที่สุด คือ “เครือข่ายทางสังคม” ที่มีความเข้มแข็ง มีผลงานและรางวัลมากมาย รองลงมา คือ “ความรู้และภูมิปัญญา” โดยเฉพาะด้านการประกอบอาชีพ อันดับ 3 คือ “ความเห็นอกตนเอง 2) ประโยชน์ต่อกลุ่มหรือเครือข่ายการประกอบอาชีพและการประกอบการ และ 3) กลุ่มหรือเครือข่ายการพัฒนาชุมชนโดยรวม ซึ่งปัญหาอุปสรรคที่พบในการนำเอาทุนทางสังคมออกมาใช้ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในผลประโยชน์ทางธุรกิจและการสนับสนุนแบบเลือกปฏิบัติ ปัญหาคนทำงานสังคมมีน้อย ปัญหาความปลอดภัยจากนอกชุมชน และการที่ทำให้ชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์ และสภาพที่ชุมชนพึ่งปรารณาได้นั้น จะต้องอาศัยกระบวนการในการขับเคลื่อน ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน การค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม การสร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐและเอกชน การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายผล

ณัฐชยา ผิวเงิน (2554:105-106) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาททุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนบ้านปลาค้าว ตำบลปลาค้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนบ้านปลาค้าว ตำบลปลาค้าว จังหวัดอำนาจเจริญ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมที่มี บทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ทุนทางสังคมใน

รูปแบบของทรัพยากรมนุษย์ (สมาชิกในชุมชนและผู้นำชุมชน) กลุ่ม/องค์กรในชุมชน ทูทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น และระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำมาซึ่งความรักใคร่สามัคคีของคนในชุมชน สร้างบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนของคนในชุมชน การเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการจัดการบริหารจัดการชุมชนร่วมกัน เพิ่มศักยภาพในการทำงานต่างๆ ซึ่งส่งเสริมและพัฒนาระบบภูมิคุ้มกันทางสังคมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดการสร้างสุขภาวะที่ดี คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรท้องถิ่น เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนทำให้ชุมชน

สามารถปรับตัว แก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนาชุมชนในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของชุมชน คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ จนนำไปสู่การดำรงของชุมชนอย่างยั่งยืน

ยศพนธ์ นิกากแก้ว (2553:181) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้านอำเภอทยสะแกต จังหวัดเชียงใหม่” จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรมในหมู่บ้านดอกแดง โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านทิวทิวสามัญญตารองลงมาคือด้านเมตตาวจกรรม ด้านสาธารณโภคี ด้านเมตตาทายธรรม ด้านศีลสามัญญตาร และด้านเมตตามโนกรรมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากตามลำดับ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรมแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งในชุมชนต่างกันมีความคิดเห็นไม่ต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่อง ทูทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนตำบลบางสน ทูทางสังคมกับการจัดการชุมชนเหมืองใหม่ ความสามารถในการนำทูทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร และบทบาททูทางสังคมในการพัฒนาชุมชนบ้านปลาค้าว ผู้วิจัยพบว่า ผลการศึกษาในแต่ละเรื่อง ถึงแม้ว่าทูทางสังคมของแต่ละพื้นที่ที่ได้ทำการศึกษานั้นจะมีทูทางสังคมในแต่ละด้านที่มีความโดดเด่นแตกต่างกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยด้วยว่าผู้วิจัยเน้นที่จะศึกษาทูทางสังคมในด้านใดบ้าง รูปแบบของการศึกษา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกันก็ในแต่ละงานวิจัย ก็คือทูทางสังคมนั้นถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าและเข้มแข็ง ทั้งนี้จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ การท่องเที่ยว คือ การที่พื้นที่นั้นมีลักษณะที่มีความน่าสนใจและชาวบ้านในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในชุมชนเกาะช้าง จังหวัดตราด ว่ามีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะจึงทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยว และได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ขึ้นได้ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การขยายถนน ไฟฟ้า ประปา ธุรกิจเรือข้ามฟาก ธุรกิจค้าขายต่างๆ รวมไปถึงการจัดการระเบียบและปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนให้มีความเหมาะสมและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ การท่องเที่ยวของชุมชนสลักคอก อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในด้าน

เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมาก่อน ตลอดจนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนสลักคอก ได้แก่ การปรับตัวของชาวบ้านในชุมชนสลักคอก การปรับตัวของชุมชนสลักคอกเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ต้องคำนึงถึงลักษณะความเป็นดั้งเดิมของชุมชนสลักคอกที่ประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ การปลูกพืชสวนและการประมงเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางน้ำที่มีความสมบูรณ์ ที่เป็นเอกลักษณ์ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ในการทำวิจัยต่อไป

บทที่ 3

สภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดตราด อำเภอเกาะช้าง ตำบลเกาะช้างใต้ ชุมชนสลักคอก ซึ่งมีรายละเอียดตามหัวข้อ การวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ” เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานไว้ ดังนี้

1. ประวัติ/ความเป็นมาของอำเภอเกาะช้าง

อำเภอเกาะช้างมีประวัติอันยาวนาน (ที่มา http://kochang.cdd.go.th/?page_id=395 สืบค้นข้อมูลเมื่อ 30 พ.ย. 2558) เดิมเกาะช้างเป็นเกาะที่ไม่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยเป็นเพียงท่าจอดเรือหลบลมมรสุมแหล่งเสบียงอาหารและน้ำจืดเท่าที่มีหลักฐานนับตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา มีเรือสำเภาจากเมืองจีนเดินทางเข้ามาค้าขาย ผ่านเมืองญวน เมืองเขมร เมืองเกาะกง(ซึ่งแต่เดิมเป็นของสยาม) และเข้ามาถึงเมืองตราด เรือสำเภาจะมาพักหลบคลื่นมรสุมในระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ตามหมู่เกาะช้าง บริเวณบ้านด่านใหม่ บ้านคลองสน อ่าวสลักเพชร หรืออ่าวสลัด และอ่าวบางบัว จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีชีวิตอยู่บนเกาะช้างจะเป็นคนจีน หรือมีบรรพบุรุษเป็นคนจีนทั้งสิ้น เชื่อว่าชาวจีนมากับเรือสำเภาจะเป็นกลุ่มแรกที่มาอาศัยตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่บนเกาะช้าง

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2178) มีชื่อเมืองตราดขึ้นกับฝ่ายคลังถือตามบัวแก้วในสมัยพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. 2310) กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าปิดล้อมมีแต่ความระส่ำระสาย ทหารไม่มีความสามัคคีไม่อาจรักษาพระนครไว้ได้ พระเจ้าตากสิน เจ้าเมืองตากถูกเรียกตัวมาช่วย จึงคิดรวบรวมไพร่พลกอบกู้เอกราชของบ้านเมืองขึ้นใหม่ เห็นว่าทางทิศตะวันออกซึ่งมีเมืองจันทบุรีเป็นจุดหมายปลายทางไม่เคยถูกย่ำยีจากภัยสงคราม บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งฐานทัพ จึงพร้อมด้วยทหารคู่มือหนึ่งฝ่าวงล้อมทหารพม่า มาเมืองจันทบุรีเมืองแตก รวบรวมลี้พลที่เมืองจันทบุรีและลงมาเกลี้ยกล่อมผู้คนในเมืองตราด พบเรือสำเภาจีนจอดอยู่ที่ปากน้ำเมืองตราดหลายลำ ทรงเรียกเข้ามาเฝ้าแต่สำเภาจีนขัดขืนจึงจัดกองทัพออกไปล้อมเรือสำเภาจีน ได้ต่อสู้กันหนึ่งคืนกับครึ่งวันเรือสำเภาจีนจึงยอมแพ้”จีนเจียม” นายเรือสำเภาใหญ่จึงเข้ามาเฝ้าถวายตัวและของเป็นจำนวนมาก (พระเจ้าตากสินเองก็มีบิดาเป็นคนจีนเช่นกัน)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 3 (พ.ศ.2376) สยามได้ทำสงครามกับเมืองญวน ต่อสู้กันอยู่ถึง 12 ปี กองทัพสยามรุกเข้าไปจนถึงไซ่ง่อนขาดแต่เสบียงอาหาร จึงถอย

กองทัพกลับ ในการรบกับญวนกองทัพเรือได้เกณฑ์คนและเสบียงอาหารจากเมืองตราดไปช่วยเหลือ ตลอดเวลา ตามหลักฐานปรากฏว่ามีการตั้งค่ายอยู่ที่บ้านแหลมหิน ปากอ่าวเมืองตราด ยังปรากฏกอง มูลดินและร่องรอยการก่อสร้างปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ประพาสเมืองตราดถึง 5 ครั้ง สำหรับเกาะช้างได้เสด็จประพาสถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2427 (ร.ศ. 103) ได้เสด็จทางชลมารคโดยเรือพระที่นั่งเวสชาติตรี ในประกาศหัตถเลขา ฉบับที่ 3 ของสยามมินทร์ ได้เขียนไว้ความตอนหนึ่งว่า”ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ ถึงทางกลางถึงสุรวงศ์ยัวัฒน์ ด้วยได้ทูลมาแต่ก่อนว่าจะออกเรือจากเสม็ดในวัน 7 ๓ ค่ำนั้น ครั้นเวลารุ่งขึ้น เข้าได้ ออกเรือจากเสม็ดแล่นลงไปไม่ห่างฝั่งนัก พอแลเห็นได้ตลอดถึงศิลาขาวริมอ่าวภพโสมเป็นระยะทางสามชั่วโมงถ้วน ตั้งแต่เสม็ดลงไปฝั่งทะเลเป็นที่เปิดโล่งไม่มีใครมีที่บังท้องคู้ ระหว่างศิลาขาวกับเสม็ด นั้นมีบ้านเรือนคนเป็นหย่อม ๆ แลพบเหล่านั้นเป็นที่อาศัยของโจรสลัดมากด้วยอยู่ใกล้ปลายเขตแดน จึงคิดจัดการที่จะเอาเรือไปทอดไว้ที่เสม็ดเป็นที่พักกองตระเวนสำหรับลาดตระเวนโจรสลัดลงไปจนตลอดเขตแดน พอไปถึงศิลาขาวก็กลับเรือขึ้นมาถึงเกาะกงเวลาย่ำค่ำ ทอดนอนอยู่ที่นั่นคืนหนึ่ง รุ่งขึ้นวัน 1 ๓ ค่ำ เวลาเช้าขึ้นเที่ยวบนฝั่งแล้วออกเรือมาพักที่ปากอ่าวเมืองตราด รุ่งขึ้นวัน 2 ๓ ค่ำ ขึ้นเที่ยวเมืองตราดแล้วนอนอยู่อีกคนหนึ่งเวลาเช้ามีด วัน 3 ๓ ค่ำ ออกเรือมาทอดที่เกาะช้าง กลางวันขึ้นอาบน้ำพัก อยู่บนที่น้ำตกจนเวลาเย็นกลับลงเรือนอนที่เกาะช้างหนึ่งคืน รุ่งขึ้นวัน 4 ๓ ค่ำ เวลาเช้าลงเรือกระเชียง เรือไฟ ลากไปที่สลักคอกขึ้นไปตามบ้านพักที่วัดในตำบลนั้น เจ้านายข้าราชการข้างหน้า ข้างใน เรี่ยรายเงินถวายพระ ราษฎรพากันขอให้เหยียบที่สร้างพระอุโบสถ ด้วยวัดนั้นหาที่พระอุโบสถไม่ ถึงได้รับจะสร้างพระอุโบสถให้ ตั้งชื่อวัดว่า” วัดวิชคามคชทวีป” แล้วกลับขึ้นที่น้ำตกคลองมะยมอีกเวลาหนึ่ง ได้จารึกอักษรย่อและศักราชไว้กับก้อนศิลาน้ำน้ำตก ซึ่งสูงกว่าทะเล 290 ฟิต ที่นั้นมีน้ำตกแต่หน้าผาสูง 9 วา 2 ศอก เดินแต่พื้นดินขึ้นไปจนถึงเป็นสองชั่วโมงทั้งหยุดบ้าง พักบ้าง เวลาค่านอนอยู่ที่เกาะช้าง รุ่งขึ้นเวลารุ่งขึ้นเวลานี้ข้ามไปจอดแหลมงอบ ได้ขึ้นดูที่ซึ่งปราบไว้จะทำโรงที่พักกองลาดตระเวน ได้ปลูกโรงงานขึ้นบ้างแต่ยังหาได้ทำโรงที่อยู่ไม่ ออกเรือจากแหลมงอบเวลาเกือบบ่าย 1 มาถึงจันทบุรีเวลาบ่าย 5 โมงครึ่ง ทอดอยู่ที่แหลมสิงห์ จะอยู่เที่ยวเมืองจันทบุรีต่อไปอีกหลายเวลาจึงจะได้กลับขึ้นไป หม่อมฉันแลเจ้านาย ข้าราชการบันดาที่มามีความสุขสบายอยู่ด้วยกันทั้งสิ้นหนังสือเขียนในเรือพระที่นั่งเวสชาติตรีที่แหลมสิงห์ จันทบุรี ณ วัน 5 ๓ ค่ำ ปีวอก ศักราช 1246” ต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2442 พระอริการิม เจ้าอาวาส วัดวิชคามคชทวีป(วัดสลักคอก) และราษฎรในหมู่บ้านได้จัดสร้างพระอุโบสถขึ้นจนสำเร็จเรียบร้อย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2442 ซึ่งเป็นระยะทางจากวันที่รัชกาลที่ 5 ทรงเหยียบที่สร้างพระอุโบสถและตั้งชื่อวัดให้ประมาณ 15 ปี

ปี พ.ศ. 2440 ตั้งอำเภอเกาะช้าง

พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112) เกิดเหตุการณ์เมื่อสยามพิพาทกับฝรั่งเศส เนื่องจากฝรั่งเศส ล่าเมืองขึ้นโดยยึดเมืองญวนและเขมร และหาว่าสยามล่วงล้ำดินแดนซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เพราะดินแดนเหล่านี้เคยเป็นญวนและเขมรมาก่อน เมื่อญวนและเขมรเป็นเมืองขึ้นฝรั่งเศสทั้งหมดแล้วดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงจึงเป็นของฝรั่งเศสด้วย ฝรั่งเศสส่งเรือรบเข้ามาจากกรุงพนมเปญไปตามลำน้ำโขง ทำร้ายเจ้าหน้าที่รักษาดินแดนตามระยะทาง จึงเกิดการต่อสู้กัน ฝรั่งเศสโกรธเคืองจึงส่งเรือรบสองลำ ชื่อ “คอบแม็ด” และ “แองคองสตัง” เข้ามาลำน้ำเจ้าพระยาปิดล้อมกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2436 รัฐบาลสยามจึงต้องยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมด และค่าเสียหายทั้งหมดที่เรือรบฝรั่งเศส ฎกยั้งให้กับฝรั่งเศส

รัชกาลที่ 5 ทรงสนพระทัยในเรื่องการปกครอง ได้จัดตั้งการปกครองส่วนกลาง คือ กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ การปกครองส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาล และสุขาภิบาล สำหรับการปกครองส่วนภูมิภาคได้ทรงจัดตั้งอำเภอขึ้นใหม่ในท้องที่ห่างไกลเพื่อให้ข้าราชการเป็นตัวแทนของพระองค์ออกไปดูแลต่างพระเนตร พระกรรณ ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

สำหรับเกาะช้างมีเรือสำเภาจีนเข้ามาติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และมีคนจีนเข้ามาตั้งหลักปักฐานทำมาหากินอยู่บนเกาะช้างเป็นจำนวนมาก ทางราชการจึงได้ตั้งด่านศุลกากรสถาน (CUSTOM HOUSE) ขึ้นที่บ้านด่านใหม่ ตำบลเกาะช้าง เพื่อเก็บภาษีจากเรือสำเภาจีน

ใน พ.ศ. 2440 ได้จัดตั้งอำเภอขึ้น ใช้ชื่อว่าอำเภอเกาะช้าง ตั้งอยู่ที่บ้านด่าน ตำบลเกาะช้าง พื้นที่ของอำเภอเกาะช้างในสมัยนั้นรวมถึงตำบลแหลมงอบ(อำเภอแหลมงอบในปัจจุบัน) เกาะกูด (กิ่งอำเภอเกาะกูดในปัจจุบัน) และเกาะต่างๆ รวม 52 เกาะ สาเหตุที่ตั้งบ้านด่านเพราะเป็นแหล่งรวมของการค้าขาย เรือสำเภาจีนจะนำสินค้าจากเมืองจีนมาลงขายส่วนหนึ่งและแล่นต่อไปกรุงเทพฯ ภายหลังจะแวะพักที่บ้านด่านอีกครั้ง จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ เล่าว่าเวลาเรือสำเภาจีนจากเมืองจีนมาจอด จะมีผู้คนจากแหลมงอบนั่งเรือใบหรือเรือแจวมาซื้อสินค้าจากเมืองจีนเวลาเรือสำเภาจีนเดินทางมาจากกรุงเทพฯ คนจากฝั่งแหลมงอบจะนำสินค้าทางการเกษตรมาขายให้เรือสำเภาจีนนำกลับไปขายเมืองจีน ผู้เฒ่า ผู้แก่เล่าว่าสมัยตั้งอำเภอเกาะช้างใหม่ ๆ ยังมีโรงฝิ่นอยู่ 2-3 โรง เพราะคนจีนสมัยนั้นนิยมสูบฝิ่นและทาง ราชการยังไม่ห้ามสูบฝิ่นในสมัยนั้น

ฝรั่งเศสยึดอำเภอเกาะช้าง เมืองตราด พ.ศ. 2447

หลังจากฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรี ปี พ.ศ. 2436 และไทยตกลงตามข้อเรียกร้องฝรั่งเศสก็ไม่ยอมถอนตัวออกจากเมืองจันทบุรี โดยขอให้สยามยกเมืองตราดและเกาะช้างทั้งหมด ตั้งแต่แหลมหินถึง เกาะกูด รวมไปถึงปัจจุบันศรีเขต(เกาะกง) สยามต้องตกลงตามสัญญา ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์

2446 (ร.ศ. 122) ฝรั่งเศสถอนตัวจากเมืองจันทบุรี เข้ายึดเมืองตราด เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2447 (ร.ศ. 123)

2 ปี 6 เดือน 7 วัน ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส

รัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่าเมืองตราดเป็นเมืองที่มีภูมิประเทศสำคัญทางภูมิศาสตร์ และประชาชนก็เป็นสยามทั้งสิ้น ไม่ควรอยู่ในความปกครองของคนต่างชาติ พระองค์ทรงใช้พระปรีชาสามารถด้านการทูตกับฝรั่งเศสขอเมืองตราดและเกาะต่างๆ ตั้งแต่แหลมหินไปจนถึงเกาะกูดกับเมืองด้านซ้ายฝั่งขวาแม่น้ำโขงคืน โดยสยามยอมยกดินแดนเมืองพระตะบองเสียมราฐ ศรีโสภณ รวมทั้งเมืองปัจจันตคีรีเขตบางส่วนให้กับ ฝรั่งเศส สัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม 2449 รวมเวลาที่เมืองตราดถูกฝรั่งเศสยึดครองเป็นเวลา 2 ปี 6 เดือน 7 วัน

ปี พ.ศ. 2450 ย้ายที่ว่าการอำเภอเกาะช้าง ไปอยู่ฝั่งแหลมงอบ

ในปี พ.ศ. 2450 เรือสำเภาจีนเดินทางเข้ามาค้าขายน้อยลง เนื่องจากอิทธิพลของฝรั่งเศสที่เข้ามาล่าเมืองขึ้น เมืองญวน เมืองเขมร และส่วนหนึ่งของสยามถูกฝรั่งเศสยึดครอง ประชาชนจากตำบล แหลมงอบไม่ค่อยได้เดินทางมาอำเภอเกาะช้างกอบปรักกับการติดต่อที่อำเภอเกาะช้างมีความลำบากเพราะคลื่นแรงเกือบตลอดปีทางราชการจึงย้ายที่ว่าการอำเภอเกาะช้างไปตั้งอยู่ที่ฝั่งตำบลแหลมงอบแต่ยังใช้ชื่อว่าอำเภอเกาะช้างอยู่

จากอำเภอเกาะช้าง เป็นตำบลเกาะช้าง พ.ศ. 2482

อำเภอเกาะช้างตั้งมา 32 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2482 ทางราชการจึงเปลี่ยนชื่ออำเภอใหม่ตามสถานที่ตั้ง เป็นอำเภอแหลมงอบจนถึงปัจจุบัน เกาะช้างจึงเป็นเพียงตำบลเกาะช้าง ขึ้นกับอำเภอแหลมงอบ ตั้งแต่นั้นมา

ยุทธนาวีเกาะช้าง วันที่ 17 มกราคม 2484

ในปี พ.ศ. 2484 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เกิดสงครามอินโดจีน ฝรั่งเศสส่งกองทัพรุกรานไทย ส่งเครื่องบินมาโจมตีจังหวัดนครพนมก่อน และวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2484 ฝรั่งเศสได้ส่งกองทัพเรือรบมารุกรานน่านน้ำไทย ต้องการทำลายสถานีของกองทัพเรือที่เกาะง่าม เป็นเกาะที่อยู่ใกล้เกาะช้างทางทิศใต้ ฝรั่งเศสมีเรือรบลาดตระเวน ลาม็อดปีเกต์ ระบายขับน้ำ 9,350 ตัน เป็นเรือธงพร้อมด้วยเรือปืน 4 ลำ เรือสลูบ 2 ลำ รวม 7 ลำ แยกออกเป็น 3 หมู่ หมู่ 1 มีเรือลาม็อดปีเกต์ลำเดียว รุกเข้ามาทางด้านใต้ของเกาะหวายและเกาะใบดั่ง หมู่ 2 มีเรือสลูบ 1 ลำ เรือปืน 2 ลำ เข้ามาทางด้านใต้ระหว่างเกาะคลุ้มกับเกาะหวาย หมู่ 3 มีเรือสลูบ 1 ลำ เรือปืน 2 ลำ เข้ามาทางช่องด้านตะวันตกระหว่างเกาะคลุ้มกับแหลมบางเบ้า ส่วนราชนาวีไทยมีเรือรบหลวงธนบุรี(เรือปืน) มี น.ท.หลวงพร้อม วีรพันธ์ เป็นผบ.เรือ เรือรบหลวงธนบุรี มี ร.อ.ประทีน ไชยปัญญา เป็นผบ.เรือ ระบายขับน้ำลำละ 470 ตัน รวม 3 ลำ การสู้รบฝรั่งเศสได้ส่งเครื่องบินเข้ามาลาดตระเวนและทิ้งระเบิดแต่ถูกเรือรบหลวงสงขลาและเรือรบหลวงชลบุรี ยิงเครื่องบินลาดตระเวน

ของฝรั่งเศสตก ฝรั่งเศสได้โจมตีอย่างหนักขึ้น เป็นผลให้เรือรบหลวงสงขลาและเรือรบหลวงชลบุรีถูกยิงจมลง ส่วนเรือรบหลวงธนบุรีถูกยิงหลายแห่ง และถูกเครื่องบินทิ้งระเบิดไปถูกกาบเรือ จนไม่สามารถขับได้ต้องใช้เรือลากจูงมาเกยตื้นที่ทะเลหน้าแหลมงอบ และปล่อยให้น้ำเข้าเป็นการจมตัวเอง ส่วนเรือลามือดปีเกต์ของฝรั่งเศสได้ถูกเรือรบหลวงธนบุรียิงถูกสะพานเรือและป้อมปืนท้ายพังถึงไฟลุกท่วมเรือเอียงไป ต้องให้เรือรบลำอื่นประคองลำถอยไปในน้ำลึกแสดงว่าเสียหายมาก และไม่ไหลมาลำแดงฤทธิ์ อีกเลย เป็นความสามารถของกองทัพเรือไทยที่สามารถขับไล่ผู้รุกรานให้ล่าถอยไปได้ แต่ไทยต้องสูญเสียกองเรือและทหารกล้าไปจำนวนหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่มีหน่วยเรือรบแห่งราชนาวีไทย ขัดขวางในวันนั้น จังหวัดตราดอาจ จะถูกเรือลามือดปีเกต์บอมบ์จนราบเป็นหน้ากลองไปก็ได้ สำหรับซากเรือรบหลวงสงขลาและเรือรบหลวงชลบุรี ขณะนี้ยังจมอยู่บริเวณยุทธนาวีเกาะช้างครั้งนั้น ซึ่งทางจังหวัดตราดได้จัดงาน ”ยุทธนาวีเกาะช้าง วันที่ 17 มกราคม ” เป็นประจำทุกปี เพื่อรำลึกถึงวีรกรรมของทหารเรือเหล่านั้น

30 เมษายน 2537 จัดตั้งกิ่งอำเภอเกาะช้าง

เกาะช้างมีฐานะเป็นตำบลหนึ่งของแหลมงอบตลอดมานับแต่ปี พ.ศ. 2482 โดยมี 1 ตำบล 8 หมู่บ้าน เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2533 ทางอำเภอแหลมงอบได้แบ่งแยกออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบล เกาะช้าง มี 4 หมู่บ้าน และตำบลเกาะช้างใต้ มี 4 หมู่บ้าน เนื่องจากเกาะช้างมีสถานธรรมชาติที่สวยงาม มีน้ำตก หาดทราย ทิวเขาเขียวขจี มีเกาะแก่ง 28 เกาะ มีแนวปะการังและแหล่งตกปลา จึงมีนักท่องเที่ยว หลังไหลมาเที่ยวเกาะช้างมากขึ้นทุกปี เกิดโรงแรม รีสอร์ท ขึ้นมากมาย นักลงทุนมาดำเนินกิจการท่องเที่ยว ขนส่ง ประชาชนมีอาชีพทำสวนและประมง มีรายได้จากภาษีประเภทต่าง ๆ มาก แต่เกาะช้างยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอเกาะช้างขึ้น เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2537 รวมเวลาที่จัดตั้งอำเภอเกาะช้าง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2440 จนถึงปัจจุบัน รวมเป็นเวลา 105 ปี

8 กันยายน 2550 ยกฐานะเป็นอำเภอเกาะช้าง

กิ่งอำเภอเกาะช้าง ได้ยกฐานะเป็นอำเภอเกาะช้าง ตามพระราชกฤษฎีกาตั้งอำเภอฯ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 124 ตอนที่ 46 ก ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2550 มีผลเป็นฐานะอำเภอ ในวันที่ 8 กันยายน 2550 ซึ่งเป็นโครงการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2550

2. ข้อมูลทั่วไปของเกาะช้าง

เกาะช้าง และหมู่เกาะช้าง(ที่มา <http://www.kohchangebooking.com/kohchang.html> สืบค้นข้อมูลเมื่อ 30 พ.ย. 2558) เป็นอุทยานแห่งชาติมีเนื้อที่มากถึง 650 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะมากถึง 52 เกาะ เรียงรายตั้งแต่เขตอำเภอแหลมงอบ อำเภอเมือง และอำเภอคลองใหญ่

เกาะที่สำคัญที่สุด คือ เกาะช้าง ซึ่ง มีประวัติที่น่าสนใจ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ มากมายทั้ง น้ำตก อ่าวต่างๆ และชายหาดที่สวยงาม นอกจากนี้ยังมีเกาะอื่นๆ ใกล้เคียงกันที่ยังคงสภาพความสวยงามตามธรรมชาติได้แก่ เกาะคลุ้ม ที่มีปลาอาศัยอยู่อย่างชุกชุม เกาะเหลายาใน เกาะง่าม เกาะไม้ซี้ใหญ่ เกาะหวาย เกาะรัง ฯลฯ ที่ทำการอุทยาน ฯ ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของเกาะช้าง ใกล้คลองธารมะยม ที่ด้านหน้ามีท่าเทียบ เรือขนาดใหญ่ของอุทยาน ฯ นอกจากนี้ยังมีหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ อีก 3 จุด ซึ่งอยู่บนเกาะช้างทั้งหมด คือ บริเวณอ่าวคลองสน บริเวณทางเข้าน้ำตกคลองพลู และบริเวณหมู่บ้านสลักเพชร

เกาะช้าง แต่เดิมเป็นเกาะที่ไม่มีชุมชนหรือหมู่บ้านตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย หากมีความสำคัญในฐานะที่เป็นท่าจอดเรือเพื่อหลบลมมรสุม และเป็นแหล่งเสบียงอาหาร และน้ำจืด โดยเฉพาะบริเวณอ่าวสลักเพชร หรืออ่าวสลัด เป็นที่รู้จักกันในหมู่โจรสลัด ชาวจีนไหหลำ และญวน ปัจจุบันบนเกาะช้างมีประชาชนอาศัยอยู่ 8 หมู่บ้าน เกาะช้าง เป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสอง ของประเทศรองจากเกาะภูเก็ต มีเนื้อที่ประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขาสูงมีผาหินสลับซับซ้อน ยอดเขาที่สูงที่สุด ได้แก่ เขาสลักเพชร มีความสูง 744 เมตร สภาพป่าโดยทั่วไปอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบเขา อันเป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร ทำให้มีน้ำตกหลายแห่งบนเกาะชายหาด และปะการังที่สวยงามอยู่ทางด้านตะวันตกของตัวเกาะ

ในปัจจุบันเกาะช้าง สามารถเดินทางไปพักผ่อนได้อย่างสะดวก เนื่องจากมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการเดินทางและในส่วนของโรงแรมที่พัก ที่มีให้ท่านได้เลือกใช้บริการได้หลายระดับราคา ตั้งแต่บังกะโลหลักร้อยไปจนถึงโรงแรมหรูหราระดับห้าดาว รวมไปถึงการพัฒนา ด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ส่วนพวกของกินของใช้ก็ไม่ได้มีราคาแพงเหมือนเมื่อก่อน บางอย่างอาจจะมีราคาสูงกว่าปกติเล็กน้อยเท่านั้น และนอกจากร้านขายของตามปกติ ท่านยังสามารถซื้อของได้จากร้านสะดวกซื้อทั้ง 7-eleven และ Lotus Express ที่มาเปิดให้บริการตามแหล่งท่องเที่ยวหลักๆ ของเกาะช้างอยู่หลายสาขาเช่นกัน

3. ภูมิประเทศเกาะช้าง

เกาะช้าง เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในจำนวนกว่า 40 เกาะ ของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากแหลมงอบมาประมาณ 8 กิโลเมตร พื้นที่มีความยาวจากทิศเหนือลงมาทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 30 กิโลเมตร มีความกว้างประมาณ 14 กิโลเมตร พื้นที่อุทยานแห่งชาติไม้ได้ครอบคลุมเกาะช้างทั้งหมด มีบางส่วนที่เป็นส่วนของกิ่งอำเภอเกาะช้าง มีประชาชนอาศัยอยู่ ส่วนในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ส่วนที่เป็นพื้นดินส่วนใหญ่ของเกาะช้าง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาเกือบตลอดทั้งเกาะ เช่น เขาล้าน เขาจอมปราสาท เขาคลองมะยม เขาสลักเพชร ยอดเขาใหญ่เป็นยอดเขาที่สูง ที่สุดมีความสูง 743 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ข้อมูล โครงสร้างทางธรณีระบุว่า ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของ เกาะช้าง เป็นหินอัคนีในยุคไทรแอสสิกมีช่วงอายุ 195-230 ล้านปีมาแล้ว มีที่ราบตามชายฝั่งทะเลในบริเวณหมู่บ้านสลักเพชร หมู่บ้านสลักคอก หมู่บ้านคลองสน และอ่าวคลองพร้าว แม่น้ำลำธารในเกาะช้างเป็นคลองสายสั้นๆ ที่น้ำทะเลเข้าถึง ต้นคลองเป็นห้วยน้ำจืดไหลมาจากน้ำตก ซึ่งเป็นสภาพหุบเขาหลังอ่าวต่างๆ ไหลแทรกไปตามบริเวณป่าชายเลนแล้วไหลลงสู่ทะเลรอบๆ คลองที่สำคัญได้แก่ คลองสน คลองมะยม คลองค้ำควา คลองบางเป้า คลองพร้าว คลองนนทรี เป็นต้น ลำน้ำเหล่านี้ยังก่อให้เกิดน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองพลู น้ำตกคลองนนทรี น้ำตกคีรีเพชร และน้ำตกคลองหนึ่ง นอกจากนี้ชายฝั่งตะวันออกของเกาะ จะมีหาดโคลนและหินเป็นหาดหน้าแคบ ส่วนหาดทางด้านตะวันตกของเกาะช้างจะเป็นหาดทรายและหิน

4. ภูมิอากาศเกาะช้าง

เกาะช้างน้อย- ฤดูฝน จะเริ่มตั้งแต่ เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี เป็นช่วงเวลาที่ได้รับอิทธิพลจาก มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปีประมาณ 4,700 มิลลิเมตร

- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน ถึง กุมภาพันธ์ ในระยะนี้มมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมพื้นที่ ทำให้อุณหภูมิลดลงอากาศหนาวเย็น

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคมถึงเดือนเมษายน ในระยะนี้ ดวงอาทิตย์กำลังเคลื่อนผ่านเส้นศูนย์สูตรไปทางซีกโลกเหนือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือมีกำลังอ่อนค่อนข้างจะแปรปรวน มีฝนตกน้อยทำให้อากาศร้อนอบอ้าว โดยเฉพาะในเดือนเมษายน เกาะช้าง มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 27 องศาเซลเซียส

ช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวของ เกาะช้าง จะเริ่มตั้งแต่ ตุลาคม ไปจนถึง พฤษภาคม ที่เรียกว่า High Season จะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวกันมาก เนื่องจากประเทศทางแถบยุโรปจะเป็นฤดูหนาว ส่วนช่วง มิถุนายน - กันยายน จะช่วง Low Season ซึ่งโรงแรม รีสอร์ท ที่พัก จะมีการลดราคา ค่าห้องพักถูกมาก เนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวกันน้อย

5. ลักษณะที่ตั้งแนวเขตการปกครอง

อำเภอเกาะช้าง มีลักษณะเป็นหมู่บ้าน ประกอบด้วยเกาะน้อยใหญ่ประมาณ 28 เกาะ มีพื้นที่ที่เป็นพื้นดินและพื้นน้ำรวมทั้งหมด 650 ตารางกิโลเมตร เฉพาะเกาะช้างมีพื้นที่ 200 ตารางกิโลเมตร (125,000) ไร่เป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากเกาะภูเก็ต อยู่ห่างจากอำเภอแหลมงอบประมาณ 8 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 25 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพฯประมาณ 340 กิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดกับทะเลอ่าวไทยและอำเภอแหลมงอบ
ทิศใต้	ติดกับทะเลอ่าวไทยและอำเภอเกาะกูด
ทิศตะวันออก	ติดกับทะเลอ่าวไทยและอำเภอเมือง
ทิศตะวันตก	ติดกับทะเลอ่าวไทย

5.1 ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะประมาณ ร้อยละ 85 เป็นภูเขาซึ่งปกคลุมไปด้วยป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ มีที่ราบประมาณร้อยละ 18 เกาะข้างใต้ประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2525 มีเนื้อที่ประมาณ 406,230 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.46 ของเนื้อที่ทั้งหมด

ลักษณะภูมิอากาศ

อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 27 องศา มีฝนตกเกือบตลอดปี โดยเฉพาะในช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ระหว่างเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม ฝนจะตกชุกมาก ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 5,500-6,500 มม. ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน	เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์- เมษายน
ฤดูฝน	เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม – พฤศจิกายน
ฤดูหนาว	เริ่มตั้งแต่เดือน ธันวาคม - มกราคม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

1. ทรัพยากรดิน พื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะข้างเป็นภูเขาปกคลุมไปด้วยป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นดินที่มีที่ราบประมาณร้อยละ 15 ที่ใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์
2. ทรัพยากรน้ำ อำเภอเกาะข้างมีแหล่งน้ำที่สำคัญหลายแห่ง(น้ำตก) ซึ่งราษฎรใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเหล่านี้ในการเพาะปลูก(การทำสวน) และเป็นแหล่งน้ำอุปโภค
3. ทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เป็นป่าดงดิบและป่าไม้เบญจพรรณที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด เช่น ไม้ยาง พนอง กระบาก ชุมแพรง มะขาง พรวง ตะเคียน มะค่าโมง ไม้เร็ว กระวาน ไม้หอมหรือไม้กฤษณา
4. ปะการัง มีแนวปะการังอยู่ทั่วไปโดยรอบเกาะข้างและหมู่เกาะต่าง ๆ ปะการังที่ยอมรับกันว่าสวยงามมาก อยู่ที่อ่าวคลองสน บริเวณเกาะข้างน้อย บริเวณหมู่เกาะรัง และเกาะหยวก
5. กองหินใต้น้ำ จะพบทั่วไปรอบๆ เกาะข้าง ซึ่งเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด และเป็นสถานที่ตกปลาที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย
6. ป่าชายเลน ยังสามารถพบเห็นได้ทั่วไปบริเวณปากคลอง ปากอ่าว เป็นแหล่งแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น

7. กล้วยทะเล ยังพบได้และมีอยู่มาก แหล่งกล้วยทะเลเป็นที่รวมของสิ่งมีชีวิต เป็นแหล่งที่ชาวประมงออกหาและจับสัตว์น้ำเพื่อการบริโภคและขายยังชีพ

8. สัตว์ป่าหายาก ค้างคาวมงกุฎเลียนมลายู กบเกาะข้าง เต่าเหลือง

5.2 การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเกาะช้างประกอบด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 2 แห่ง (ที่มา <http://kohchang.trat.doae.go.th/kochang.htm> สืบค้นข้อมูลเมื่อ 30 พ.ย. 2558) ได้แก่

1. เทศบาลตำบลเกาะช้าง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเกาะช้างทั้งตำบล
2. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเกาะช้างใต้ทั้งตำบล

อำเภอเกาะช้าง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,646 คน เป็นชาย จำนวน 3,841 คน เป็นหญิง จำนวน 3,805 คน จำนวนครัวเรือน 4,639 ครัวเรือน มีครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 665 ครัวเรือน แยกเป็นรายตำบล ดังนี้ (ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอเกาะช้าง ธันวาคม 2554)

ตำบล	ประชากรชาย (คน)	ประชากรหญิง (คน)	ครัวเรือนทั้งหมด (ครัวเรือน)	ครัวเรือน เกษตรกร
เกาะช้าง	2,412	2,446	3,150	358
เกาะช้างใต้	1,429	1,359	1,489	307
รวม	3,841	3,805	4,639	665

5.3 การปกครอง

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 ตำบล 9 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

ตำบลเกาะช้าง

- หมู่ 1 บ้านคลองนนทรี
- หมู่ 2 บ้านด่านใหม่
- หมู่ 3 บ้านคลองสน
- หมู่ 4 บ้านคลองพร้าว

ตำบลเกาะช้างใต้

- หมู่ 1 บ้านบางบัว
- หมู่ 2 บ้านสลักเพชร
- หมู่ 3 บ้านแจ็กแบ้
- หมู่ 4 บ้านสลักคอก
- หมู่ 5 บ้านสลักเพชรเหนือ

6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง หรือที่นิยมเรียกกันจนติดปากว่า เกาะช้าง ตั้งอยู่ในเขตแหลมฉบัง จังหวัดตราด ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนภูมิภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยเกาะช้างนับว่าเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 1 ในทะเลอ่าวไทย และเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ในประเทศรองลงมา จากเกาะภูเก็ต มีพื้นที่รวม 268,125 ไร่ จากลักษณะการเรียงตัวกันของบรรดามหมู่เกาะน้อยใหญ่รวมกว่า 52 เกาะ มีลักษณะคล้ายกับรูปโหลงช้างเดินเรียงตัวกัน จึงเป็นสาเหตุให้เรียกหมู่เกาะแห่งนี้ว่า เกาะช้าง โดยลักษณะส่วนใหญ่ของเกาะช้างมีภูมิประเทศที่เป็นเขาสูง มีผาหินสลับซับซ้อน มียอดเขาที่สูงที่สุด คือ ยอดเขาสลักเพชร อีกทั้งเกาะช้างยังมีสภาพป่าอันอุดมสมบูรณ์ และเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะเป็นป่าดิบเขาทำให้เกิดเป็นน้ำตกหลายสาย ที่อำเภอเกาะช้างมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่น ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศควรที่จะมาสัมผัสบรรยากาศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีดังนี้

6.1 อนุสรณ์ยุทธนาวี เกาะช้าง

อนุสรณ์สถานยุทธนาวีเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้มเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันล้ำค่า ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้าง ใกล้อ่าวสลักเพชร ซึ่งเป็นบริเวณที่เกิดการสู้รบระหว่างไทยกับฝรั่งเศสกรณีพิพาททางเขตแดนด้านตะวันออก โดยในอดีตฝ่ายไทยนั้นสามารถขับไล่ข้าศึกให้ล่าถอยไปได้ แต่ต้องสูญเสียเรือรบหลวง 3 ลำ คือ เรือรบหลวงสงขลา เรือรบหลวงชลบุรี และเรือรบหลวงธนบุรี อีกทั้งยังได้สูญเสียทหารพลประจำเรือถึง 36 นาย บริเวณภายในเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ หันพระพักตร์ไปยังบริเวณยุทธนาวีเกาะช้าง ด้านล่างของอนุสาวรีย์ยังเป็นพิพิธภัณฑที่ถูกรออกแบบให้มีลักษณะคล้ายกับเรือรบจำลอง เพื่อระลึกถึงเรื่องราวการสู้รบระหว่างกองทัพเรือไทยกับกองทัพเรือฝรั่งเศส อีกทั้งในวันที่ 17 มกราคมของทุกปี กองทัพเรือยังถือเป็นวันทำบุญประจำปีเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ทหารเรือไทยที่ได้สละชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ปกป้องแผ่นดินไทย สถานที่แห่งนี้จึงกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเป็นที่เคารพสักการะของคนในพื้นที่ รวมถึงนักท่องเที่ยว

6.2 อ่าวคลองสน

อ่าวคลองสน ตั้งอยู่ทางเหนือสุดของเกาะช้าง เป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านคลองสน หากท่านเดินทางมาจากท่าเรือเฟอร์รี่จะใช้เวลาประมาณ 15 นาที ก็จะถึงสี่แยกคลองสน ทางด้านซ้ายมือจะเห็นร้านเซเว่นอีเลฟเว่นตั้งอยู่ สองข้างทางจะเป็นร้านค้าของชาวบ้านในชุมชนคลองสน หากท่านเลี้ยวซ้ายจากแยกคลองสน จะสามารถเข้าไปยังน้ำตกนางยมนได้ ใกล้ๆ กัน เป็นที่ตั้งของแคมป์ช้าง ที่มีชื่อว่า บ้านควาญช้าง (มีกิจกรรมนั่งช้างชมไพร) ชาวบ้านคลองสน ยังคงมีวัฒนธรรมและการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม บริเวณชุมชนคลองสนในตอนเช้าจะเป็นตลาด ซึ่งท่านสามารถหาซื้อ และรับประทานอาหารรสชาติพื้นเมืองของเกาะช้างได้ในราคาถูก

ชายหาดของอ่าวคลองสน จะอยู่ก่อนถึงที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กข.2 (คลองสน) เล็กน้อย อ่าวคลองสนเป็นอ่าวขนาดใหญ่มีหาดทรายขาวละเอียด ทอดขนานไปกับป่าสน เขียวครึ้ม อ่าวคลองสนจะมีแนวปะการังใต้น้ำอยู่ไม่ไกลจากฝั่งนัก สามารถว่ายน้ำและดำชมปะการัง น้ำตื้นได้ นอกจากนี้ทางอุทยานแห่งชาติได้จัดทำเส้นทางเดินป่า คลองสน - คลองพลู ใช้เวลาเดิน ประมาณ 4 ชั่วโมง ถ้าสนใจท่องเที่ยวแบบผจญภัยก็สามารถแวะสอบถาม เจ้าหน้าที่อุทยานได้เลย ครับ พี่ๆ เขาใจดีกันทุกคน

6.3 หาดทรายขาว

หาดทรายขาว อยู่ชายฝั่งด้านตะวันตกของเกาะช้าง อยู่ถัดจากอ่าวคลองสนมาไม่ไกลนัก ห่างจากท่าเทียบเรือเฟอร์รี่ประมาณ 5 กิโลเมตรหรือใช้เวลาเดินทางประมาณ 15-20 นาที เป็นชายหาด ยาวประมาณ 6 กิโลเมตร หน้าหาดกว้าง สามารถเล่นน้ำได้ตลอดแนว และนอกจากการเล่นน้ำแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถเช่าจักรยาน หรือมอเตอร์ไซค์ขับขี่เล่นได้ ถนนบริเวณหาดทรายขาวเป็น ถนนลาดยางขนานยาวไปกับชายหาด ซึ่งสามารถใช้เดินทางไปยังหาดอื่น ๆ ได้อย่างสะดวก ตลอดสองข้างทางบริเวณหาดทรายขาว จะมีโรงแรม รีสอร์ท ที่พัก ร้านค้า ร้านอาหาร ตั้งเรียงรายยาว ตลอดแนวฝั่งถนน รวมไปถึงธนาคารต่างๆ มีร้านสะดวกซื้ออย่างร้านเซเว่น อีเลฟเว่น และร้านฟาสต์ ฟู้ด อย่างเชสเตอร์กริลก็เปิดให้บริการที่สาขาหาดทรายขาวด้วย

หาดทรายขาว ในตอนช่วงเย็นบริเวณตลอดแนวชายหาดจะมีร้านขายอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาหารทะเล และบาร์บีคิว จัดวางเรียงรายอยู่ในลำเรือ ท่านสามารถสั่งรับประทานได้ทั้งแบบ อาหารชุดเซ็ทเมนู หรือราคาตามน้ำหนัก และตามรายการอาหารได้ในราคาไม่แพง ยามค่ำคืนของ หาดทรายขาว ยังเต็มไปด้วยสีสันและแสงไฟของร้านค้า ร้านอาหาร รวมไปถึงผับและบาร์จำนวนมาก ส่วนร้านที่เป็นที่นิยมมากที่สุดคงจะหนีไม่พ้น "สบายบาร์" ที่มีบรรยากาศสบายๆ ริมชายหาด พร้อมเสียงดนตรีแสดงสด นอกจากนี้ยังมี "เคซีบาร์" และอีกหลายแห่งในละแวกเดียวกันบนหาด ทรายขาว

หาดทรายขาว เป็นหาดได้รับความนิยมมากที่สุดของเกาะช้าง เนื่องจากมีหาดทรายขาว สะอาด รวมทั้งมีโรงแรม รีสอร์ท และที่พักตั้งอยู่หลายแห่ง ปัจจุบันหาดทรายขาวเป็นหาดที่มีความ เจริญมากที่สุด

6.4 หาดไข่มุก

หาดไข่มุก หรือ หาดหินไข่มุก เป็นหาดขนาดเล็กคั่นระหว่างหาดทรายขาวกับหาดคลองพร้าว ชายหาดเป็นก้อนหินขนาดเล็กกลมมนทั่วทั้งหาด จึงได้ชื่อว่า หาดไข่มุก หรือ หาดหินไข่มุก นั่นเอง บริเวณนี้ไม่ค่อยนิยมเล่นน้ำเท่าไรนักเนื่องจากเป็นหาดหิน แต่ก็มีโรงแรมและที่พักอยู่หลายแห่งเช่น กัน และที่สำคัญคือเป็นที่พักราคาถูกและประหยัดกว่าที่อื่น

บริเวณถนนช่วงหาดไข่มุก เป็นที่ตั้งของที่ทำการไปรษณีย์สาขาเกาะช้าง และใกล้กันจะมีร้านอาหารไทยอยู่หลายร้าน ทั้งร้านข้าวต้มและร้านหมูกระทะตั้งอยู่ ปัจจุบันหาดไข่มุก กำลังถูกพัฒนาเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของเกาะช้าง

6.5 แหลมไชยเชษฐา

แหลมไชยเชษฐา เป็นแหลมหินขนาดใหญ่อยู่ทางหัวหาดตอนต้นของหาดคลองพร้าว ด้วยทัศนภาพที่งดงามโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่พระอาทิตย์ตกดิน แหลมไชยเชษฐาจึงเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มาเกาะช้างให้แวะมาเยี่ยม ชมจำนวนมาก บริเวณทางเข้าแหลมไชยเชษฐาจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ เพราะเป็นที่ตั้งของเกาะช้างพลาซ่า และวิเจพลาซ่าซึ่งมีทั้ง ร้านเสื้อผ้า ร้านอาหาร ทั้งร้านอาหารไทย และร้านอาหารยุโรป รวมถึงผับ บาร์ ที่บริการเครื่องดื่ม พร้อมวงดนตรีบรรเลงสดยามค่ำคืน ไว้อวยบริการนักท่องเที่ยว หากท่านต้องการหาซื้อของใช้ของกินท่านสามารถมาแวะเที่ยวแวะซื้อของที่แหลมไชยเชษฐาได้

6.6 หาดคลองพร้าว

หาดคลองพร้าว เป็นหาดที่อยู่ถัดต่อมาจากหาดไข่มุก และห่างจากท่าเรืออ่าวสับปะรดมาประมาณ 12 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 25 - 30 นาที หาดคลองพร้าวมีชายหาดกว้างและยาวภายใต้ร่มเงาของต้นมะพร้าว เหมาะกับการเล่นน้ำทะเลและสามารถทำกิจกรรม หรือเล่นกีฬาริมชายหาดได้ ชายหาดของหาดคลองพร้าวจะอยู่ห่างจากถนนสายหลักของเกาะช้างประมาณ 2-3 กิโลเมตร โรงแรม รีสอร์ทและที่พัก บริเวณนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งอยู่ติดกับถนนหลักเหมือนหาดทรายขาว หากท่านต้องการมาพักผ่อนที่หาดคลองพร้าว และไม่ได้นำรถยนต์ส่วนตัวมาเอง ขอแนะนำว่าควรเช่ารถจักรยานยนต์ไว้ใช้ (ราคาจะอยู่ประมาณวันละ 150 - 200 บาท) จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ท่านได้อย่างมาก

หาดคลองพร้าว มีศูนย์กลางอยู่ที่ วิเจพลาซ่า และเกาะช้างพลาซ่า ซึ่งอยู่บริเวณตอนต้นของหาดคลองพร้าว เป็นแหล่งช้อปปิ้งที่สำคัญแห่งหนึ่งของเกาะช้าง บริเวณนี้มีร้านอาหารอยู่หลายร้าน ทั้งร้านอาหารไทย และอาหารยุโรป รวมทั้งเป็นที่ตั้งของ ธ.ไทยพาณิชย์ สาขาอ่าวเกาะช้าง ปัจจุบันหาดคลองพร้าวมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ของเกาะช้าง มีโครงการก่อสร้างอาคารพาณิชย์อยู่หลายแห่งตลอดแนวสองข้างทาง

6.7 หาดไถ่แบ้

หาดไถ่แบ้ เป็นหาดที่ยาวต่อมาจากหาดคลองพร้าว อยู่ห่างจากท่าเรืออ่าวสับปะรดมาประมาณ 15 กิโลเมตร หรือใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที เป็นชายหาดที่นิยมอีกแห่งหนึ่งของเกาะช้าง หาดไถ่แบ้ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติเป็นอย่างดี มีบังกะโล่ ที่พัก โรงแรม รีสอร์ท สร้างติด ๆ กันเป็นแนวยาวตลอดชายหาด ลักษณะและรูปแบบบรรยากาศของหาดไถ่แบ้จะคล้ายกับหาดทรายขาวในอดีต ทั้งที่พัก ร้านค้า ร้านอาหารถูกสร้างขึ้นอย่างเรียบง่าย

ลักษณะเป็นเพิงยาวตลอดแนวถนน หาดไก่อแบ้มีหน้าหาดเปิดโล่งกว้าง สามารถเล่นน้ำและกีฬาต่างๆ บริเวณหน้าหาดได้ โดยเฉพาะกีฬาทางน้ำ เช่น การพายเรือคายัค สกีนํ้า ฯลฯ เรียกได้ว่าเป็นศูนย์รวมกีฬาทางน้ำของเกาะช้างเลยทีเดียว

นอกจากนี้ หาดไก่อแบ้ ยังเป็นจุดชมพระอาทิตย์ตก ที่สวยงามมากอีกแห่งหนึ่งของเกาะช้าง และในช่วงเวลาน้ำทะเลลงมากจะมีลักษณะเป็นทะเลแหวก ซึ่งท่านสามารถที่จะเดินข้ามไปยังหาดเกาะมันได้ด้วยระยะทางเพียง 500 เมตร นอกเหนือจากการเล่นน้ำแล้วตามรีสอร์ตต่างๆ ยังมีบริการพาไปดำน้ำที่เกาะหยวก เกาะมันนอก มันใน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหาดไก่อแบ้อีกด้วย

6.8 หาดท่าหน้า หรือโลนลี่บีช

หาดท่าหน้า หรือโลนลี่บีช อยู่ห่างจากหาดไก่อแบ้ประมาณ 2 กิโลเมตร ต้องขับรถข้ามเนินเขาขึ้นมาก่อน ระหว่างทางจะผ่านจุดชมวิว ซึ่งนิยมเรียกกันว่า "เนินซีวิว" ที่จุดชมวิวนี้นี้ จะสามารถมองเห็นหมู่เกาะหยวก และเกาะใกล้เคียงทางฝั่งตะวันตกของเกาะช้าง ได้ทั้งหมด

หาดท่าหน้า หรือโลนลี่บีช เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นอย่างดี โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยใช้แป๊ะพายหลังขนาดใหญ่ หรือที่เรียกกันว่าพวก "แบ็คแพค" ส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่นที่ออกเดินทางท่องเที่ยวหาประสบการณ์ เนื่องจากที่พักที่หาดท่าหน้า หรือโลนลี่บีช จะมีราคาถูกมากเริ่มต้นที่ราคา 50-150 บาท (เป็นลักษณะกะท่อม) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติพวกนี้นิยมมาพักเป็นระยะเวลานาน บริเวณริมชายหาดท่าหน้า หรือโลนลี่บีช ในตอนเย็นจะมีร้านอาหารและบาร์ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวอยู่หลายแห่ง

6.9 อ่าวบางเบ้า

อ่าวบางเบ้า เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านบางเบ้า ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งของเกาะช้าง หมู่บ้านบางเบ้าเป็นหมู่บ้านซึ่งประกอบอาชีพประมงมาตั้งแต่อดีต การก่อสร้างบ้านแต่ละหลังชาวบ้านจะใช้ไม้ปักปลุกยื่นลงไปทะเล ส่วนทางเดินที่เชื่อมต่อกันของบ้านแต่ละหลังนั้น จะใช้ไม้กระดานต่อพาดวางเรียงกันไป

บางเบ้าในปัจจุบันมีการพัฒนาเป็นทางเดินคอนกรีตกว้าง สะดวกแก่การเดินทาง ซึ่งสองข้างทางเป็นร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านจำหน่ายอาหารทะเลสด หากเดินไปจนสุดทางเดิน จะเป็นท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ สำหรับเทียบเรือท่องเที่ยว และเรือโดยสาร สำหรับเดินทางต่อไปยังเกาะต่าง ๆ รวมไปถึงเรือประมงขนาดใหญ่แล้ฐ เล็กที่ยังคงประกอบอาชีพประมงแบบดั้งเดิมอยู่ ของฝากที่ขึ้นชื่อของบางเบ้า จะเป็นอาหารทะเลสดๆ ที่มีราคาไม่แพง ซึ่งท่านสามารถเลือกซื้อและรับประทานได้จากร้านอาหารบริเวณนั้น หรือจะเลือกซื้อของแห้ง จำพวกปลาหมึกแห้ง ปลาเค็ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "กะปิ" ทำจากเคยแท้ ๆ ซึ่งถือเป็นสุดยอดของฝากของเกาะช้างเลยทีเดียว

6.10 อ่าวสลักคอก

อ่าวสลักคอก เป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านสลักคอก ตั้งอยู่ในพื้นที่ด้านตะวันออกของเกาะช้าง ในเขตตำบลเกาะช้างใต้ หมู่บ้านสลักคอกเป็นหมู่บ้านชาวประมงชายฝั่งที่ยังคงสภาพวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเอาไว้ได้อย่างดี นอกจากนี้บริเวณอ่าวสลักคอกยังมีป่าโกงกาง และป่าชายเลนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดบนเกาะช้าง จำนวนมากถึง 650 ไร่ ซึ่งปัจจุบันมีการสร้างทางเดินคอนกรีตเพื่อใช้เป็นทางเดินศึกษาข้อมูลทาง ธรรมชาติ สำหรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

บ้านสลักคอก นับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกแห่งหนึ่ง มีชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอกโดยจะมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกทำ หลายอย่าง อาทิเช่น การพายเรือคายัคชมธรรมชาติ บริเวณอ่าวสลักคอก หรือจะนั่งเรือชมความสวยงามของอ่าวสลักคอก และยังมีบริการนั่งเรือชมบรรยากาศยามเย็น ยามค่ำคืนของอ่าวสลักคอกพร้อมรับประทานอาหารเย็นบนเรืออีกด้วย

6.11 อ่าวสลักเพชร

อ่าวสลักเพชร เป็นที่ตั้งของชุมชนสลักเพชร ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่สุดบนเกาะช้าง จากท่าเรือเฟอร์รี่ หากท่านเลี้ยวซ้ายเดินทางไปยังทางฝั่งตะวันออกของเกาะช้าง ท่านจะได้พบสวนผลไม้เรียงรายอยู่ริมทางตลอดแนว อ่าวสลักเพชรตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้าง ทางชายฝั่งด้านตะวันออก ที่นี่จึงเป็นสถานที่ตั้งของสถานที่ราชการต่าง ๆ ทั้ง สถานีตำรวจ โรงพยาบาล และที่ทำการอำเภอเกาะช้าง บริเวณรอบอ่าวสลักเพชรซึ่งเป็นอ่าวใหญ่ที่สุดบนเกาะ มีท่าเทียบเรือหลายแห่ง และเป็นหมู่บ้านชาวประมงเช่นเดียวกับหมู่บ้านบางเบ้า ในปัจจุบันอ่าวสลักเพชรมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น มีบังกะโล และรีสอร์ทเปิดใหม่หลายแห่ง รวมไปถึงร้านอาหาร และร้านค้าเล็ก ๆ ใหญ่ สลับกันไปและกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ

6.12 หาดทรายยาว

หาดทรายยาว ตั้งอยู่ตอนใต้ของเกาะช้าง ก่อนถึงอ่าวสลักเพชรจะมีทางแยกซ้ายมือไปยังชายหาด ซึ่งมีลักษณะเป็นอ่าวและหาดทรายขาวทอดยาว ซึ่งสามารถลงเล่นน้ำในบริเวณนี้ได้ และยังสามารเดินป่าชมทัศนียภาพของหมู่เกาะใกล้เคียง เช่น เกาะเหลายา อ่าวสลักเพชร เกาะหวาย และชมจุดยุทธนาวีที่เกาะช้าง ภูเขาและน้ำตก

6.13 น้ำตกคลองพลู

น้ำตกคลองพลู ตั้งอยู่ระหว่างหาดคลองพร้าวและหาดไก่อแบ้ โดยอยู่ห่างจากอ่าวคลองพร้าว 3 กม. หากท่านเดินทางมาจากท่าเรือเฟอร์รี่ จะสังเกตเห็นทางเข้าน้ำตกอยู่ทางด้านซ้ายมือ ตัวน้ำตกอยู่ห่างจากถนนหลักของเกาะช้าง ลึกเข้าไปอีกประมาณ 2 กิโลเมตร จากนั้นต้องเดินป่าอีกประมาณ 20 นาที น้ำตกคลองพลู เป็นน้ำตกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของเกาะช้างด้านฝั่งตะวันตก หากท่านต้องการ

เข้าเยี่ยมชมน้ำตก ทางอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจะเก็บค่าธรรมเนียมในการเยี่ยมชมน้ำตกคลองพลู ท่านละ 20 บาท

น้ำตกคลองพลู หรืออีกชื่อหนึ่งคือน้ำตกเมฆภูเขา อาจมาจากคำว่า คลองภู ซึ่งเป็นชื่อยอดเขา "ภูเขาเมฆสวรรค์" แบ่งออกเป็น 3 ชั้น มีน้ำตกไหลผ่านหน้าผาสูงแอ่งเบื้องล่างตลอดทั้งปี บริเวณทางเข้ามีร้านอาหารอยู่หลายร้าน ทั้งอาหารไทยและอาหารอีสาน นอกจากนี้ยังมีร้านให้บริการนวดแผนไทยอีกด้วย

6.14 น้ำตกธารมะยม

น้ำตกธารมะยม เป็นน้ำตกขนาดกลาง มี 4 ชั้น ทางขึ้นน้ำตกอยู่ใกล้กับที่ทำกรหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ กช.1 (ธารมะยม) โดยเดินผ่านสวนทุเรียนเข้าไปประมาณ 500 เมตร

น้ำตกธารมะยม มีลักษณะเป็นธารน้ำไหลผ่านลงมาเป็นชั้นๆ ตามร่องหินแกรนิตสีดำ มีหน้าผาสูงชันจนเกือบตั้งฉาก บริเวณโดยรอบเป็นป่าดงดิบอากาศร่มเย็นสบาย เหมาะแก่ การตั้งแคมป์และเล่นน้ำตกอีกแห่งหนึ่งของเกาะช้าง มีพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่หลายพระองค์เคยเสด็จประพาส ดังปรากฏพระปรมาภิไธย และพระนามาภิไธยอยู่บนแผ่นหินผาของน้ำตกธารมะยม

6.15 น้ำตกคีรีเพชร

น้ำตกคีรีเพชร ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ลึกเข้าไปจากชุมชนบ้านสลักเพชร ก่อนถึงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กช.3 (สลักเพชร) ประมาณ 4 กิโลเมตร จะมีป้ายบอกทางไปน้ำตกคีรีเพชรทางขวามือ ผ่านสวนยางพาราเป็นระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งน้ำตกมีความสูงมาก สามารถมองเห็นได้จากบางจุดของหมู่บ้านสลักเพชร ประชาชนในหมู่บ้านใช้น้ำจากน้ำตกคีรีเพชร เพื่อการอุปโภคบริโภค

6.16 น้ำตกคลองหนึ่ง

น้ำตกคลองหนึ่ง เป็นน้ำตกขนาดเล็กจะอยู่ใกล้กับน้ำตกคีรีเพชร-บ้านโรงถ่าน ตัวน้ำตกอยู่ลึกเข้าไปจากชุมชนสลักเพชรเข้าไปประมาณ 2 กิโลเมตรจากถนนหลัก แล้วเดินเท้าอีกประมาณ 500 เมตร ตัวน้ำตกไหลทิ้งตัวลงมาจากช่องเขาแคบ ๆ ที่มีความสูง 120 เมตร สามารถลงเล่นน้ำได้

6.17 น้ำตกคลองนนทรี

น้ำตกคลองนนทรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะช้าง เป็นน้ำตกที่มีชั้นเล็ก ๆ มีทางเดินเท้าจากบ้านด่านใหม่เข้าไปประมาณ 3 กิโลเมตร หรือจากที่ทำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กช.1 (ธารมะยม) ไปเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

บทที่ 4

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่
2. การสำรวจพื้นที่ก่อนลงภาคสนาม
3. การวางแผนก่อนปฏิบัติงานภาคสนาม
4. ประชากรและการเลือกตัวอย่าง (Key Informants)
5. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
7. การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย
8. เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
9. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
10. การวิเคราะห์ข้อมูล
11. การเขียนรายงานการวิจัย

1. การเลือกพื้นที่

คณะผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่วิจัยดังนี้ คือ 1) มีสภาพเป็นเกาะที่อยู่ติดชายแดนประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชาซึ่งไม่ไกลจากกรุงเทพฯมากนัก 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงสภาพเดิมของธรรมชาติ 3) รัฐบาลมีแผนงานที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งเหมือนเกาะภูเก็ต

2. การสำรวจพื้นที่ก่อนลงภาคสนาม

สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย นำโดยผศ.ดร.ดำรง เบญจศิริ ได้นำเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยญาณสังวร พร้อมกรรมการสถาบันฯบางท่านลงพื้นที่เพื่อปรึกษาหารือวางแผนกับเจ้าหน้าที่ และบุคลากร ระดับจังหวัด อำเภอ อบต. ในการทำวิจัยครั้งนี้ว่าแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแห่งนี้มีความน่าสนใจในการทำวิจัยและทางหน่วยงานได้แนะนำให้ไปที่ บ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด และได้รับการสนับสนุนว่าตำบลเกาะช้างใต้ยังมีความเจริญไม่มากนักแต่มีสถานที่ที่สวยงาม คงสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่ยังคงอนุรักษ์ไว้เหมาะสมกับการทำวิจัย

3. การวางแผนก่อนปฏิบัติงานภาคสนาม

คณะผู้วิจัยได้ประชุมวางแผนปฏิบัติงานภาคสนามโดยมอบหมายภาระงานการวิจัยให้กับสมาชิกตามหัวข้อที่กำหนด

4. ประชากรและการเลือกตัวอย่าง (Key Informants)

การวิจัยนี้เป็นการเฉพาะของประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดีและมีอายุที่อาศัยอยู่ไม่น้อยกว่า 30 ปี ทั้งชายและหญิงโดยเลือกการวิจัยจากผู้วิจัย 1 : 3 คน จำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 36 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน จากผู้ที่อาศัยในท้องถิ่นนี้

5. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

5.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ได้แก่ เอกสาร ตำราวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว พระไตรปิฎก หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

5.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

ได้แก่ ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อมตลอดทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบบันทึกการเก็บข้อมูลภาคสนามที่คณะผู้วิจัยจัดทำขึ้นได้แก่

6.1 บันทึกข้อมูลการเดินทาง

6.2 แบบสำรวจสภาพพื้นที่เบื้องต้น

6.3 แบบสนทนากลุ่ม (ย่อยและกลุ่มใหญ่)

6.4 แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

6.5 แบบบันทึก (จากการสังเกตหรือสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ)

6.6 แบบศึกษาประวัติชีวิต

6.7 อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ปากกา กระดาษ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป ภาพนิ่งและภาพเครื่องไหว

7. การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เมื่อคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำเครื่องมือเสร็จเรียบร้อยแล้วได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบด้านเนื้อหา (Content Validity) ได้แก่

- 7.1 พระมหาทองเชิด ฉายา ผศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 7.2 ผศ.ดร.ดำรง เบญจศิริ หัวหน้าฝ่ายวิจัยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 7.3 ดร.ธเนศ ต่วนชะเอม กรรมการสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

8. เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เมื่อได้สร้างและตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าวเสร็จแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

- 8.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 8.2 เก็บข้อมูลจากเครื่องมือวิจัยโดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดการวิจัยด้วยวิธีการต่อไปนี้
- 8.2.1 การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมได้มอบหมายให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้อง
- 8.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกได้มอบหมายให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัย 1 คนต่อผู้ให้ข้อมูล 3 คนและมีเจ้าหน้าที่ อบต.เป็นผู้นำทางรวมทั้งอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล
- 8.2.3 ได้จัดเวทีเพื่อสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 10 คน ณ สถานที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ในเวลา 13.30 – 15.30 น.พร้อมทั้งมอบผู้ดำเนินการดังนี้
- 8.2.3.1 ผู้ดำเนินการ 1 คน คือ รศ.ดร. สุกิจ ชัยมุสิก
- 8.2.3.2 ผู้ยื่นคำถาม 3 คน คือ ผศ.ดร.สมพงษ์ ธรรมโชติ , ดร.ฉัตรชัย ศิริกวนพันธ์ , อาจารย์ริศร พงศ์สุวรรณ
- 8.2.3.3 ผู้บันทึกภาพ 3 คน คือ พระวิสุทธิ์ วิสุทธาจาโร , อาจารย์พนมนคร มีราคา
- 8.2.3.4 ผู้จัดบันทึกข้อมูล 6 คน คือ พระมหาวิโรจน์ ญาณวีโร, ดร. , แม่ชีบัณฑิตาภา เนตรน้อย, ดร. , อาจารย์เจริญ ทุนชัย , อาจารย์พิเชฐ ศรีหล้า
- 8.2.3.5 ผู้อำนวยการความสะดวก (บริการทั่วไป) 4 คน คือ ดร. กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ , อาจารย์วรวุฒิ สุขสมบูรณ์

ในการสนทนากลุ่มนั้นได้จัดเป็นรูปแบบตัว ยู ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั่งเรียงลำดับกันไป ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นคณะผู้วิจัย และคณะผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยโดยการแนะนำตัวให้ผู้เข้าสนทนา

กลุ่มเป็นรายบุคคลและขอให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแนะนำตัวเป็นรายบุคคลเพื่อสร้างความคุ้นเคยก่อน สันทนาการตามลำดับหัวข้อที่กำหนดไว้

9. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อได้เก็บข้อมูลทั้งหมดแล้ว คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพข้อมูลเพื่อสร้างความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้ คือ วิธี Data Triangulation method วิธี Investigations method และวิธี Theory method

9.1 การตรวจสอบความแบบสามเส้าจากการสัมภาษณ์

9.1.1 ได้แก่ผู้ให้ข้อมูล (ชาย -หญิง สัดส่วนผู้วิจัย 1 : 3 คน จำนวน ผู้วิจัย 14 คน ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 36 คน) ตอบข้อคำถามในลักษณะคล้ายกันหรือตรงกัน

9.1.2 ข้อคำถามจะถามเวลาใด ข้อมูลจากที่ได้ ก็ถูกต้องตรงกัน

9.1.3 ข้อมูลที่ได้จากสถานที่ใดก็ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกัน หากข้อมูลในส่วนใดยังไม่ตรงกัน ผู้วิจัยต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันเพิ่มเติม

9.2 การตรวจสอบความแบบสามเส้าจากการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม

9.2.1 ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลพฤติกรรมของชาย -หญิง ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายการวิจัย จำนวน 30 คน ได้ข้อมูลในลักษณะที่สอดคล้องคล้ายกันหรือตรงกัน

9.2.2 ข้อสังเกตจะสังเกตเวลาใด ข้อมูลจากที่ได้ ก็ถูกต้องตรงกัน

9.2.3 ข้อมูลที่ได้จากสถานที่ใดก็ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันหากข้อมูลในส่วนใดยังไม่ตรงกันผู้วิจัยต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันเพิ่มเติม

9.3 การตรวจสอบความแบบสามเส้าจากการศึกษาเอกสาร

9.3.1 ข้อมูลจากเอกสารอย่างน้อยจาก 3 ฉบับ เช่น ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดตราด ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเกาะช้าง ข้อมูลแผนกลยุทธ์องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

9.3.2 ข้อมูลจากเอกสารฉบับใดก็ถูกต้องตรงกัน หากข้อมูลในส่วนใดยังไม่ตรงกัน ผู้วิจัยต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันเพิ่มเติม วิธี Investigations method ผู้เก็บข้อมูลทำการเก็บข้อมูลโดยไม่มีอคติ วิธี Theory method การเก็บข้อมูล ทฤษฎีที่กำหนดยืนยันความถูกต้องไม่คลาดเคลื่อน

10. การวิเคราะห์ข้อมูล

10.1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการนำข้อมูลแต่ละด้าน สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่

10.2. การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีที่ตัวแปรก็วิเคราะห์ตามนั้น ดังนี้

1) การกระทำ (Acts) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นรายบุคคล เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลให้ได้ตรงกัน

2) กิจกรรมคล้ายกันโดยการสนทนากลุ่ม

3) การหาความหมายของข้อมูลเชิงลึก จากการศึกษาชีวประวัติบุคคลสำคัญในพื้นที่การศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไป

4) ศึกษาความสัมพันธ์จากพื้นที่เป้าหมายและพื้นที่ใกล้เคียงคือ หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 2 เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

5) การมีส่วนร่วมของคณะวิจัยในการเก็บข้อมูลตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละหัวข้อ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตสภาพพื้นที่ทั่วไป การสัมภาษณ์ชีวประวัติบุคคลสำคัญ การศึกษาเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเข้ามาเขียนรายงานร่วมกันเพื่อให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่

10.3 การเปรียบเทียบข้อมูลโดยการนำข้อมูลเช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตสภาพพื้นที่ทั่วไป การสัมภาษณ์ชีวประวัติบุคคลสำคัญ การศึกษาเอกสาร มาเปรียบเทียบข้อมูลให้มีความสอดคล้องตรงกัน

10.4 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการนำข้อมูลจาก 29 ชุดมาเขียนเรียงกันว่าคนที่ 1-29 ว่าให้ข้อสัมภาษณ์การสังเกตและการศึกษาเอกสารว่าอย่างไร และนำมาเปรียบเทียบว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และคณะผู้วิจัยนำมาสรุปประเด็นให้สอดคล้องตรงกัน

11. การเขียนรายงานการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยแบบบรรยายหรืออธิบายเชิงวิเคราะห์ (Analytical descriptive) ตามความเป็นจริงของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยไม่ได้ใส่ความรู้สึกนึกคิดของตนลงไป ในรายงานวิจัยใดๆ ทั้งสิ้น แล้วได้นำเสนอในรูปแบบของความเรียง

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน ชุมชนสลักคอกโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและอธิบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวมาประยุกต์กับบริบทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างเหมาะสม และแสวงหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indebt Interview) จากชาวบ้านจำนวน 29 คนและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 8 คน การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) สภาพสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน และการศึกษาประวัติชีวิตของผู้นำชุมชน หรือที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 คน และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผลการวิเคราะห์เนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ตอนด้วยกัน ดังนี้

- ตอนที่ 1 บันทึกการเดินทาง
- ตอนที่ 2 สภาพพื้นที่ในชุมชน
- ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- ตอนที่ 4 อัตชีวประวัติบุคคล (บุคคลที่ประสบความสำเร็จ)

ตอนที่ 1 บันทึกการเดินทาง

วันที่ 1 ธันวาคม 2558 คณะผู้วิจัยได้เดินทางจากโรงแรมเดอะแปลีกาซี อำเภอมืองจังหวัดนนทบุรี เพื่อทำการเก็บข้อมูลวิจัยในพื้นที่บ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอกะชังจังหวัดตราด เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนบ้านสลักคอก คณะผู้วิจัยเดินทางโดยใช้รถตู้ ออกจากโรงแรมที่พัก เวลา 11.56 น. ซึ่งใช้เวลาการเดินทางประมาณ 7 ชั่วโมง ซึ่งสามารถเดินทางได้ 3 เส้นทางรถ และโดยสารการบิน เมื่อถึงท่าเรือเซนเตอร์พอยท์ (Center Point Pier) จากนั้นได้เดินทางข้ามฝากจากฝั่ง จังหวัดตราด สู่อำเภอกะชังโดยเรือเฟอร์รี่ขนส่ง ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 40 นาที จากนั้นได้เดินทางต่อไปยังหมู่บ้านสลักเพชรเป็นระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร สภาพทั่วไปของการเดินทางไปหมู่บ้านสลักเพชรที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลเกาะช้างใต้ คณะผู้วิจัยผ่านสถานที่ราชการหลายแห่ง เช่น โรงพยาบาลโรงเรียน ริมถนนมีป้ายบอกเส้นทาง ถนนบางตอนมีบ้านของประชาชนเรียงรายมีต้นไม้หน้าบ้านดูร่มรื่น บางตอนมีแต่สวนผลไม้ ป่าและชายทะเล ถนนมีสภาพดี เป็นพื้นที่ๆ ยังคงสภาพความเป็นพื้นที่ถิ่นเดิมของเกาะช้าง จะเห็นได้ชัดว่าระหว่างทางไปเกาะช้างได้สังเกตเห็นสวนยาง สวนผลไม้ ซึ่งเป็น

อาชีพดั้งเดิมของประชาชนในพื้นที่ อีกฝากฝั่งหนึ่งก็จะเป็นทะเล ซึ่งประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จะประกอบอาชีพประมงและเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพเสริม คือการประกอบอาชีพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การล่องเรือมาด หรือเรือคอนโดลา เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงเริ่มมีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบธุรกิจและหาผลประโยชน์จากธรรมชาติ แต่ด้วยความรักในชุมชน วัฒนธรรมดั้งเดิม และเอกลักษณ์เดิมของชุมชน ทำให้ชาวบ้านร่วมมือกับหน่วยราชการช่วยกันรักษาสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนไว้ได้ เมื่อถึงโฮมสเตย์ที่คณะผู้วิจัยจะเข้าพัก โดยมีท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้และคณะให้การต้อนรับ จากนั้นคณะผู้วิจัยได้มีการประชุมเพื่อวางแผนในการเดินทางเพื่อเก็บข้อมูล และได้เสนอเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยได้รับคำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเดินทางไปเกาะช้างโดยทั่วไป

เส้นทาง ขั้บรถไปเกาะช้าง

การเดินทางโดยรถยนต์ ไปเกาะช้าง ท่านสามารถขั้บรถยนต์ จากกรุงเทพฯ ฯ ไปเกาะช้าง ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 4-5 ชั่วโมง สามารถเลือกใช้เส้นทางรถยนต์ ได้ดังนี้

เส้นทางที่ 1. เส้นทาง บางนา - ตราด (เส้นทางหลวงหมายเลข 3) หรือทางยกระดับ บางนา - บางปะกง ต่อด้วยเส้นทางหลวงหมายเลข 344 ถึงอำเภอกาญจนบุรี และต่อด้วยทางหลวงหมายเลข 3 ผ่านจันทบุรี เพื่อมุ่งเข้าสู่ตัวเมืองตราด รวมระยะทางประมาณ 315 กิโลเมตร

เส้นทางที่ 2. เส้นทาง ตามทางหลวงหมายเลข 3 ผ่านชลบุรี พัทยา สัตหีบ ระยอง ถึงอำเภอกาญจนบุรี และต่อด้วยทางหลวง หมายเลข 3 ผ่านจันทบุรี เข้าตัวเมืองจังหวัดตราด รวมระยะทาง

ประมาณ 390 กิโลเมตรหรือ อาจใช้เส้นทางหมายเลข 36 จากพัทธยาผ่านระยอง อำเภอกาญจนบุรี รวมระยะทาง 355 กิโลเมตร

เส้นทางที่ 3. เส้นทาง จากมอเตอร์เวย์ (Motor Way) เริ่ม กิโลเมตรที่ 0 ที่แยกถนนศรีนครินทร์ตัดถนนรามคำแหง และมาออกที่เส้นทางบ้านบึง-แกลง-จันทบุรี-ตราด (ทางหลวงหมายเลข 7 ทางหลวงพิเศษกรุงเทพฯ-ชลบุรี) ที่เชื่อมต่อ มาจากถนนพระราม 9 - ศรีนครินทร์ ที่ขับตรงมาจนพบกับทางหลวงหมายเลข 344 (บ้านบึง-แกลง) ถึงอำเภอกาญจนบุรี และต่อด้วยทางหลวงหมายเลข 3 ผ่าน อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดจันทบุรี ข้ามสะพานเวฬุ ผ่านอำเภอกาญจนบุรี ตรงเข้าตัวเมืองจังหวัดตราด รวมระยะทางประมาณ 315 กิโลเมตร ผ่านชลบุรี-ระยอง-จันทบุรี-ตราด ระยะทางประมาณ 385 กิโลเมตร

เส้นทางลัด ปัจจุบันท่านสามารถใช้เส้นทางลัด มายังท่าเทียบเรือเฟอร์รี่ได้โดยตรง โดยไม่ต้องขับผ่านเข้าตัวเมืองจังหวัดตราด ซึ่งจะช่วยให้ท่านประหยัดเวลาในการเดินทางได้ประมาณ 30 นาที หลังจากที่ท่านเดินทางผ่านจังหวัดจันทบุรีมาแล้ว และกำลังจะเข้าตัวเมืองตราด ท่านจะต้องข้ามสะพานแม่น้ำเวฬุซึ่งเป็นสะพานยาว แบ่งเขตจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด พอลงจากสะพานจะพบจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว (มีลักษณะเหมือนเรือขนาดใหญ่อยู่สองฝั่งถนน ตรงกลางถนนจะเป็นหลังคาขนาดใหญ่คล้ายกับดอกเห็ดยักษ์) จากจุดนี้อีกประมาณ 300 เมตรท่านจะพบ สามแยกไฟแดง แสงตั้ง หลังขับผ่านแยกนี้แล้วให้ท่านขับรถ ชิดขวาไว้ และขับรถต่อไปอีกประมาณ 300 เมตร ซึ่งท่านจะพบทางแยกขวาไปยังท่าเทียบเรือได้ ซึ่งเส้นทางนี้เป็นที่นิยมมาก ระหว่างทางท่านจะพบป้ายบอกทางไปยังท่าเทียบเรือโดยตลอด และเส้นทางนี้เป็นเส้นทางเดียวกับที่จะไปยังสนามบินตราดได้

รถโดยสารประจำทาง รถทัวร์ไปเกาะช้าง

รถโดยสารประจำทาง รถบัส รถทัวร์ ไปเกาะช้าง ราคาค่าโดยสารประมาณ 250 บาทต่อท่าน ซึ่งท่านสามารถเลือกใช้บริการของสถานีขนส่งได้สองสถานีคือ สถานีขนส่งหมอชิตใหม่ และสถานีขนส่ง เอกมัย นอกจากรถโดยสารของบริษัทขนส่งเองแล้ว ท่านยังสามารถเลือกใช้บริการรถโดยสารของบริษัทเอกชนได้ด้วย อาทิเช่น บริษัทเชิดชัยทัวร์บริษัทธนกิจขนส่ง เป็นต้นการเดินทางโดยรถทัวร์จากหมอชิตและเอกมัย จะใช้เวลาเดินทางประมาณ 5-6 ชั่วโมง จากกรุงเทพฯ มายังสถานีขนส่งจังหวัด ตราด หลังจากนั้นต้องต่อ รถสองแถว มายังท่าเรือเฟอร์รี่อีกประมาณ 30 นาที (ค่าโดยสารประมาณ 50 บาท) หากท่านต้องการที่จะมียัง ท่าเรือแหลมงอบ (ผ่านท่าเรือ เซ็นเตอร์พอยท์ และท่าเรืออ่าวธรรมชาติ) โดยที่ไม่เข้าสถานีขนส่งจังหวัดตราด ท่านสามารถใช้บริการของบริษัทขนส่งได้เช่นกัน แต่จะมีรถโดยสารให้บริการวันละ 2 รอบ และออกจากสถานีขนส่ง เอกมัย เท่านั้น

เครื่องบินโดยสาร เส้นทาง กรุงเทพฯ - ตราด

การเดินทางโดยเครื่องบินจะไม่มีบริการเครื่องบินไปเกาะช้างโดยตรง แต่จะใช้เส้นทางจากกรุงเทพฯ ไปสนามบินตราด โดยมีสายการบินเพียงสายการบินเดียว ที่ให้บริการคือ สายการบินบางกอกแอร์เวย์ โดยใช้เส้นทางการบินจากสนามบินสุวรรณภูมิ มายังสนามบิน ตราด (ใช้เวลาเดินทางประมาณ 50 นาที)

นอกจากนี้ทางสนามบิน ตราด จะมีบริการ รถตู้ รับ - ส่ง ผู้โดยสาร โดยออกจากสนามบินตราดและจะบริการส่งถึงโรงแรมบนเกาะช้าง ราคาค่าบริการของ รถตู้โดยสารจะขึ้นอยู่กับระยะทาง และความใกล้ ไกลของโรงแรม ที่ต้องการให้ไปส่ง (ประมาณ 300 - 700 บาท) ราคาตัวของเครื่องบินโดยสารจะอยู่ประมาณท่านละ 3,000+ บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงวันเดินทาง และโปรโมชั่นส่งเสริมการขายในแต่ละเดือน

เรือเฟอร์รี่ไปเกาะช้าง

เมื่อเดินทางมาถึงจังหวัดตราดแล้วสามารถข้ามไปที่อำเภอเกาะช้างได้โดยเรือที่ให้บริการข้ามฝั่งระหว่างตราด - เกาะช้าง ปัจจุบันมีท่าเรือให้บริการอยู่สามแห่งคือ

ท่าเรือเซ็นเตอร์พอยท์ (Center Point Pier)

ท่าเรือเซ็นเตอร์พอยท์จะมีเรือเฟอร์รี่ ให้บริการทุก ๆ ชั่วโมง โดยออกจากท่าเรือแหลมฉบัง จ.ตราด ไปขึ้นที่ท่าเรือด่านเก่า เกาะช้าง ท่าเทียบเรือเซ็นเตอร์พอยท์จะอยู่ห่างจากท่าเรือแหลมฉบังมาทางใต้ประมาณ 500 เมตร เป็นท่าเรือที่ใช้งานมานานมาก คนในพื้นที่รู้จักกันดีและนิยมใช้บริการท่าเรือเซ็นเตอร์พอยท์เฟอร์รี่อยู่ตลอด เรือออกทุกๆ 1 ชั่วโมง จากท่าเรือฝั่ง จ.ตราด เทียบ แรก เวลา 06:30น. เทียบสุดท้าย 19:00น. จากเกาะช้าง เทียบแรก เวลา 06:00น. เทียบสุดท้าย 19:00น.

อัตราค่าโดยสาร

- รถยนต์ 4 ล้อ เทียบเดียว 100 บาท ไปกลับ 180 บาท
- ผู้โดยสาร เทียบเดียว 80 บาท ไปกลับ 140 บาท (แล้วแต่ช่วงเทศกาล)
- รถยนต์ 6 ล้อ ไป-กลับ 100 บาท ราคารวมคนขับรถและผู้โดยสารฟรี 2 ท่าน
- รถยนต์ 10 ล้อ ไป-กลับ 500 บาท ราคารวมคนขับรถและผู้โดยสารฟรี 2 ท่าน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 45 นาทีถึงหนึ่งชั่วโมง เรือเข้าเทียบที่ท่าเรือด่านเก่า บนเกาะช้าง สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ โทรศัพท์ 039 538 196

ท่าเรืออ่าวธรรมชาติ

ท่าเรืออ่าวธรรมชาติ หรือท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง เป็นท่าเรือขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐานสากล ได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่า ให้วิ่งประจำทางเพียงแห่งเดียวในจังหวัดตราด ลักษณะคล้ายเรือเฟอร์รี่ข้ามฟากไปเกาะสมุย ซึ่งจะใช้ เรือเฟอร์รี่ ขนาดใหญ่ที่นำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่น

สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ 300 คน และรถยนต์ ได้อีกประมาณ 40 คัน พร้อมทั้งมีอุปกรณ์ด้านความปลอดภัยครบครัน สะดวกสบาย เพราะปัจจุบัน ท่าเรือเฟอร์รี่เกาะช้าง มีการปรับปรุงตัวเรือให้มีความทันสมัยมากขึ้น และมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น มีน้ำ และอาหารจำหน่ายบนเรือ ห้องน้ำปรับเปลี่ยนให้มีความสะอาดมากขึ้น และสามารถเล่นได้เร็ว เพราะท่าเรือที่ตั้งของท่าเรือเฟอร์รี่อยู่ในจุดที่แคบที่สุด ระหว่างเกาะช้างอ่าวสับปะรดกับฝั่ง จ.ตราดที่อ่าวธรรมชาติเรือออกทุกๆ 45 นาทีจากท่าเรือฝั่ง จ.ตราด เทียบแรก เวลา 06:30น. เทียบสุดท้าย 19:00น.จากเกาะช้าง เทียบแรก เวลา 07:00น. เทียบสุดท้าย 19:00น.

อัตราค่าโดยสาร (ไม่มีราคาส่วนลดสำหรับตัวไปกลับ)

- รถยนต์ 4 ล้อ เทียบเดียว 100 บาท
- คนขับรถ ผู้โดยสาร เทียบเดียว 80 บาท
- รถยนต์ 6 ล้อ เทียบเดียว 200 บาท
- รถยนต์ 10 ล้อ เทียบเดียว 1,000 บาท

ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 - 40 นาที เรือออกจากอ่าวธรรมชาติไปขึ้นฝั่งเกาะช้างที่ท่าเรือเกาะช้างเฟอร์รี่อ่าว สับปะรด ใกล้ๆกับ ท่าเรือด่านเก่า
ที่มา:<http://www.kohchangebooking.com/travel.html>

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมทางรถได้ที่

บริษัท เชิดชัยทัวร์ โทรศัพท์ 02 391 2237 สาขาตราด โทรศัพท์ 039 511 062
บริษัท ศุภรัตน์ทัวร์ โทรศัพท์ 02 391 2231 สาขาตราด โทรศัพท์ 039 511 481, 081 820 6838
บริษัท โชคอนุกูล โทรศัพท์ 02 392 7680 สาขาตราด โทรศัพท์ 039 511 208
รถบัส 99 โทรศัพท์ 02 391 6846 สาขาท่าเรือแหลมงอบ โทรศัพท์ 089 752 5732 , 086 610 1115

ตอนที่ 2 สภาพพื้นที่ในชุมชน

สภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัยเป็นเบื้องต้น คณะผู้วิจัยทั้งหมด (พระ 2 รูป แม่ชี 1 รูป และคฤหัสถ์ 9 คน) ได้ร่วมกันสำรวจทางกายภาพพร้อมทั้งอาศัยข้อมูลจากเอกสารทั้งของราชการและเอกชนมาประกอบการวิเคราะห์และเรียบเรียงรวบรวมเพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนในการตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังต่อไปนี้

1.การคมนาคมเข้าสู่หมู่บ้าน ระยะทางจากกรุงเทพมหานคร ถึงบ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นระยะทาง ประมาณ 350 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางโดยรถยนต์ ประมาณ 6 ชั่วโมงครึ่ง คณะผู้วิจัยได้โดยทางโดยรถยนต์ตู้เข้าในชุมชนบ้านสลัก

คอก พบว่า หมู่บ้านอยู่ห่างจากตัวอำเภอ 2 กิโลเมตร จะสังเกตเห็นได้สภาพพื้นที่ ส่วนใหญ่ของชุมชน มีพื้นที่เป็นเกาะติดทะเลอ่าวไทยล้อมรอบ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง ที่เป็น บริเวณปากอ่าวสลักคอก ซึ่งบริเวณดังกล่าวมีป่าโกงกางอยู่เป็นจำนวนมากอันเป็นแหล่งอนุบาลและ เป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำชนิดต่างๆ

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า บ้านสลักคอก ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด จำนวนประชากร 478 คน 204 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ชาวบ้านสลักคอกประกอบอาชีพ ประมงชายฝั่งทะเล สวนยางพารา สวนมะพร้าว และประกอบอาชีพเสริมคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน โดยมีเส้นทางเข้าออก สะดวกเป็นถนนลาดยางและถนนคอนกรีตตามเส้นทางสัญจรเดิม ซึ่งกว้างประมาณ 4 เมตร โดยรอบๆ ริมข้างถนนสะอาดไม่มีถังขยะ สภาพแวดล้อมร่มรื่นไปด้วยต้นไม้และดอกไม้นานาชนิด ที่ ชาวบ้านสลักคอกและลูกหลานภายในชุมชนมีส่วนร่วมช่วยกันปลูกดูแลรักษา ป่าไม้ของชุมชนให้ ยั่งยืนและคงสภาพเดิมไว้มากที่สุด

และมีวัด ชื่อวัดวัชคามคทวิป (แปลว่าเมืองของช้าง) อันเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของ ชาวบ้านสลักคอก เพื่อประกอบกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีสถานศึกษาชั้น พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพฐ.) เพื่อให้เด็กๆ มีสถานที่เรียน หนังสือ ได้แก่โรงเรียนวัดวัชคามคทวิป

จากการสังเกต และสัมภาษณ์กับชาวบ้านในชุมชน พบว่า ชาวบ้านสลักคอกมีความเป็น กันเองช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส ตอนรับผู้ที่มาเยี่ยมเยือนเสมือนญาติพี่น้อง โดยชาวบ้าน ส่วนใหญ่อยู่กันเป็นครอบครัว สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติภายในชุมชนมีลักษณะอุดมสมบูรณ์ร่มรื่น เพราะมีผู้นำที่เข้มแข็งและชาวบ้านให้ความนับถือ ได้ทำข้อตกลงร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติและรักษา สิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ มีทั้งชาวตะวันตกและชาวตะวันออก เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ดำรงอยู่ และเป็นรายได้เสริม ให้กับชุมชน

ด้านประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 478 คน แยกเป็น ชาย 245 คน หญิง 233 คน จำนวนครัวเรือน ทั้งสิ้น 204 ครัวเรือน

ด้านสภาพทางเศรษฐกิจ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเพาะปลูก พืชไร่ พืชสวน เช่น ผลไม้ ยางพารา เป็นต้น และอาชีพประมงน้ำตื้น เช่น กุ้งทะเล ปูทะเล และจับสัตว์น้ำชายฝั่งชนิดต่างๆ นอกจากนั้นยังมี รายได้อื่นจากการบริการ ได้แก่ร้านอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

หน่วยธุรกิจในเขตชุมชนบ้านเกาะสลักคอก

- ร้านค้า
- ปั้มน้ำมัน
- ร้านอาหาร
- ร้านวิสาหกิจชุมชน
- รีสอร์ทที่มี 2 แห่ง คือ 1. กุญชรรีสอร์ท 2. สปารีสอร์ท

การศึกษา

- มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสลักคอก
- มีสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพฐ.) จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดวัชคามคชทวีป โดยมีครู จำนวน 6 คน ชาย 2 คน หญิง 4 คน และมีจำนวนนักเรียน 94 คน ชาย 51 คน และหญิง 43 คน

- แหล่งเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด 1 แห่ง ได้แก่ วัดวัชคามคชทวีป
- รูปปั้นรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว สามารถสรุปเป็นข้อค้นพบ (Fact Finding) ได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านสลักคอก ประกอบอาชีพการเพาะปลูก พืชไร่ พืชสวน เช่น ผลไม้ ยางพารา เป็นต้น และอาชีพประมงน้ำตื้น เช่น กุ้งทะเล ปูทะเล และจับสัตว์น้ำชายฝั่งชนิดต่างๆ นอกจากนี้ยังมีรายได้อื่นจากการบริการนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ได้แก่ ร้านอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำหน่ายของที่ระลึก ที่พักรีสอร์ท สปา ในราคาที่ไม่แพงมากนัก

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ผลการวิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มีประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีประโยชน์อย่างไร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีอะไรบ้าง การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน วิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ประสบผลสำเร็จ และหลักธรรมที่ใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อม ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นไปในลักษณะเดียวกันว่า การท่องเที่ยวที่มีประโยชน์ทำให้มีรายได้ เป็นรายได้เสริม เช่น รายได้จากร้านอาหาร การจำหน่ายสินค้าประมงสัตว์น้ำที่จับได้ในอ่าว รายได้จากการขับรถรับจ้าง ค่ารับจ้าง

พายเรือคายัค มีจำนวน 30 ลำ และเรือแจวอีกจำนวนมาก การรับจ้างนำนักท่องเที่ยวชมป่าชายเลนซึ่งเป็นป่าโกงกางที่มีสภาพสมบูรณ์มาก การดำรงชีวิตและชนิดของสัตว์น้ำและสัตว์ป่าที่อาศัยในป่าชายเลน นอกจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชาวบ้านในชุมชนสลักคอกได้รวมกลุ่มโดยเปิดการขายหุ้นๆ เฉพาะคนในหมู่บ้านเท่านั้น ไม่จำหน่ายให้คนต่างหมู่บ้าน มีการจ่ายกำไรคืนแก่ผู้ลงทุน 30% ใช้ปรับปรุงสาธารณะ 5% เงินทุนหมุนเวียน 50% และพัฒนาหมู่บ้าน 15% ซึ่งนำไปใช้ในการเป็นสวัสดิการแก่เด็กและคนชรา ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้กลุ่มคงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านสลักคอกเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม ได้แก่ป่าชายเลน (ต้นโกงกาง)ที่มีสภาพสมบูรณ์ แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทางทะเล และหิ้งห้อยยามกลางคืน

นอกจากนั้นยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ประชาชนในชุมชนบ้านสลักคอกจะมีความสมัครสมานสามัคคีกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการปฏิบัติตามข้อตกลงหรือประกาศของชุมชนในการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม และช่วยการดูแลและตักเตือนการกระทำความผิดของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน และช่วยกันการรักษาความสะอาดในหมู่บ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่เป็นป่าชายเลน (เพื่อให้ป่าโกงกางยังคงมีสภาพเดิม)

ความเห็นส่วนน้อยยังมีความเห็นว่าประโยชน์การท่องเที่ยวยังสร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้านเพราะจะเป็นที่รู้จัก ซึ่งจะเข้ามาทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป และให้ความเห็นว่าเป็นการฝึกให้คนในชุมชนมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และข้อมูลที่ได้จากการถามคำถามที่ว่า ทำไมไม่ขยายจำนวนอุปกรณ์ที่ใช้ในการบริการนักท่องเที่ยว เช่น เรือคายัค เรือพาย (เรือมาด) ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ถ้าจะเพิ่มจำนวนเรืออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้นจะทำให้เกินความสามารถของกลุ่ม และผลเสียที่ตามมาคือขาดคุณภาพในการให้บริการ มลพิษเพิ่มขึ้น ความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าผลได้ซึ่งสอดคล้องตามหลักความพอเพียง แสดงให้เห็นถึงความมีอุดมการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนั้นแล้ว อีกคำตอบหนึ่งที่ถือว่าเป็นลักษณะเด่นสำคัญเชิงหลักการและหลักธรรมที่ใช้ในการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมคือ “ดูแลทรัพยากรธรรมชาติเหมือนหนึ่งว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นเพื่อนร่วมโลก” ซึ่งประชาชนในชุมชนบ้านสลักคอกจะมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ มีความสามัคคี และมีสัจจะ ตลอดถึงการดำรงวิชาชีพตามทางสายกลาง จึงทำให้ชุมชนบ้านสลักคอกมีความเป็นอยู่ที่สงบสุข อุดมสมบูรณ์ และแหล่งธรรมชาติที่คงสภาพเดิมไว้อย่างน่าอัศจรรย์และควรแก่การยกย่องแบบอย่างที่ดีอย่างยิ่ง

จากประเด็นนี้ สามารถสรุปเป็นความจริงพื้นฐานได้ว่า การท่องเที่ยวมีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจคือก่อให้เกิดรายได้เสริมสำหรับคนในชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนบ้านสลักคอกได้แก่ การเที่ยวชมป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตลอดถึงแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทางทะเล

ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในลักษณะการสร้างเครือข่ายหรือรวมกลุ่มการอนุรักษ์ป่าชายเลนและสัตว์น้ำ เช่นการปลูกป่าทดแทน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และสิ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนบ้านสลักคอกประสบความสำเร็จคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และการถือปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือความพอเพียง ตลอดถึงการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติเสมือนหนึ่งเป็นเพื่อนร่วมโลก

3.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน

คณะผู้วิจัย ได้รวบรวมความคิดเห็นและตั้งประเด็นคำถามเพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ มี 5 ประเด็นดังนี้

คำถามข้อที่ 1. ท่านมีวิธีการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีประโยชน์อย่างไรบ้างวิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้แก่

1.การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่และฟื้นฟูธรรมชาติได้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยการร่วมมือร่วมใจกันทั้งชุมชนเพราะถ้ารักษาไว้ได้ก็จะทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวก็จะเพิ่มรายได้เช่นชมรมนำเที่ยวบ้านสลักคอก (Change Spirit Club) เป็นชมรมนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นำนักท่องเที่ยวนั่งเรือมาด หรือเรือกอนโตลานั่ง และเรือแคนูยุคไวกอยบริการท่องเที่ยวของป่าชายเลน ตลอดจนวิถีชีวิตความสงบเป็นอยู่กันอย่างเรียบง่ายและการนั่งเรือชมหิ่งห้อยในเวลาการกลางคืน ซึ่งมีอัตราค่าใช้บริการที่กำหนดไว้และรายได้ส่วนหนึ่งก็จะแบ่งเข้าชมรม

2.การคืนชีวิตให้กับทะเลและการรักษาผืนป่าชายเลน หมู่บ้านสลักคอกได้ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงความสมบูรณ์ไว้ โดยจัดกิจกรรมหลายอย่าง อาทิ กิจกรรมธนาคารปู “รับร้อย ปล่อยล้าน” คือจะมีการบริจาคปูไปล้านละ ๑ ตัว ปล่อยลงทะเลเพื่อวางไข่แล้วจะได้จำนวนเพิ่มมากขึ้นอีก นอกจากนั้นก็มี “กิจกรรมการปิดอ่าวสลักคอก” เป็นเวลา ๖ เดือน คือช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน เมษายน เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าโกงกางให้ร่มรื่นให้อุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน คือ ชาวบ้านคนไหนมีฝีมือในงานประดิษฐ์ งานฝีมือ งานจักสาน อื่นๆ ก็จะนำสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตส่งงานมาจำหน่ายที่ศูนย์สินค้า โอท็อป (OTOP) เป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าชุมชน ไวกอยบริการนักท่องเที่ยว

คำถามข้อที่ 2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีอะไรบ้าง

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนหมู่บ้านสลักคอก ได้จัดให้มีกิจกรรมหลายอย่างเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น กิจกรรมเดินป่า ชมนก การพายเรือแคนูยุค การนั่งเรือชมหิ่งห้อย

การนั่งเรือมาด หรือเรือคอนโดลาชมธรรมชาติป่าโกงกาง กิจกรรมการบวชป่า 5 หมู่บ้าน เป็นการอนุรักษ์ให้คงอยู่และสร้างความร่มรื่นให้แก่ชุมชน และที่สำคัญที่ชาวบ้านสลักคอกภาคภูมิใจนั้นคือการจัดกิจกรรม “ตามรอยเสด็จพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ 5 ประเพณีจากความสำนึกรัก สู้พลังศรัทธาอันแรงกล้า” โดยจัดขึ้นช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี การดำเนินงานจะเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐและชาวบ้านทุกหมู่เหล่า ต่างมาร่วมงานแสดงออกถึงความจงรักภักดี และซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของเสด็จพ่อรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสมาที่เกาะช้างถึง 12 ครั้ง นับว่ามากกว่าสถานที่ประภาสเมืองแห่งอื่นๆ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญคือ “วัดสลักคอก” พระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จมาเกาะช้างครั้งที่ 7 และได้ทรงเหยียบแผ่นดินไว้สำหรับให้สร้างพระอุโบสถวัดสลักคอกพร้อมทรงตั้งชื่อใหม่ว่า “วัดวิชคามคชทวีป” ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวควรไปชมและศึกษาประวัติความเป็นมาการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน เช่น เดินป่า พายเรือคายัค นั่งเรือชมหิ่งห้อยตอนกลางคืน นั่งเรือชมธรรมชาติป่าโกงกาง ดำน้ำชมปะการัง

คำถามข้อที่ 3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้ อย่างไรบ้าง

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของทุกคนในหมู่บ้านที่สามารถจัดประชุมทุกวันที่ 15 ของเดือน แต่มีการยืดหยุ่นตามช่วงการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการประกอบ เช่น ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงหากเป็นช่วงที่ปลาขึ้นก็สามารถขอเลื่อนการประชุมประจำเดือนได้ และกิจกรรมพัฒนาชุมชนนี้ ทุกๆ คนในชุมชนจะออกมาร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาตามแต่ความสามารถ เช่น คนหนุ่มสาวจะทำกิจกรรมที่ใช้กำลังเป็นหลักเช่นชุดหลุม ปรับขอบถนนปลูกไม้ดอกไม้ประดับริมถนน ส่วนวัยเด็กก็จะเก็บกวาด และสำหรับผู้สูงวัยก็จะประกอบอาหารสำหรับผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนร่วมรับประทานอาหารพร้อมกัน

ทำกิจกรรมการคัดแยกขยะในครัวเรือน โดยในชุมชนจะไม่มีถังขยะสำหรับครัวเรือน แต่จะให้ทุกคนคัดแยกขยะ ซึ่งสามารถนำไปขายหรือนำไปไปใช้ใหม่ได้

คำถามข้อที่ 4 วิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ประสบผลสำเร็จได้

ผลการวิจัยพบว่า ยึดหลักมติที่ประชุม ตามความเห็นชอบของส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งมีการประชุมเป็นประจำตามแต่การนัดหมายของกลุ่ม และเมื่อจะทำกิจกรรมอะไร ก็จะทำประชาพิจารณ์กันก่อนเพื่อให้ทุกคนได้เห็นข้อดีและข้อเสีย ยกตัวอย่างเช่นการร่วมใจกันปิดอ่าว เพื่อส่งเสริมการเกิดใหม่ของป่าโกงกาง และชาวประมงก็ใช้อวนลอยในการจับปลา และเป็นการธุรกิจในครอบครัวจะไม่มีลูกจ้าง

มีการจัดตั้งธนาคารปู โดยมีสโลแกนว่า “รับร้อยปล่อยล้าน” ซึ่งให้แต่ละครัวเรือนที่จับปูมาได้ แล้วนำแม่ปูไปมาบริจาคให้กองกลาง ซึ่งทางกองกลางจะเป็นผู้เพาะพันธุ์ปู แล้วปล่อยลงอ่าวในช่วงที่ปิดอ่าว และเมื่อปูเจริญเติบโตแล้วก็จะเดินทางไปยังทะเลกว้างเอง

การจัดแบ่งผลกำไรจากรายได้ของชุมชนให้เป็นทุนการศึกษาสำหรับบุตรหลานในชุมชน เมื่อแหล่งชุมชนมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แล้ว รายได้ที่เป็นผลกำไรก็นำมาแบ่งปันให้กับชุมชน

การจำกัดเรือท่องเที่ยวให้มีเพียงแค่ 7 ลำ ทั้งที่ชุมชนก็สามารถจัดซื้อเรือเพิ่มเติมได้ แต่เพื่อให้เป็นไปตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และจำนวนนักท่องเที่ยวไม่สามารถที่จะกำหนดได้

คำถามข้อที่ 5 ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในชุมชนสลักคอกโดย

ผลการวิจัยพบว่า ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาล และหลักพรหมวิหารธรรมในการรักษาสิ่งแวดล้อม การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีตัวอย่างโดยมีผู้นำชุมชนได้กล่าวว่า ถึงแม้หน่วยงานราชการจะมึงบให้หมู่บ้านละหนึ่งล้านบาทเพื่อมาเป็นทุนสนับสนุนให้กับชุมชน แต่คนในชุมชนแห่งนี้ ยังมีทุนเดิมของชุมชนอยู่แล้ว และไม่ต้องการเพิ่มทุน จึงแจ้งกลับไปยังหน่วยงานราชการโดยไม่รับเงินจำนวนดังกล่าวและการไม่เพิ่มจำนวนเรือให้มากกว่านี้ เพราะเท่าที่มีอยู่ก็เพียงพอแล้วสำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยวเพราะชาวชุมชนเห็นว่าเป็นเพียงอาชีพเสริม นอกเหนือกับอาชีพหลัก แม้ว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่ประกอบกิจการดังกล่าวด้วย นอกจากนี้มีความเห็นร่วมกันว่า การร่วมกันให้ชุมชนแห่งนี้เป็นอยู่แบบนี้ มีความสุขดีอยู่แล้ว ไม่ต้องมีอะไรเพิ่มไปมากกว่านี้

สำหรับหลักธรรมาภิบาลที่ใช้ในชุมชนแห่งนี้ คือ มีความพร้อมเพรียงกันเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ และพร้อมเพรียงกันในการทำกิจกรรมของชุมชน และมีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง ถ้ามีเรื่องขัดแย้งก็จะทำความเข้าใจกัน และการที่จะมีกิจกรรมอะไรเกิดขึ้นในชุมชนก็จะเกิดจากความคิดเห็นส่วนรวมของชุมชนเป็นสำคัญ

3.3 ผลการวิเคราะห์หลักธรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนาที่ประชาชนนำมาประยุกต์ใช้และผลที่ได้จากการปฏิบัติ

การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนสลักคอก คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และสนทนากลุ่ม มีประเด็นเสวนาดังนี้

ชุมชนสลักคอก ได้ใช้หลักธรรมอะไรในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนพบว่าในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เริ่มต้นตั้งแต่อาวุโสในชุมชนจนกระทั่งถึงนักเรียนโดยลำดับ ใครคิดอะไรทำอะไร ก็ทำได้โดยไม่คิดพึ่งปัจจัยภายนอก อาศัยพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ โดยใช้หลักอปริหานิยธรรม โดยการประชุมกันเนืองนิตย์ มีการประชุมทุกสิ้นเดือน หรือบางครั้งถ้าจะไปทำงานก็จะประชุมก่อนโดยการนัดหมายที่แน่นอน เพื่อสร้างความมั่นใจกับชุมชน และวางแผนในการป้องกันอาชญากรรมโดยวางแผนให้คณะกรรมการหมู่บ้านช่วยสอดส่องดูแลเพื่อไม่ให้มีการข่มเหง หรืออูดคร่าขืนใจ โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจะดูแลบุคคลที่เข้ามาใหม่ หรือเสี่ยงต่อการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น คณะกรรมการหมู่บ้านก็บำรุงพระพุทธศาสนาเพื่อให้การคุ้มครอง ดูแลพระภิกษุสงฆ์

สามเนรอยู่อย่างมีความสุข ฉะนั้น ตามหลักธรรมอภิธานิยธรรม 7 คือ ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 5 ข้อที่ 7 ซึ่งหลักอภิธานิยธรรม หมายถึง ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง มีดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม
4. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
5. บรรดาภคบุตรกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่าชื่นใจ
6. เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี(ประจำชาติ)ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรมานไป

7. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้ กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก

การใช้หลักพุทธธรรมในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนสลักคอก คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และสนทนากลุ่ม มีประเด็นเสวนาดังนี้

1. ชุมชนสลักคอก ได้ใช้หลักธรรมอะไรในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่าจากการสอบถามสัมภาษณ์ของคณะผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านสลักคอกได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา รักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมป่าไม้ของชุมชน ให้คงอยู่ยั่งยืนโดยเน้นความจริงใจ ซื่อสัตย์ ความอดทน การฝึกนิสัยในการรักษาธรรมชาติ และเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนด้วยหลักของ ฆราวาสธรรม 4 ซึ่งหมายถึง ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มีดังนี้

1. สัจจะ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง
2. ทมะ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
3. ชันติ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย

4. จาคะ ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

การใช้หลักพุทธธรรมในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวและรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนสลักคอก คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และสนทนากลุ่ม มีประเด็นเสวนาดังนี้

จากการสอบถามสัมภาษณ์ของคณะผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านสลักคอกได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา รักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมป่าไม้ของชุมชน ให้คงอยู่ยั่งยืนสำหรับผู้ใหญ่ หรือระดับผู้บริหาร โดยเน้นหลักธรรม เมตตา รักลูกบ้านของตนเองด้วยเหตุผล กรุณามีความสงสารลูกบ้าน มุทิตา ยินดีเมื่อเห็นลูกบ้านมีความสุข อุเบกขา ตัดสินใจเป็นกลางกับลูกบ้านทุกคน ด้วยหลักของพรหมวิหาร 4 ซึ่งหมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ มีดังนี้

1. เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรม ตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขู ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับที่ความรับผิดชอบของตน

การใช้หลักพุทธธรรมในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวและรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนสลักคอก คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และสนทนากลุ่ม มีประเด็นเสวนาดังนี้

จากการสอบถามสัมภาษณ์ของคณะผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านสลักคอกได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา รักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมป่าไม้ของชุมชน ให้คงอยู่ยั่งยืน สำหรับผู้ใหญ่และลูกบ้านจะเห็นว่า มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวาจาพูดดีมีน้ำใจ มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และชาวบ้านสลักคอกปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอ โดยรู้จักหน้าที่ของตนเอง ด้วยหลักของสังคหวัตถุ 4 ซึ่งหมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวในบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ มีดังนี้

1. ทาน การให้คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชระ วาจาเป็นที่รัก วาจาจุดค้ำน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจคือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเห็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

3. อัถตจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

4. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

การใช้หลักพุทธธรรมในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนสลักคอก คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และสนทนากลุ่ม มีประเด็นเสวนาดังนี้

จากการสอบถามสัมภาษณ์ของคณะผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านสลักคอกได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา รักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมป่าไม้ของชุมชน ให้คงอยู่ยั่งยืน สำหรับผู้ใหญ่และลูกบ้านจะเห็นว่า มีความรักมีความพอใจในสิ่งที่ทำ มีความขยันหมั่นเพียร มีความมุ่งมั่นในอาชีพโดยมองเห็นและพิจารณาไตร่ตรอง ทดลองหาเหตุผล และชาวบ้านสลักคอกปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ตามหลักของอิทธิบาทธรรม 4 ซึ่งหมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดถอย

3. จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้สิ่งที่ทำละทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจ ให้แก่สิ่งที่ทำ

4. วิมังสา ความไตร่ตรอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังห้อยในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สรุปเป็นความจริงพื้นฐานได้ว่าหลักธรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนาที่ประชาชนชุมชนบ้านสลักคอกนำมาประยุกต์ใช้และผลที่ได้จากการปฏิบัติได้แก่ หลักอภิธานิยธรรม 7 ฆราวาสธรรม 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 ตามที่ได้อธิบายและการประยุกต์ใช้ของประชาชนที่กล่าวข้างต้นแล้ว

ตอนที่ 4 อัตชีวประวัติบุคคล (บุคคลที่ประสบความสำเร็จ)

นายมานะ บัวผัน เป็นหนึ่งในบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากทางจังหวัดตราด ในฐานะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดีเด่นอันดับ 1 ของจังหวัดตราด เป็นผู้ที่อุทิศร่างกายแรงใจให้กับชุมชนอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย และดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ยึดประเพณี วัฒนธรรม และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังยึดถือผลประโยชน์ประชาชนในท้องถิ่นเป็นที่ตั้ง จึงเป็นตัวอย่างให้กับอนุชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งประวัติของนายมานะ บัวผัน โดยสังเขป ดังนี้

ชื่อ-นามสกุล	นายมานะ บัวผัน
ที่อยู่	35/2 หมู่ 4 ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด
ประวัติการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนปลาย
ชีวิตการสมรส	แต่งงานกับนางเรณู บัวผัน
การประกอบอาชีพ	ประมง
บทบาทในการต่อสู้/พัฒนา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ฝ่ายรักษาความสงบ)
อุดมการณ์ในการทำงานเพื่อชุมชน/แรงจูงใจ	อยากเห็นประชาชนในชุมชนมีชีวิตที่ดีขึ้น
ผลงานที่เด่นๆ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดีเด่นอันดับ 1 ของจังหวัดตราด
รางวัลที่ได้รับ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดีเด่นยอดเยี่ยมอันดับ 1 ของอำเภอเกาะช้าง
ความมุ่งมั่นที่จะอาสา	พัฒนาหมู่บ้านให้สะอาดและสงบ

บทที่ 6

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ครั้งนี้โดยคณะผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่า ชุมชนสลักคอก ตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดนี้ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ วิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนอันทรงคุณค่า โดยเฉพาะที่ชุมชนเกาะช้าง มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดประโยชน์สร้างรายได้สู่ชุมชนให้มีอาชีพ รวมถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชนสลักคอก

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยการดำเนินการของสถาบันวิจัยญาณสังวร จึงได้สนใจและเลือกทำการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ที่ค้นคว้าแสวงหาความจริงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางสังคม ตามข้อมูลจากความ รู้สึกคิดจากคนในชุมชนที่ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือทั้ง 6 แบบด้วยกันซึ่งเครื่องมือวิจัยดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเชิงเนื้อหา จนได้ความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญและเชิงโครงสร้างตามทฤษฎีเพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์การวิจัย อย่างครบถ้วนทุกมิติและบริบทชุมชนที่ทำการวิจัยนั้น

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น คณะผู้วิจัยได้ฝังตัวในพื้นที่ศึกษาเพื่อทำการศึกษาปรากฏการณ์ในชุมชน โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วน เพื่อบันทึกการสังเกตเช่น บริบทชุมชนและกิจกรรมต่างๆในชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล จากชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนจำนวน 28 คน การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จากผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน ตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่เก็บมาแล้ว คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนบริบูรณ์ของข้อมูล ด้วยวิธีแบบสามเส้า (Data Triangulation Method) ปรากฏว่าข้อมูลมีความถูกต้องครบถ้วนบริบูรณ์ตามที่เก็บรวบรวมมา

ได้ดำเนินการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analysis Induction) การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) โดยการอ่านวิเคราะห์จับใจความประเด็นสำคัญ เพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งข้อมูลการวิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลและสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่าประโยชน์ของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนสลักคอกในเชิงเศรษฐกิจ สร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน และยังทำให้ทราบถึงข้อมูลที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประสบความสำเร็จ ในระดับที่น่าพอใจโดยอาศัยกิจกรรม

ต่างๆ เป็นแรงจูงใจกระตุ้นจิตสำนึกร่วมของชุมชน อย่างเช่น กิจกรรมเดินป่า ชมนก การพายเรือแคนู คายัค และกิจกรรมบวชป่า เป็นต้น

เมื่อกล่าวโดยภาพรวม ทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้ง 3 ข้อ ไปในทิศทางเดียวกัน มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ โดยกระตุ้นจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมทำกิจกรรมที่ส่งเสริมรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพเดิม และฟื้นฟูธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการนั่งเรือชมหิ่งห้อย กิจกรรมธนาคารปู และกิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนในการประดิษฐ์ รูปแบบสินค้าจากธรรมชาติ

ในประเด็นอภิปรายได้ว่า คนในชุมชนได้นำกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจีและคณะ (Gee, choy and makens) ได้เสนอทัศนคติการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดธุรกิจหลากหลาย เป็นลูกโซ่ทั้งการท่องเที่ยวโดยตรง หรือธุรกิจสนับสนุนการท่องเที่ยวต่างๆทำให้เกิดการขยายงานหลายอย่าง เช่น การสร้างอาชีพและการจ้างงานในอุตสาหกรรมบริการช่วยส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดรายได้เข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และยังช่วยสนับสนุนการฟื้นฟู อนุรักษ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดีของมวลมนุษยชาติตามหลักการของสหประชาชาติ ที่ได้ประกาศไว้เมื่อ พ.ศ. 2510 (1967) เป็นปีการท่องเที่ยวสากลและกำหนดคำขวัญไว้ว่า “การท่องเที่ยวเป็นหนทางไปสู่สันติภาพ” (Tourism is a passport to peace)

2. ผลการวิจัยพบว่า ประโยชน์ของการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจ ทำรายได้มาสู่ชุมชนและขยายงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร การจำหน่ายสินค้าที่ผลิตจากชุมชน ให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี จากการร่วมกิจกรรม และที่สำคัญคือประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่นี้ ทำให้คนในชุมชนไม่ออกจากพื้นที่ในประเด็นนี้อภิปรายได้ว่าประชาชนมีความอ่อนใจมีหลักประกันชีวิต เช่นมีงานทำ มีรายได้ อยู่ในชุมชนที่ตนภูมิใจเป็นผลทำให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่น และที่สำคัญทำให้ชุมชนเข้มแข็งอบอุ่นโดยปริยาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของกองทุนอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2544:4 ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวแนวใหม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวปกติ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงให้ความสำคัญในการศึกษาและสร้างความสำคัญมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยว เพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อม แหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอันนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความ

จำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพ สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด

3. ผลจากการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเริ่มต้นจากคำว่าให้ เริ่มจากผู้อาวุโสสูงสุดจนถึงอายุน้อยที่สุดร่วมทำกิจกรรมเป็นประจำทุกเดือน กิจกรรมทุกมิติในชุมชนจะต้องได้รับทราบร่วมกัน คือรักษาของเดิมต่อเติมให้สมบูรณ์ไม่อาศัยปัจจัยภายนอกแม้จะมีผู้นำเสนอชุมชนได้สร้างความสำนึกให้เกิดความมั่นใจ เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ซึ่งมีประเด็นสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ประชาชนในชุมชนมีความหนักแน่นในคำสอนพระพุทธศาสนาแม้จะไม่ทราบหลักธรรมที่ปรากฏในพระสูตรต่างๆที่กล่าวแล้ว แต่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อกันในชุมชนเป็นดัชนีชี้วัดถึงการมีมโนธรรมประจำใจของคนในชุมชนเป็นอย่างดีซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎกที่ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อมโดยมีหลักธรรมเป็นตัวเชื่อมเพื่อปรับความสมดุลระหว่างหลักธรรมกับบริบทสิ่งแวดล้อมในชุมชน

หลักพุทธจริยธรรมเน้นความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นั่นคือ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเอง มนุษย์ไม่ได้เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric) หรือเจ้านายของโลก และธรรมชาติเป็นทาส แต่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (Man is a part of nature) มองธรรมชาติพืช สัตว์ มนุษย์ ต่างอิงอาศัยกันละกัน หรือมองแบบองค์รวม (Holistic View) ทุกสิ่งในระบบนี้ต่างอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์ไม่สามารถแยกตัวจากระบบนิเวศได้เลย พระพุทธศาสนาเน้นความรักและความเมตตาต่อสรรพสัตว์ ไม่เพียงแต่จะห้ามฆ่าสิ่งมีชีวิตเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการอนุรักษ์ชีวิตไม่ว่าจะด้วยวิถีทางใดก็ตาม มนุษย์มีความกลมกลืนกับธรรมชาติใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อสนองตอบต่อปัจจัยพื้นฐาน ไม่ทำอันตรายต่อโลกธรรมชาติที่มนุษย์อาศัยอยู่ มีท่าทีแบบอ่อนโยนไม่ก้าวร้าว ไม่ตักตวงต่อธรรมชาติ ถ้าเราปฏิบัติตามคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักนิเวศเป็นศูนย์กลาง มนุษย์สามารถลดวิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมได้

6.2. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งพร้อมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมโดยมีกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ โดยกระตุ้นจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมทำกิจกรรมที่ส่งเสริมรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพเดิม และฟื้นฟูธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการนั่งเรือชมหิ่งห้อย กิจกรรมธนาคารปู และกิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนในการประดิษฐ์ รูปแบบสินค้าจากธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของชลดา บุญอยู่ ได้

ทำการศึกษาเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร” ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์มีสภาพทุนทางสังคมที่ประกอบไปด้วย 1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในหลายด้าน มีจิตสาธารณะ และเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญของชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ 2) ทุนสถาบันองค์กร คือ กลุ่มองค์กรที่มีความสำคัญกับชุมชน ได้แก่ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร และกลุ่มประมงพื้นบ้าน ซึ่งกลุ่มองค์กรเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งขึ้นมา และช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน 3) ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพ คือ การทำลอบปลาหมึก ภูมิปัญญาด้านการถนอมอาหาร คือ การทำปลาเค็มฝึงทราย ประเพณีที่มีความสำคัญ คือ ประเพณีสวดหาต เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวบ้านบนเกาะพิทักษ์ เป็นการไหว้ขอมาพ้อขุนทะเล แม่นางเชิงกระ และอีกประเพณีที่มีความโดดเด่น คือ ประเพณีวิ่งแหวกทะเลค่านิยมความเชื่อของชุมชนเกาะพิทักษ์ คือ พ้อตาเกาะพิทักษ์ ชาวบ้านบนเกาะพิทักษ์มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 4) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรทางทะเล ปะการัง หอยมือเสือ และสัตว์น้ำทะเล ทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กัน และมีความสำคัญต่อชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ ในลักษณะที่ ส่งเสริมกันและกันในการพัฒนาและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์นั้น อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน ดังนี้ 1) ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยในทุกวันที่ 29 ของทุกเดือนจะมีการประชุมของหมู่บ้าน 2) ทุกคนในชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมและปฏิบัติตามแผนการที่ได้วางไว้ 3) ชาวบ้านในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร่วมกัน 4) หลังจากการดำเนินกิจกรรม ก็จะมีการติดตามและประเมินผล โดยที่ทุกกิจกรรมจะต้องบัญชีรายรับ รายจ่าย และมีการประชุมเสนอแนะความคิด เห็นรวมถึงปัญหาในการดำเนินกิจกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา ดิษฐเกสร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : ตลาดดอนหวาย จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดดอนหวาย จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการดำเนินการและด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการริเริ่ม และด้านการวางแผน อยู่ในระดับน้อย

ผลการวิจัยพบว่า ประโยชน์ของการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจ ทำรายได้มาสู่ชุมชนและขยายงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร การจำหน่ายสินค้าที่ผลิตจากชุมชน ให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี จากการร่วมกิจกรรม และที่สำคัญคือ ประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่นี่ ทำให้คนในชุมชนไม่ออกจากพื้นที่ในประเด็นนี้อธิบายได้ว่า

ประชาชนมีความอ่อนใจมีหลักประกันชีวิต เช่นมีงานทำ มีรายได้ อยู่ในชุมชนที่ตนภูมิใจเป็นผลทำให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่น และที่สำคัญทำให้ชุมชนเข้มแข็งอบอุ่นโดยปริยาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของกองทุนรณรงค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2544:4 ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวแนวใหม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวปกติ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงให้ความสำคัญในการศึกษาและสร้างความสำคัญมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนพันธ์ ศรีคล้าย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีกลุ่มมอธรรม์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภोजะนงจังหวัดสงขลา” พบว่า “ชุมชนคลองเปี้ยะมีความเข้มแข็งได้เพราะการร่วมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีผู้นำชุมชนที่ดี มีความเข้มแข็ง กล้าคิดกล้าทำ ชื่อสัตย์สุจริต และมีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานเพื่อกลุ่มอย่างจริงจัง มีรายได้จากการทำงานเท่ากับผู้ที่ทำงานกลุ่มทั่วไป ไม่มีสิทธิพิเศษใด การทำงานมีลักษณะโปร่งใส ไม่มีการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มมีการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกันและมีจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชน” และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพรรณ มณีวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบลสบเตี๊ยะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” จากการศึกษาพบว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบลสบเตี๊ยะ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างชุมชนเข้มแข็ง รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ด้านงบประมาณ และด้านการพัฒนาอาชีพในชุมชน ตามลำดับ ประชาชนที่มีอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีทัศนคติที่มีต่อบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยรวมทั้ง 4 ด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมพบว่า ชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเริ่มต้นจากคำว่าให้ เริ่มจากผู้อาวุโสสูงสุดจนถึงอายุน้อยที่สุด ร่วมทำกิจกรรมเป็นประจำทุกเดือน กิจกรรมทุกมิติในชุมชนจะต้องได้รับทราบร่วมกันคือรักษาของเดิมต่อเติมให้สมบูรณ์ไม่อาศัยปัจจัยภายนอกแม้จะมีผู้นำเสนอชุมชนได้สร้างความสำนึกให้เกิดความมั่นใจ เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของยศพนธ์ นิภาแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรมใน

หมู่บ้านดอกแดง โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านทฤษฎีสามัญญาตา รองลงมาคือด้านเมตตาวจีกรรม ด้านสาธารณโภคี ด้านเมตตาทายธรรม ด้านศีลสามัญญาตา และด้านเมตตามโนกรรมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากตามลำดับ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรมแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และตำแหน่งในชุมชนต่างกันมีความคิดเห็นไม่ต่างกัน

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการนำผลการวิจัยมาทำเป็นข้อเสนอแนะไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลควรวางเป็นโครงการว่าด้วย การใช้หลักธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

1.2 กำหนดและบรรจุเป็นแผนยุทธศาสตร์ชุมชนโดยระบุระยะเวลาและงบประมาณอย่างชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

2.1 ภาครัฐควรกำหนดนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ข้าราชการและประชาชนในพื้นที่ควรร่วมมืออย่างจริงจัง ภาครัฐควรเอื้ออำนวยเกี่ยวกับระเบียบข้อปฏิบัติทางราชการ เพื่อผ่อนคลายการนำผลไปสู่งการปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น

2.2 ภาคประชาชน โดนคณะกรรมการชุมชนควรใช้ศักยภาพและประสบการณ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่ นำข้อมูลที่เป็นจริงนำไปสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างสมดุล

3. ข้อเสนอแนะสำหรับศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยการใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรม ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และรักษาสีงแวดล้อม ในพื้นที่ที่เหมาะสม

3.2 ควรศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอื่นตามแนวพระวินัยปิฎก

3.3 ควรศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อมตามแนวเวสสันดรชาดก

บรรณานุกรม

1.หนังสือทั่วไป

กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ร้าไทยเพรส จำกัด, 2547.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญ, พ.ศ. 2540.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

ชลภาพรณ ลิขิตวสินกุล. “ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของภาคเอกชน”. กรุงเทพมหานคร : วิจัยพรการพิมพ์, 2545.

บุญวงศ์ ไทยอุตสาห. มาตรการในการเพิ่มและการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

พัฒนา มูลพฤษ. อนามัยสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2550.

ลิขิต วีระเวทิน. กระจายอำนาจการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. คู่มือการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ปทุมธานี : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2547.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชินวัฒน์การพิมพ์, 2546.

_____. คู่มือการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ.2551. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2549.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. การจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต : สวนสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548.

2.วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชลดา บุญอยู่, “ทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2556

ชลธิชา ดิษฐเกษร, “การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : ตลาดดอนหวาย จังหวัดนครปฐม”, **การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2553

ณัฐญา สิงห์ทอง, “การผลิตสิ่งพิมพ์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2554

ณัฐชยา ผิวเงิน, “บทบาททุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนบ้านปลาคล้าว ตำบลปลาคล้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2554

ธวัลกร อินอุตร, “การปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของประชาชน ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2549

นภาพร ศิลปะระเสรัฐ, “การประเมินพฤติกรรมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่บ้านนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 กรณีศึกษา : โครงการรุ่งอรุณ”, **การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2554

ยศพนธ์ นิภาแก้ว, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสารานุกรมธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”, **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2553

รัตนพันธ์ ศรีคล้าย, “ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2546

วิโรจน์ มากมี, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกันและวิธีสอนตามแนวคู่มือครู”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2548

ศุภวรรณ เจริญชัยสมบัติ, “การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนจากการท่องเที่ยวกรณีศึกษาเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2554

อณูพรรณ มณี, “ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา”, สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2553

อาทิตย์ บุคตาดวง, “ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2554

ภาคผนวก ก

ภาพการลงพื้นที่ทำการวิจัย

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล
โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร “การวิจัยเชิงคุณภาพ”
เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และรักษาสีงแวดล้อมของประชาชน ตำบลเกาะช้างใต้
อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอความกรุณาท่าน ในฐานะตัวแทนของชุมชนบ้านสลักคอก ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งข้อมูลที่ได้จะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำผลวิเคราะห์เชิงวิชาการในภาพรวม เพื่อนำผลการสัมภาษณ์มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อม

1. ท่านมีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวมีประโยชน์อย่างไรบ้าง

- 1.1
- 1.2
- 1.3
- 1.4.....

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีอะไรบ้าง

- 2.1
- 2.2
- 2.3
- 2.4.....

3. การรักษาสีงแวดล้อมในชุมชนนี้มีอะไรบ้าง

- 3.1
- 3.2

3.3

4. มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม

4.1

4.2

4.3

4.4.....

5. ท่านใช้หลักธรรมอะไร ในการรักษาสิ่งแวดล้อม

5.1

5.2

5.3

5.4.....

5.4.....

6. ความคิดเห็นอื่นๆ

6.1

6.2

6.3

6.4.....

ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์

แนวสำรวจสภาพพื้นที่เบื้องต้น
โครงการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน
ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.สภาพทั่วไปของชุมชนเกาะสลักคอก

1.1 ทางเข้าออก.....

1.2 ถนน.....

1.3 วัด.....

1.4 โรงเรียน.....

1.5 อื่นๆ.....

2.สภาพสิ่งแวดล้อม

.....

.....

3.ปริมาณของบ้านในชุมชน

.....

.....

4.จำนวนประชากร

.....

.....

5.จำนวนนักท่องเที่ยว

.....
.....

6.สถานประกอบการ

.....
.....

7.ศาสนาประเพณี

.....
.....

8.สภาพปัญหาของชุมชน

.....
.....

ลงชื่อผู้สำรวจ.....

วัน/เดือน/ปี.....

ภาคผนวก ค

ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

1. รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก

Association Professor Dr.Sukit Chaimusik

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 1299 0036x xxx

3.ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์พิเศษประจำ บัณฑิตวิทยาลัย
- ประธานหลักสูตรระดับปริญญาโท (สาขารัฐศาสตรการปกครอง)
- กรรมการบัณฑิตวิทยาลัย

4.หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- เลขที่ 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา - นครชัยศรี ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์ 02-482-4501 โทรสาร 02-482-4504

E-mail :Sukit .Chaimusik@hotmail.com มือถือ 08-9921-4475

5.ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี : BA. (Hons.) Political Science, Banaras Hindu University,India
- ปริญญาตรี : BA. (Hist.) Indian History, University of Gorakhpur
- ปริญญาโท : M.A. Political Science, Bahatma Gandhi Kashividy Pith (UG),India
- ปริญญาเอก : Ph.D. (Political Science) Banaras Hindu University (BHU.) ,India

6.สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิมการศึกษ) ระบุสาขาวิชาการ
- ด้านศาสนา

7.ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- การเขียนรายงานจากการวิจัย
- การอบรมการวิจัยเชิงปริมาณ ครั้งที่ 1
- การอบรมการวิจัยเชิงปริมาณ ครั้งที่ 2
- การอบรมการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประวัติผู้วิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.สมพงษ์ ธรรมโชติ

Assistant Professor Dr.Sompong Thamachot

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 9099 0012x xx x

3.ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์พิเศษประจำ สังกัดคณะสังคมศาสตร์ วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
- คณะกรรมการประจำหลักสูตรระดับปริญญาตรี (สาขารัฐศาสตร์การปกครอง)
- คณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

4.หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
- เลขที่ 486 ถนนลพบุรีราเมศวร์ หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 โทรศัพท์ 07455- 0368

E-mail :Sompong.Tham@Gmail.com มือถือ 08-0074-4874

5.ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี : คบ. ครุศาสตร์บัณฑิต (คณิตศาสตร์) วิทยาลัยครูสงขลา, 2525
- ปริญญาตรี : นบ. (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2552
- ปริญญาโท : รบ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2547
- ปริญญาโท : ร.ม. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556
- ปริญญาเอก : Ph.D. (Political Science) Magadh University, India, 2558

6.สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
 - ด้านวิชาการป่าไม้ พรรณไม้
 - ด้านศาสนา
 - ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7.ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- การอบรมการวิจัยในชั้นเรียน
- การเขียนรายงานจากการวิจัย
- การอบรมการวิจัยเชิงปริมาณ ครั้งที่ 1
- การอบรมการวิจัยเชิงปริมาณ ครั้งที่ 2
- การอบรมการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประวัติผู้วิจัย

1. ดร.ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์

Dr.Chatchai Sirikulpan

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 350990145x xx x

3.ตำแหน่งปัจจุบัน

-อาจารย์พิเศษประจำ สังกัดบริหารการศึกษ

-คณะกรรมการประจำหลักสูตรระดับปริญญาโท (สาขาบริหารการศึกษ) –วิทยาเขตล้านนา
จังหวัดเชียงใหม่

4.หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจังหวัดเชียงใหม่

- เลขที่ 103 ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

โทรศัพท์ 053-970275-6 E-mail :sirikulpan @Gmail.com มือถือ 081-0296091

5.ประวัติการศึกษา

-ปริญญาตรี : ค.บ. ครุศาสตร์บัณฑิต (พลศึกษา) วิทยาลัยครูเชียงใหม่, 2525

-ปริญญาโท : ศษ.ม. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546

-ปริญญาเอก : Ed.D. สาขาวิชา บริหารการศึกษ(Education Demonstration)

Bangkok thonbury, Thailand, 2556

6.สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- ด้านพลศึกษา

- ด้านบริหารการศึกษและอาชีวศึกษา

-การประกันคุณภาพและการบริหารแนวใหม่

-วิทยากรบรรยายเรื่องการบริหารการประกันคุณภาพและความคิดสร้างสรรค์

7.ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

-สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษ) ระบุสาขาวิชาการ

- การอบรมการวิจัยในชั้นเรียน

- การเขียนรายงานจากการวิจัย

- การอบรมการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประวัติผู้วิจัย

1.ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) พระปลัดวิสุทธิ วิสุทธาจาโร (ทองสะคม)

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phrapalud Wisut wisutajaro

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 4308 0014xxxx

3.ตำแหน่งปัจจุบัน

-อาจารย์ประจำ สังกัดคณะสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์การปกครอง

4.หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

-คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ถนนวิสุทธิเทพ วัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จ.เลย 42000

โทรศัพท์ 086-2326807

E-mail : ton-ppp @ hotmail.com

5.ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี : ศน.บ. คณะสังคมศาสตร์ (รัฐศาสตร์การปกครอง)

มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2548

- ปริญญาโท : ศน.ม. คณะสังคมศาสตร์ (รัฐศาสตร์การปกครอง)

มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551

6.สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

-สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

-ด้านพระพุทธศาสนา

-ด้านการศึกษา

-ด้านการเมืองการปกครอง

7.ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

ก. (กลุ่มงานวิจัยชั้นเรียน)

- วิจัยในชั้นเรียน

- การเขียนรายงานจากการวิจัย

- การอบรมวิจัยเชิงปริมาณ ครั้งที่ ๑

- การอบรมวิจัยเชิงคุณภาพ ครั้งที่ ๒

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ (ภาษาไทย) ดร.แม่ชีปณิติตาภา เนตรน้อย
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Dr. Panthitapa Netnoi
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 32198 0002xxxx
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ สังกัดมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยฯ
อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอน
พระพุทธศาสนา
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย
ในพระสังฆราชูปถัมภ์ 95 หมู่ 7 ตำบลภูหลวง
อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
โทรศัพท์ 093 – 6495-874, 093 – 5345 - 874
E-mail : thanyamarth@gmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ปีที่จบ	ระดับ	อักษรย่อ ปริญญา	สาขาวิชา	ชื่อสถาบัน	ประเทศ
2552	ป. เอก	Ph.D.	Buddhist Studies	University of Delhi India	India
2546	ป. โท	ศษ.ม.	การศึกษาผู้ใหญ่และ การศึกษาต่อเนื่อง	มหาวิทยาลัยศิลปากร	ไทย
2542	ป. ตรี	ศษ.บ.	การบริหารการศึกษา	มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช	ไทย
2537	ป. ตรี	นศ.บ.	การประชาสัมพันธ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช	ไทย
2537	ป. ตรี	บ.ศ. 9	บาลีศึกษา 9 ประโยค	ม. มกุฏราชวิทยาลัย	ไทย
2530	ป. ตรี	อก.บ.	อภิธรรมบัณฑิต	ม. มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย อภิธรรมโชติกะ วิทยาลัย	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- ด้านพระพุทธศาสนา
- ด้านภาษาบาลี
- ด้านพระอภิธรรมปิฎก

7. ประสบการณ์ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อสภาพจริงมีผลต่อการเรียนการสอนวิชาพระไตรปิฎกศึกษา 3 ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2556”

- ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการ การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย เพื่อเสนอของบประมาณ สถาบันวิจัยญาณสังวร

- ผ่านการอบรมโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรการเตรียมความพร้อมนักวิจัยรุ่นใหม่ สถาบันวิจัยญาณสังวร

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวกัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss. Kanjira Wjitwachararak

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 319020022xxxx

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ

4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์ 248 หมู่1 ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

หมายเลขโทรศัพท์ 081-9949991 โทรสาร 02-4446080 E-mail: Kanjira9@gmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ปีที่จบ	ระดับ	อักษรย่อ ปริญญา	สาขา	ชื่อสถาบัน	ประเทศ
2546	ปริญญาตรี	วท.บ.	วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสุขศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไล อลงกรณ์ ในพระบรม ราชูปถัมภ์	ไทย
2548	ปริญญาโท	ศศ.ม.	รัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	ไทย
2558	ปริญญาเอก	ปร.ด.	หลักสูตรปรัชญาดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชารัฐ ประศาสนศาสตร์	มหาวิทยาลัยศรีปทุม	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- เทคนิคเภสัชกรรม , วิทยาศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ
สถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยใน
แต่ละผลงานวิจัย

-อบรมวิจัยในชั้นเรียน

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางริศร พงศ์สุวรรณ

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Risorn Phongsuwan

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-4510-00335-04-7

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

-อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

- สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทรศัพท์ (มือถือ) 081-0598988

5. ประวัติการศึกษา

-ปริญญาตรี : กศ.บ. การศึกษาระดับบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม , 2519

-ปริญญาโท : กศ.ม. การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , 2548

6. ประสบการณ์การทำงาน

2513-2518 – ครูตรีโรงเรียนคำเชื่อมแก้วชนูปถัมภ์ อ.คำเชื่อมแก้ว จ.ยโสธร

2518-2523 – ครูระดับ 3 โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

2523-2538 – ครู คศ. 3 โรงเรียนสตรีศึกษา อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด

2538-2542 – ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนหนองบัวพิทยาคาร อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

2543-2551 – ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสตรีศึกษา อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด

7. ความภาคภูมิใจและรางวัลที่ได้รับ

1. ครูภาษาไทยดีเด่น โล่และเข็มเชิดชูเกียรติ จากคุรุสภา ปี

2. ครูแม่แบบภาษาไทย โล่และเกียรติบัตร จากสมาคมครูภาษาไทย กรมสามัญศึกษาไทย

3. ครูต้นแบบ ปี 2543 เกียรติบัตรและเข็มเชิดชูเกียรติ จากสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

4. ครูดีในดวงใจ เกียรติบัตรและเข็มเชิดชูเกียรติ จากสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. ครูครูสุดดี เกียรติบัตรและเข็มเชิดชูเกียรติ จากคุรุสภา

6. ครูอาวุโส เกียรติบัตรและเข็มเชิดชูเกียรติ จากคุรุสภา

8. ประสบการณ์ในรายวิชาที่สอนสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

1. ด้านวิชาชีพครู

- การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- จิตวิทยาสำหรับครู
- การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา 1
- การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา 2

2. ด้านวิชาเฉพาะ

- ทักษะการสอนภาษาไทย
- วิธีสอนภาษาไทย
- ภาษากับวัฒนธรรม
- การบูรณาการการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- การพัฒนาเครื่องมือและการวัดประเมินผลการเรียนภาษาไทย
- หลักการอ่าน

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นายพิเชฐ ศรีหล้า

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr.Pichet Sailah

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 335010045xxxx

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ถนนวาริราชเดช ตำบล

ทุ่งแต้ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร 35000 หมายเลขโทรศัพท์ 093-1030830

โทรสาร 0-4558-3080, E-mail : firs_goodspeed@hotmail.com

5.ประวัติการศึกษา

ปีที่จบ	ระดับ	อักษรย่อ ปริญญา	สาขา	ชื่อสถาบัน	ประเทศ
2547	ปริญญาตรี	ศน.บ.	ปรัชญา	ม. มหามกุฏราชวิทยาลัย	ไทย
2554	ปริญญาตรี	ร.บ.	รัฐศาสตร์	ม. รามคำแหง	ไทย
2551	ปริญญาโท	ศน.ม.	รัฐศาสตร์การปกครอง	ม. มหามกุฏราชวิทยาลัย	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประยุกต์

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

7.1 หัวหน้าโครงการวิจัย : ชื่อโครงการวิจัย “การประยุกต์หลักสารานุกรมธรรมในการเสริมสร้างสัมพันธไมตรีด้านความคิดทางการเมืองของประชาชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”
ปีงบประมาณ 2557 แหล่งทุน : โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

ประวัติผู้วิจัย

- 1.ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) วรวุฒิ สุขสมบูรณ์
ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Worawut Suksomboon
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 1 4209 0011xxxx
- 3.ตำแหน่งปัจจุบัน
-อาจารย์ประจำ สังกัดคณะสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์การปกครอง
- 4.หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก
-คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
ถนนพหลโยธิน 57 หมู่ 1 ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 094- 3478072
E-mail : suksomboon.wut.27@gmail.com
- 5.ประวัติการศึกษา
- ปริญญาตรี : ศน.บ. คณะสังคมศาสตร์ (รัฐศาสตร์การปกครอง)
มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2553
- ปริญญาโท : ร.ม. คณะสังคมศาสตร์ (รัฐศาสตร์การปกครอง)
มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557
- 6.สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
-สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
-ด้านพระพุทธศาสนา
-ด้านการศึกษา
-ด้านการเมืองการปกครอง
- 7.ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย
- (ไม่มี)